APPARATUS
ERUDITIONIS
AD
JURISPRUDENTIAM,
PRÆSERTIM
ECCLESIASTICAM,

In quo reviso, auctoque
Præter Juris Universalis Principia,
JUS NATURÆ, GENTIUM, DIVINUM,
APOSTOLICUM, & PONTIFICIUM, JUS SYNODALE
OECUMENICUM, NATIONALE, AC PROVINCIALE,
Unacum
Provinciarum ac Regnorum Ecclesiastico & Politico Statu,
Disciplina Ecclesiæ, Hæresibus exortis &c. continua Sæculorum serie ad præsens usque tempus deductum, insertisque in hac præsertim nova editione pro re nata multis observationibus criticis, ac controversiis Juridicis, Publicis, ac Polemicis

METHODO HISTORICO-DOGMATICA COLLIGUNTUR,
ET BREVI AC CLARA IDEA DELINEANTUR,

In utilitatem eruditionis amantium, quibus vasta Conciliorum, Decretorum, Historiarum &c. volumina perlegendi aut occasio aut tempus deficit.

AUTHORE
P. JOSEPHO BINER, S. J.
SS. Theol. & SS. Canonum Doctore, horumque in alma Cæsareo-Leopoldina Universitate Oenipontana, ac in celeberrima Episcopali Academia Dilingana, antehac Professore Ordinario ac Publico.

PARS II.

De Jure Naturæ & Gentium, de Jure Positivo Divino & Apostolico.
CUM FACULTATE SUPERIORUM.

Augustæ Vindelicorum & Friburgi Brisgojæ,
Sumptibus Fratrum IGNATII & ANT. WAGNER Biblipol. MDCCLXVII.

PARS II.

DE JURE NATURÆ ET GENTIUM; JURE POSITIVO DIVINO, ET APOSTOLICO.

Magni in Theologia & Jurisprudentia momenti est accurata de Jure Naturali tractatio, quam plures scriptores spissis voluminibus sunt complexi. Ego, quantum materiæ dignitas & amplitudo patiebatur, eandem contraho, nihil tamen omissurus eorum, quæ ad Jus Naturæ & Gentium *in genere explicandum visa sunt utilia; deductis etiam passim ex principiis generalibus, conclusionibus & exemplis specialibus, ut Jurium Candidatus convenienti apparatu ad Jurisprudentiam solide perdiscendam præparetur. Transeo deinde ad* Jus Positivum Divinum & Apostolicum *explicandum adjunctis observationibus criticis in Canones Apostolorum & Constitutiones Apostolicas.*

CAPUT I.

De Jure Naturæ.

SUMMARIUM.

QUÆSTIO I.

Quid sit lex naturæ?

1. *Variæ sententiæ, in quo consistat jus naturæ, & quodnam sit illius principium.*
2. *Est ordinatio Divinæ voluntatis.*
3. *Necessaria.*

4. *Circa actiones vel omissiones morales.*
5. *Per rectam rationem promulgata.*

QUÆSTIO II.

De principio juris naturæ immediato.

6. *Principium immediatum, ex quo ordinarie inferimus legem naturæ, est recta constitutio rationalis reipublicæ.*
7. *Hæc autem recta constitutio stat in recta habitudine ad Deum, proximum, & se ipsum.*
8. *Hoc tamen principium non videtur esse ultimatum: sed fundatum in altiore.*
9. *Nec adæquatum. Quod ostenditur ex casu, quo mendacium esset necessarium ad conservandam patriam, vel rempublicam.*

QUÆSTIO III.

De Principio juris naturæ ultimato & universali.

10. *Hoc est solus Deus, ejusque perfectiones.*
11. *Quas commendare est finis intrinsecus naturæ rationalis.*
12. *Quidquid igitur præcipi exigunt divinæ perfectiones, jure naturali est præceptum: & quidquid probiberi exigunt, eodem jure est probibitum.*
18. *Ostenditur inductione: & præsertim exemplo mendacii, semper jure naturæ probibiti, etiam pro casu, quo esset necessarium ad conservandam rempublicam.*

QUÆSTIO IV.

Solvitur Difficultas.

An, & quomodo aliqua sint intrinsece mala, alia vero tantum extrinsece.

14. 15. *An & quomodo aliqua sint mala antecedenter ad legem Dei, & probibita, quia mala?*
16. *Ad boc explicandum maxime servit duplex nostrum principium juris naturæ. Expenduntur etiam aliorum sententiæ.*
17. *Solvitur difficultas.*
18. *Præsertim ratione peccati Philosophici.*
19. *Omnis peccans cognoscit legem Dei,*
20. *Etiam Atbeus.*
21. *Quid de casu invincibilis ignorantiæ Dei.*

QUÆSTIO V.

An lex naturæ semper sit absoluta, immutabilis, & indispensabilis?

22. *Refertur sententia adstruens legem naturæ conditionatam & dispensabilem.*
23. *Refellitur bæc sententia*
24. *Exemplo bomicidii,*
25. *Furti,*
26. *Usurarum,*
27. *Polygamiæ,*
28. *Matrimonii in primo gradu consanguinitatis in linea recta.*
29. *Quæ omnia sub ea ratione specifica, sub qua sunt intrinsece mala, & subjecta juri naturali, semper absolute & indispensabiliter sunt probibita.*
30. *Unde in sensu proprio ne quidem materialiter jus naturæ est mutabile aut dispensabile.*

31. *Ne-*

31. *Neque admittit epikiam stricte dictam;*

32. *Nam homicidii e. g. duæ sunt species, altera semper licita, altera necessario semper prohibita.*

33. *In quo est disparitas cum mendacio, perjurio, blasphemia, odeo Dei formali, quæ* sub omni sua ratione *semper sunt necessario prohibita.*

34. *Papa non dispensat in jure naturæ, quando dispensat in voto, juramento &c.*

35. *Nec Pater, quando irritat vota filii, sed tantum faciunt, ne votum, juramentum, actus, contractus &c. moraliter perseveret. Quod multis aliis exemplis ostenditur.*

36. *Quomodo contractus pupilli, aliique jure positivo irritati, jure naturali valeant? jus naturæ eos non validat positive, sed tantum præcipit, fidem valide datam servare. Quid autem in contractibus requiratur, ut fides sit valide data, humanis potestatibus decernendum relinquit.*

37. *Nec tamen proprie datur lex naturæ permissiva. Quid dicendum de casu, quando concurrere videntur plures leges naturales, quarum observatio est incompossibilis.*

QUÆSTIO VI.

An detur lex naturæ irritans?

38. *Talis datur.*

39. *Statuuntur tres regulæ discernendi, quinam actus jure naturæ sint irritati. Prima est: si in causa efficiente seu operante sit defectus potestatis aut habilitatis ad agendum naturaliter requisitæ: e. g. in infante, amente &c.*

40. *Secundo: si defectus sit ex parte* materiæ, *seu* objecti, *ut, si sit turpe, impossibile &c.*

41. *Tertia: si sit defectus ex parte* actus: *puta, si deficiat constitutivum illius essentiale, aut sit intrinsece turpis, ut contingit in contractu simoniaco, usurario &c.*

42. *Solvitur objectio, quomodo pupillus &c. habeat potestatem disponendi.*

43. *Pacta, vel ex objecto, vel de se intrinsece turpia, jure naturæ sunt irrita, nec oritur ex eis obligatio.*

44. *Non tamen tantum ratione modi, aut circumstantiæ extrinsece turpia. Unde valet matrimonium, initum stante voto simplici castitatis, aut stantibus sponsalibus cum alia, item venditio secunda, facta traditione.*

QUÆSTIO VII.

In quo consistat lex naturæ irritans?

45. *Etiam hæc stat in lege æterna Dei necessaria, quæ actus illos, in quibus est defectus vel ex parte operantis, vel ex parte materiæ, vel ex parte ipsius actus, decernit invalidos.*

46. *Non enim ipsa natura contractus, aut aliquid aliud potest esse hæc lex: cum omnis lex a jurisdictione superioris debeat descendere.*

QUÆSTIO VIII.

Quodnam sit subjectum juris naturalis?

47. *Jus naturæ tripliciter accipitur. 1. Pro appetitu innato, & sic rebus etiam inanimatis est commune. 2. Pro instinctu naturæ: & sic commune est omni-*

omnibus animalibus, *quo sensu illud Ulpianus sumpsit.* 3. *Pro lege Dei necessaria*, *per lumen rationis promulgata, estque hoc solum jus naturæ proprie sumptum.*

48. *Unde omnes & solæ creaturæ*, *rationis usu prædiæ, obligantur jure naturæ, proprie dicto.*

49. *Nullatenus vero brutis convenit: imo neque amentes*, *aut infantes ante usum rationis illo obligantur, quia promulgatur per usum rationis.*

QUÆSTIO IX.

Quomodo per causas jus naturæ compendiose sit explicandum?

50. *Causa* efficiens *juris naturalis est solus Deus.*

51. *Causa* formalis *ejus voluntas, per lumen rationis promulgata. Quæ promulgatio ipsam legem naturalem constituit.*

52. *Causa* finalis *immediata, ac minus principalis est recta constitutio humanæ reipublicæ: finis vero ultimatus & principalis est Deus ipse*, *cujus perfectiones exigunt probiberi ea*, *quæ sunt contra rectam constitutionem naturæ rationalis*, *& habitudinem rectam ad Deum, proximum, & se ipsum &c. Ex quo etiam habetur principium immediatum & ultimatum juris naturæ.*

53. *Causa* materialis, *seu materia juris naturæ sunt actus humani*, *necessario præcipiendi*, *aut prohibendi*, *aut irritandi, prout perfectiones Dei, prudenter ad finem suum gubernantis rationalem rempublicam, exigunt.*

54. *Subiectum denique juris naturalis proprie sumpti sunt omnes & solæ creaturæ, usu rationis præditæ.*

1. Sicut DD. facile conveniunt, quod detur lex naturæ aliqua, universalis ac necessaria, præcipiens aut prohibens ea, quæ rectæ rationi sunt consentanea, vel dissentanea: ita in diversas opiniones abeunt, quando decidenda quæstio, in quo consistat lex naturæ.

Variæ sententiæ.

Hæc enim aliis est natura rationalis, aliis recta ratio, aliis lumen naturæ, aliis habitus primorum ac universalium principiorum moralium, aliis ordinatio Divinæ voluntatis necessaria.

Nec major est concordia in statuendo *principio juris naturæ*, seu fundamento, ex quo necessaria atque infallibili illatione deduci possit, quænam sint illa, quæ lege naturali sint præcepta vel prohibita.

Nam hoc principium alii constituunt in judicio prudentum, aut in judicio hominis alicujus hypothetici: ad omnia scilicet & sola illa jus naturale se extendere, quæ homo aliquis prudentissimus absque omni studio

dio partium aut privati commodi, ſolique bono ac felicitati naturæ rationalis intentus cenſeret univerſaliter omnibus eſſe præcipienda, vel prohibenda: aut quæ antecedenter ad omnem hypotheſin aut caſum particularem, judicio omnium prudentum expediret humano generi eſſe licita vel illicita, in ordine ad rectam conſtitutionem & felicitatem humanæ reipublicæ.

Secundum alios principium juris naturæ eſt inſtinctus naturæ, aut id, quod natura omnia animalia docuit, aut lumen naturæ, aut convenientia ac diſconvenientia cum recta ratione ac natura rationali.

Alii docent, illa eſſe objecta legis naturalis, quæ conveniunt vel diſconveniunt cum recta conſtitutione ac felicitate naturali humanæ reipublicæ. Alii vero illa, quæ ſunt convenientia vel contraria amori naturaliter debito Deo, proximo ac ſibi ipſi.

Alii cum Puffendorffio ac pluribus aliis Proteſtanticis DD. volunt, *Socialitatem* eſſe juris naturæ primum principium, ita quidem, ut illa ſubjaceant legi naturali, quæ conveniunt vel diſconveniunt cum vita hominum ſociali.

Alii denique altius proſpicientes principium juris naturæ ex perfectionibus Divinis petunt, ac docent, omnia & ſola illa lege naturali eſſe præcepta vel prohibita, quæ præcepta aut prohibita eſſe Divinæ perfectiones exigunt, ita quidem, ut ſi non præcepta aut prohibita eſſent, redundaret imperfectio in ipſum Deum.

In tanta ſententiarum varietate, ac frequenti confuſione quid ordinatius ac ſolidius videatur, jam exponendum eſt breviter.

QUÆSTIO I.

Quid eſt lex naturæ.

Reſpond. Eſt ordinatio Divinæ voluntatis neceſſaria circa actiones & omiſſiones creaturarum rationalium, per rectam rationem promulgata. 1.

Dicitur 1. *Ordinatio Divinæ voluntatis*, quia nemo alius poteſt totum genus humanum tam ardua & univerſali obligatione adſtringere, niſi Deus ſupremus legislator, & ſuperior omnium creaturarum rationalium. Et licet fingeres, Deum creaturæ alicui dare poteſtatem ferendi legem naturalem, tamen etiam hæc reſolveretur ultimato in divinam voluntatem, actuum moralium univerſim omnium primam regulam ac normam, primumque legum omnium efficiens principium. Eſt ordinatio Divinæ voluntatis

Dicitur 2. Ordinatio *neceſſaria.* Licet enim Deo, ſibi ipſi pleniſſime ſufficienti, liberrimum fuerit, naturam rationalem condere, creatione tamen ſuppoſita, ſapientiæ ac providentiæ conditoris ac gubernatoris 2. Neceſſaria.

 fuit,

fuit, per leges naturales ad honesti ac decori rationem eandem adstringere, atque hoc pacto ad felicitatem statui naturæ competentem provehere.

Porro per hoc, quod lex naturalis sit *necessaria*, differt ab omni lege positiva, quæ a legislatore, sive divino sive humano, non fertur necessario, sed libere.

Differt etiam a lege permittente, quæ abusive tantum & improprie dicitur lex naturalis, cum non sit necessaria, sed versetur circa indifferentia, quæ de se nec bona nec mala sunt, consequenter nec præcipi nec prohiberi exigunt.

Sed neque hæc Deus positive permittit: dicendo quasi: *volo, ut hæc sint permissa*; sed negative tantum, quatenus circa illa nihil disponit, sed disponenda legibus positivis relinquit.

Sic lex naturalis non jubet positive, actum pupilli e. g. aut testamentum insolemne esse validum, alias Princeps aut respublica non posset tales actus irritare: sed quia lex naturalis circa illos nihil disponit, dicitur illos permittere. Unde quia lex naturalis mere permittens non est proprie lex, definitio legis naturalis proprie ac stricte sumptæ non debet illam comprehendere.

4. Circa actiones vel omissiones morales.

Dicitur 3. *Ordinatio circa actiones vel omissiones creaturarum rationalium.* Nam omnis lex versari debet circa mores hominum, seu actiones & omissiones præscribendas, dirigendas ac temperandas: cujus directionis creaturæ irrationales sunt incapaces. Unde Ulpianus improprie & pro instinctu naturali jus naturæ sumpsit, dum omnibus animalibus illud commune fecit.

Patet ex dictis verbis etiam divisio legis naturalis in *affirmativam*, quæ bona præcipit, & *negativam*, quæ mala prohibet. Hæc dicitur obligare *semper pro semper* ad omissionem actus prohibiti: illa vero *semper* quidem, sed *non pro semper* obligat ad ponendum actum præceptum, e. g. amoris Dei aut proximi.

5. Per rectam rationem promulgata.

Dicitur 4. *Per rectam rationem promulgata.* Nam recta ratio, lumen rationis, dictamen, sed judicium intellectus non est ipsa lex naturalis, sed proponit creaturæ rationali legem, eamque manifestat, tanquam illius notificatio, promulgatio & applicatio; siquidem per rectam rationem, cœlestem velut radium, & aureum characterem supremus lgeislator æternam suam voluntatem in tempore scribit in cordibus nostris, & intellectui, præparatæ velut tabulæ, imprimit: atque hoc pacto creaturæ rationali applicat, promulgatque. In quem sensum *Psal.* 4. dicitur: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, lumen nempe rationis, per quam Deus nobis ostendit sanctissimam suam voluntatem. Unde hoc lumen non est ipsa

ipſa lex, ſed legem, ordinationem videlicet Divinam pro objecto habet, tanquam illius promulgatio & applicatio.

Qua ratione etiam explicatur illud Apoſtoli *Rom. 2. Cum enim gentes, quæ legem* (poſitivam Divinam) *non habent, naturaliter ea, quæ legis* (naturalis) *ſunt, faciunt, ejusmodi legem* (poſitivam) *non habentes, ipſi ſibi ſunt lex*: quatenus ſcilicet legem naturalem per lumen rationis a Deo in cordibus ſuis deſcriptam gerunt. Unde addit Apoſtolus: *qui oſtendunt opus legis* (naturalis) *ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium illius reddente conſcientia ipſorum.*

Porro ſicut communiter docetur, quod promulgatio tanquam pars conſtituat ipſam legem, ſeu vim obligativam, ſic idem de promulgatione iſta privata & interna dici poteſt: quam ob cauſam in definitione legis etiam naturalis eandem apponendam cenſui.

Quia tamen radius ille luminis naturalis, non ita dilucide ſemper humanis mentibus illabitur, ut absque omni diſcurſu ac prudenti illatione veritas ſufficienter illuſtrata appareat, ſed dubium ſæpius relinquatur, an hoc vel illud ſub imperio juris naturalis comprehendatur, ſeu, an ordinatio Divinæ voluntatis neceſſaria ad hoc vel illud extendatur. Ideo ſit

QUÆSTIO II.

Quodnam eſt principium juris naturalis?

Reſp. Principium ſeu fundamentum, ex quo recta ratio infert legem naturalem, ſeu hoc vel illud in particulari legi naturali ſubjectum eſſe, conſiderari poteſt duplex; *immediatum* unum, ſed non ultimatum, alterum *mediatum* & *ultimatum*. 6.

Immediatum Principium, ex quo inferre ſolemus *communiter*, aliquid lege naturali eſſe præceptum vel prohibitum, eſt *recta conſtitutio & felicitas naturæ rationalis, ſeu humanæ reipublicæ*, ita, ut omnis actio humana, quæ neceſſaria eſt ad rectam conſtitutionem naturæ rationalis, lege naturali ſit præcepta, & omnis actio, quæ eſt contraria rectæ conſtitutioni ac felicitati ejusdem naturæ rationalis, lege naturali ſit prohibita. Principium immediatum, recta conſtitutio naturæ.

Unde ſic ratio noſtra arguit: *Si homicidium injuſtum e. g. furtum, adulterium &c. non eſſent prohibita, male eſſet conſtituta humana reſpublica. Ergo lege naturali ſunt prohibita.* Ecce principium immediatum, ex quo recta ratio inferre conſuevit, quod hoc vel illud lege naturali ſit prohibitum!

Si ulterius quæratur, unde cognoſci aut probari poſſit, quod aliquid ad rectam conſtitutionem aut felicitatem naturæ rationalis ſit neceſſarium, aut eidem ſit oppoſitum, declarari id & confirmari poteſt, dicendo,

tunc

7. Quæ respicit Deum, tunc humanam rempublicam bene esse constitutam, atque felicem, *quando quilibet homo gnaviter exequitur officia, quæ ab illo naturaliter debentur Deo, sibi ipsi, ac proximo;* his tribus siquidem officiis omnis rectitudo ac naturalis felicitas creaturæ rationalis absolvitur, ut proin tota respublica rationalis bene sit constituta, si quilibet illius civis bene se habeat ad Deum, ad se ipsum, & ad proximum, sive per amorem, sive per aliam virtutem, trino illi objecto naturaliter debitam.

Proximum, Se ipsum, Unde qui a Deo debentur a creatura religio, amor, reverentia, cultus & obedientia &c. sibi ipsi temperantia, prudens amor, ordinata æquabilisque vitæ ac morum compositio &c. proximo charitas, justitia, misericordia, fidelitas, gratitudo, aliaque socialis vitæ officia, omnis natura rationalis bene erit constituta, si hæc solerti usu in praxin eant, servata animi tranquillitate, & pace cum Deo, proximo, secum: ac proin hæc omnia jure naturali præcepta esse censenda sunt. Contra vero malè esset comparata rationalis civitas, si virtutum illa officia negligere, aut contraria illis vitia liceret committere; si blasphemia, odium Dei, sacrorum contemptus, si intemperantia, impudicidia, si effrænis ac distorta morum projectio, si superbia, ira, invidia, injustitia, aliæque reipublicæ rationalis pestes non essent prohibitæ.

Quamvis vero hæc ita se habeant, ac recta constitutio atque naturalis felicitas rationalis universitatis sit principium illud, ex quo legem naturalem, aut præcipientem aut prohibentem inferimus, tamen nec ultimatum illud nec adæquatum censeo, imo nec certum satis ac solidum, nisi altiori firmiorique fundamento nitatur, tanquam ultimato & inconcusso juris naturalis principio.

8. Non tamen ultimatum, Quæro enim, quid Deo, ut absolutò rerum omnium Domino, ineluctabilem adeo atque inflexibilem necessitatem imponit, ut per leges naturales rectam constitutionem ac felicitatem humanæ reipublicæ procuret: ut exigentias & clamores creaturarum exaudiat? ut curam illarum suscipiat? Potest Deus totam orbis molem vel nutu unico destruere, & in nativum suum nihilum redigere; cur ergo non etiam sibi ac suis ruinis relinquere?

Et in physicis quidem habemus compertum: quod Deus, licet sit auctor omnis naturæ corporeæ, tamen ut absolutus Dominus contraire possit ejusdem exigentiis, & appetitibus innatis, spoliando ignem calore, aquam frigore, solem lumine, materiam forma, licet sic videatur creaturæ inferri violentia: & prodire opus deturpativum naturæ. Quænam ergo ineluctabilis illa causa est, quæ Deo necessitatem potest imponere, ut exigentiis creaturarum moralibus satisfaciat? ut earum felicitati prospiciat? ut legibus naturalibus adstringat, atque coerceat? cur non pro

casu

casu saltem particulari legem naturalem potest omittere ac permittere, quod nunc jure naturæ censemus illicitum? Altius profecto hic eundum, & e cœlo petendum, quod in terris non invenitur.

Dixi etiam, quod principium illud, ex felicitate & recta constitutione humanæ reipublicæ, atque ex debitis officiis petitum non sit adæquatum: quin falsum videri potest. Argumenta plura præsto sunt, affero unicum. Pone casum, vel, si vis, finge, mendacium, aut aliud vitium, jure naturæ illicitum, esse necessarium ad conservationem humanæ reipublicæ, interituræ, nisi mendacio sustentetur: pone, mendacio omnia alia peccata posse impediri, omnes reliquas miserias & inordinationes omnium mortalium posse tolli: an licitum dices? non credo. At ex principio tuo non tantum licitum pro eo casu, sed etiam præceptum esse inferas oportet. Nam ostendo utrumque. *Omnis actus, qui ad felicitatem humanæ reipublicæ est necessarius, non tantum licitus, sed etiam præceptus est.* Hoc tuum est principium: ex quo ego sic colligo: *sed mendacium in casu posito est necessarium ad felicitatem humanæ reipublicæ* (interituræ, si non mentiaris) conclusionem ipse formes: plane mendacium in hoc casu non amplius esset vitium, sed virtus, jure naturæ præcepta. Rursus: *Omne illud est jure naturæ illicitum, quod est oppositum rectæ constitutioni ac felicitati humanæ reipublicæ, atque officiis amoris eidem debitis.* En tuum fundamentum juris naturæ ultimatum! *atqui omissio mendacii in hoc casu est opposita rectæ constitutioni ac felicitati humanæ reipublicæ, atque officiis amoris eidem debitis. Ergo omissio mendacii in hoc casu est illicita.* Neque dicas, mendacium esse contra veracitatem & commercium inter homines: nam ex omissione mendacii in dato casu multo plus damni sequeretur humanæ reipublicæ, quam ex omnibus mendaciis, ut per se patet. Deinde licet in hoc casu licitum esset mendacium, tamen ex principiis adversariorum non sequeretur, quod in aliis casibus etiam esset licitum; ubi ab illo non dependet conservatio reipublicæ: ergo non sequeretur, quod intercideret humanum commercium.

9. Nec adæquatum.

Non disputabo tecum de possibilitate casus propositi: sit impossibilis; at ostendit tamen, mancum esse tuum principium, imo falsum. Deinde non video satis, cur casus hic absolute sit impossibilis, si, ut tu quidem asseris, juri naturæ non aliud fundamentum, nisi massa creata sit substernenda: nam tunc mendacium non foret vitium, sed virtus, jure naturali præcepta. Cur ergo absolute implicet, ut Deus hanc virtutem requirat ad conservandam humanam rempublicam, alias a se destruendam?

Vel pone alium casum, certo possibilem, quod mendacio possis patriam ab hoste liberare. Nam etiam in hoc ex tuo principio sequitur,

quod mendacium sit præceptum, & omissio illius jure naturali prohibita, utpote contraria officiis amoris, patriæ naturaliter debitis.

QUÆSTIO III.

Quodnam ergo est principium ultimatum & universale Juris naturæ?

10. Resp. Cum in rebus creatis nec satis solidum nec satis universale deprehendamus fundamentum, nisi cuidam per se ipsum firmo atque immobili superstruatur, ad altius eluctandum est rerum omnium principium, basin ac fundamentum, ad Deum videlicet O. M bonitatis omnis fontem, ac primam originem,

Principium ultimatum & adæquatum est Deus, Dicendumque: Principium ultimatum juris naturæ est ipse Deus infinite perfectus. A quo enim alio posset imponi Deo necessitas consulendi humanis rebus per leges naturales, nisi a sua essentia ac perfectione infinita? Quam necesse est, Deum esse infinite perfectum, sapientem ac providum, tam necesse est, eum sapienter ac provide gubernare humanam rempublicam. Quod, ut evidentius demonstratum eam, sic arguo.

Ejusque perfectiones. Cum Deus sibi soli infinite sufficiat, nullaque re indigere possit, necesse nullatenus habuit, ut extra se ipsum operetur, producendo hanc mundi machinam, eamque rationalibus creaturis animando;

Supposito tamen, quod ex liberrimo voluntatis suæ beneplacito creationis opus susceperit, tanquam auctor naturæ prudentem eidem finem præfigere debuit, non alio necessitante, nisi sapientia sua ac providentia infinita.

Operi igitur suo finem præposuit, ad quem tenderet, quoque obtento bene esset constitutum, ac felicitatem suam consecutum. Omnia siquidem bene se habere noscuntur, si ad finem suum bene sunt comparata.

11. **Quas commendare est finis naturæ rationalis.** Quis igitur finis creaturæ præsertim rationalis? Non quæro de fine supernaturali in statu naturæ elevatæ, hic enim est Deus, ut possidendus æternum per visionem intuitivam & amorem beatum, tanquam plene satiativum appetitus rationalis; aut proin Deus ipse sit finis & beatitudo objectiva, possessio vero hujus finis & fruitio per visionem & amorem beatitudo sit formalis naturæ rationalis, speciali atque indebito favore elevatæ.

Sed quæro de fine naturali, a Deo, ut auctore naturæ, creaturæ rationali præfixo. Sane quemadmodum nihil terrenum, creatumve esse potest finis & beatitudo ejusdem objectiva ac supernaturalis, sic neque potest esse illius finis ac beatitudo naturalis, eo quod nullius boni creati-

pos-

possessio, nec omnium simul, satiare possit vastam capacitatem & immensos velut appetitus humanæ mentis.

Unde novimus, veteres illos Philosophos, uti in perpetua jurgia, ita in absurdos omnino errores esse prolapsos, ubi de fine hominis incidit disceptatio: dum per terrenæ bonitatis simulacra ac vanas umbras serpentes, vagantesque ad veri boni fastigium obtutum attollere aut noluerant, aut gentilitatis glaucomate obcœcati non poterant.

Solus Divinus ille Plato aquilæ instar in Divinissimum justitiæ solem atque immensum illud lumen obtutum defixit, vel sola ratione naturali acuente aciem, ac monstrante veritatem, quæ sua satis luce se signat.

Hanc amplexa melior philosophia ac Christiana ethica, nullatenus dubitat, finem hominis ac felicitatem etiam naturalem non esse aliam, quam possessionem summi boni, quantam quidem ratio status naturalis potest capere: cum possessio boni creati implere ac saturare nequeat appetitum rationalem.

Hæc autem possessio ultimi finis aliud esse non potest, quam cognitio Dei infinite boni ac perfecti, ejusque amor, cultus ac reverentia, atque recta habitudo ad Deum, qua videlicet in ordine ad ultimum finem suum bene se habeat creatura, ut ex ipsa natura auctoris naturæ perfectiones ac gloria resplendeat.

Indubitata siquidem veritas est, rem quamlibet perfectionem suam, constitutionem rectam, ac felicitatem obtinere, si ad finem suum recte sit comparata. Cum igitur Deus, naturæ rationalis author, providus ac sapiens, eandem ad se tanquam finem ultimum, atque ad gloriam suam ac perfectiones manifestandas condiderit; imo ad alium finem ultimum, quam ad gloriam suam ac laudem condere non potuerit, vel ex ipso creationis fine consectaneum esse intelligimus, tunc creaturam rationalem recte esse constitutam, felicem, beatamque secundum status naturalis capacitatem, quando ad finem suum bene est comparata; quando a Divino suo authore ita creatur, conservatur, ac gubernatur, ut opus authorem commendet, ejusque perfectiones, in se velut penicillo expressas, repræsentet.

Cum igitur hic sit finis creaturæ rationalis, Deusque ad alium creare eandem ac gubernare non possit, nisi nempe ad gloriam suam extrinsecam, satis profecto intelligimus, sapientiæ ac providentiæ Divinæ esse, ita naturam rationalem condere, ac gubernare, ut nihil in ea scabrum, distortumque, nihil cum fine illo ultimo, sapientissimo ac prudentissimo, pugnans ex voluntate authoris sui sit reperire: alias enim imperfectio operis redundaret in ipsum artificem & auctorem.

Quidquid igitur sapientiæ ac providentiæ sanctissimi conditoris ac gubernatoris, aliisque perfectionibus Divinis est oppositum, lege necessaria 12. Quidquid

 prohi-

Igitur est contra divinas Perfectiones, est contra jus naturæ.

prohibet: & quidquid perfectio Dei, ad sapienter ac provide gubernandam creaturam rationalem exigit præcipi, id præceptum esse lege naturali nullatenus ambigi potest. Demonstremus veritatem istam, ut ut per se certam & indubitatam, per exempla.

Prohibet Deus lege naturali ac necessaria, quidquid amori, reverentiæ, cultui, obedientiæ, reliquisque officiis, Deo debitis adversatur, ut odium Dei, blasphemiam, perjurium, idololatriam, superstitionem; nam si horum quidquam Deus licitum faceret, non amplius sapienter ac provide ad finem suum gubernaret humanam rempublicam, quia non amplius bene se haberet ad Deum, ejusque gloriam ac perfectiones manifestandas; consequenter quam necessario Deus prudenter ac sancte humanam rempublicam gubernat, tam necessario ei interdicit, quidquid officiis erga Deum adversatur; ac necessario præcipit, quidquid requiritur, ut erga Deum, finem suum ultimum, bene se habeat.

Eodem ex fonte derivatur necessitas earum legum, quæ hominis officia erga proximum & vitam socialem ordinant; nam & hæc Deus lege æterna necessario disponit, quia Deus est, quia perfectus est, quia provide ac sapienter condidit ac gubernat res humanas ad suum finem, ut videlicet perfectiones creatoris commendent, & gloria gubernatoris ex eis resplendeat.

Ostenditur per exempla.

At vero ad hunc finem, creaturis rationalibus necessario præfixum, non gubernaret sapienter humanam rempublicam, si non præciperet ea, quæ ad amorem mutuum, pacem ac concordiam inter homines conservandam, atque ad alia socialis vitæ officia sunt necessaria: si faceret licita injusta homicidia, adulteria, detractiones, furta, rapinas, & quidquid justitiam, charitatem, pacem ac quietem lædit: quia videlicet hoc pacto non amplius per sapientem, providam, Deoque authore dignam creationem ac gubernationem ad finem suum bene comparatæ essent humanæ per orbem societates; quia non amplius essent natæ, gloriam ac perfectiones conditoris ac gubernatoris sui manifestare: quin potius notam quandam aut impotentiæ aut imprudentiæ in authorem ac gubernatorem suum refunderent.

Atque eodem prorsus modo de officiis, quæ quilibet homo jure naturali sibi ipsi debet, est discurrendum. Cum enim finis naturalis cujuslibet hominis, etiam secum ipso comparati, sit, ita esse constitutum, ut opus authorem commendet, facile colligimus, quidquid hiulcum in moribus, distortum atque inordinatum in homine est reperire, id sanctissimis legibus sapientissimi conditoris ac providentissimi gubernatoris adversari. Unde iram, gulam, intemperantiam, acediam, cædem ac mutilationem sui ipsius, aliasque creaturæ rationalis inordinationes prohibitas, contrarias

rias vero virtutes, ut amorem sui prudentem, discretum ac moderatum, præceptas esse ex principio illo inferimus. Neque interest, an prima sint principia moralia per se nota, e. g. *declina a malo, & fac bonum*, an vero conclusiones ex his principiis deductæ: nam per utraque nobis Deus legem suam manifestat, atque ad perfectionem suam commendandam, ac felicitatem nostram comparandam dirigit. Unde parum attendi meretur divisio illa, a quibusdam asserta, juris naturalis in *primævum*, quod sola principia juris naturalis, per se nota, complecti dicitur, & in *secundarium*, quod circa conclusiones morales ex principiis illis deductas versari volunt.

Sed quid ad casum illum dicendum, quem supra attulimus, quo videlicet mendacium ad conservationem humanæ reipublicæ, aut patriæ saltem, esset necessarium? cur illud etiam pro tali casu necessaria lege interdicitur? profecto hic alia ratio dari non potest, nisi quod omne mendacium sit oppositum primæ ac summæ veracitati; consequenter si Deus faceret licitum, redundaret imperfectio in ipsum Deum: & si homini posset facere licitum mendacium, cur non etiam sibi? Videmus, quam hæc abhorreant a Divina perfectione, ut ne quidem cogitari possint sine blasphemia. 13.

At omissio mendacii mundi ruinam traheret. Quid tum? an præferendum putas mundum Deo, conservationem creaturæ perfectioni creatoris? igitur hoc etiam casu Deus sanctissimus ac sapientissimus necessario prohibet mendacium: nam si creaturæ faceret licitum, non amplius esset apta ad suum finem, videlicet ad perfectiones Divinas manifestandas, imo infinitam veracitatem Dei eversum iret: non igitur sapienter gubernaret Deus ad finem suum creaturam rationalem, si mendacium ei faceret licitum: unde ad perfectionem Divinam satius esset, mundum in nihilum recidere, quam Divinæ perfectioni afferri præjudicium.

Cur mendacium pro omni casu prohibitum?

Illud adhuc dubium quibusdam movet, quod aliqua peccata, jure naturali prohibita, videantur nulli perfectioni Divinæ esse opposita, e. g. ingratitudo; cum Deus neque gratus neque ingratus esse possit. Verum licet ingratitudo nulli singulari perfectioni Divinæ esset contraria, est tamen contra bonitatem, sanctitatem ac sapientiam Divinam, illam non prohibendo facere licitam.

QUÆSTIO IV.

Solvitur Difficultas,

An, & quomodo aliqua sint mala antecedenter ad legem DEI.

Præcipuam hanc esse in hac re difficultatem censeo, ut enim ostensum hactenus, lex naturæ est ipsa lex Divina necessaria, principium vero ultimatum, ex quo existentiam talis legis colligimus, sunt perfectiones 14.

Dei, ſapientiſſime ac providentiſſime gubernantis humanam rempublicam. At vero ulterior quæſtio hic ſe offert, quare Divina perfectio exigat prohiberi furtum e. g. non vero eſum carnis die ſabbati. Videtur plane antecedenter ad legem Dei, ſeu abſtrahendo a lege Dei, in iſtis objectis intrinſecum dari diſcrimen, ita quidem, ut furtum habeat aliquam malitiam, propter quam neceſſario a Deo prohibetur, quam malitiam eſus carnis, aliaque, quæ jure tantum poſitivo ſunt prohibita, non habent.

Unde etiam recepta eſt illa Theologorum parœmia: *Aliqua eſſe prohibita, quia ſunt mala, & aliqua eſſe mala, quia prohibita.* Quod axioma ſenſum alium habere non poſſe videtur: quam aliqua jam antecedenter ad omnem legem Dei, vel ſaltem ab illa abſtrahendo, eſſe in ſe ipſis mala, quia nempe ſunt diſconvenientia naturæ rationali, e. g. furtum, homicidium, mendacium &c. alia vero ex ſe ipſis talem malignitatem, naturæ rationali repugnantem, non habere, ſed totam malitiam accreſcere ex diſconvenientia cum lege poſitiva, non neceſſaria. Quæritur igitur, quid ſit illa malitia, quæ eſt in furto, & propter quam neceſſario prohibetur? vel, quid inveniatur antecedenter ad legem Dei in furto, quod non invenitur in comeſtione carnis? cur aliqua e. g. furtum aut mendacium, dicantur intrinſece mala, ſecus ac alia?

15. Quomodo aliqua ſint intrinſece mala.

Ad quam difficultatem reſpondetur, furtum, abſtrahendo a lege prohibente, non eſſe malum formaliter ac theologice, ſed radicaliter tantum, fundamentaliter, ac velut phyſice, quatenus nempe, ſuppoſita rerum diviſione eſt turbativum reipublicæ humanæ, quietis ac tranquillitatis publicæ: atque hac ratione adverſatur rectæ conſtitutioni humanæ ſocietatis. Unde fundamentum præbet legi prohibenti, exigitque, ut paſſim auctores loquuntur, prohiberi.

Verum, ut dictum ſupra, vi ſui abſoluti & independentis dominii poſſet Deus huic exigentiæ creatæ contraire, niſi perfectio ſapientiſſimi ac providentiſſimi creatoris ac gubernatoris, creaturam rationalem ad finem ſuum, manifeſtandas videlicet Divinas perfectiones, prudentiſſime ordinantis, neceſſitatem legis imponeret.

Alia longe eſt eorum conditio, quæ lege duntaxat poſitiva ſunt libere prohibita: hæc enim, antecedenter ad legem prohibentem, neque fundamentalem ac phyſicam habent malitiam, cum non ſint per ſe noxia, neque oppoſita fini creaturæ rationalis, conſequenter neque perfectio ſapientiſſimi gubernatoris neceſſitatem ullam prohibendi illa imponit.

Licet autem furtum e. g. hoc ſenſu dicatur fundamentaliter intrinſece malum, quatenus eſt noxium humanæ reipublicæ, & oppoſitum felicitati ac rectæ conſtitutioni ejuſdem, ultimatum tamen principium, indefectibile atque immutabile, ex quo per neceſſariam conſequentiam legem æternam

nam prohibentem inferimus, est ipsa natura Divina infinite perfecta, seu sapientia Dei providentissime ad finem suum gubernantis creaturam rationalem.

Atque ex hoc ipso colliges, si non necessitatem, utilitatem saltem, duplicis nostri principii ac regulæ, ex qua existentiam legis naturalis in ordine ad particulares materias inferimus. Immediatum siquidem principium est recta constitutio humanæ reipublicæ, aut creaturæ etiam cujusvis rationalis in ordine ad suum finem, manifestandas nempe Divinas perfectiones; ultimatum tamen semper erunt hæ ipsæ perfectiones, ac præsertim sapientia creatoris ac gubernatoris.

Unde nequaquam rejicio modos illos loquendi, receptos passim, quibus in praxi sic arguimus: hoc est contra felicitatem naturalem ac rectam constitutionem creaturæ rationalis, aut humanæ reipublicæ. Ergo jure naturali est prohibitum. Hoc exigit esse præceptum recta constitutio naturæ rationalis: ergo est præceptum. Hoc est contra officia, Deo, proximo, ac sibi naturaliter debita: ergo est illicitum jure naturali. Hoc exigit bonum socialis vitæ, hoc exigit amor naturaliter debitus Deo, sibi ac proximo: ergo est præceptum lege naturali. Hoc est contra naturam rationalem, contra rectam rationem, hoc dictat recta ratio, ergo &c. Item: quidquid simpliciter expedit esse licitum ad felicem naturæ humanæ statum, id omne, spectato naturæ jure, est licitum: item, quod in ordine ad eundem finem simpliciter expedit esse præceptum vel prohibitum, id omne naturæ jure est obligatorium: similiter, quod simpliciter expedit, esse graviter vel leviter prohibitum pro humani generis beata conditione, est de jure naturæ graviter vel leviter prohibitum. 16. Variæ DD. regulæ juris naturæ.

Item: id omne simpliciter expedit, licere, in cujus licentiam homines consensissent, si ante omnem casum particularem ab authore naturæ requisiti tulissent suffragium: & econtra, id omne simpliciter non expedit, licere, in cujus licentiam homines non consensissent.

Has, inquam, aliasque authorum regulas non rejicio; quin, aliquas saltem ex iis, in praxi utiles esse ac veras fateor: unde illas etiam tanquam principium immediatum statuo: ultimatum tamen esse nego: cum principium ultimatum sint solæ Divinæ perfectiones, quibus omnes prædictæ regulæ tanquam fundamento ultimato per se ipsum firmo, indefectibili atque immutabili innituntur, ut supra demonstratum est.

Hinc mirari satis non possum, complures authores, qui integris tomis jus naturæ pertractant, de hoc principio vel omnino silere, vel perfunctoriam tantummodo de eo mentionem facere: cum tamen certum esse videatur, rationem ultimatam, cur Deus ad exigentiam creaturæ rationalis ejusque felicem statum legem necessario ferre debet, aliam non esse,

quam

quam ipſammet Divinam perfectionem ac providentiam ſapientiſſimi creatoris ac gubernatoris: imo communis Chriſtianorum doctrina ſit, felicitatem creaturæ rationalis, etiam in ſtatu naturæ puræ ſpectatam, aliam haud fore, quam rectam conſtitutionem in ordine ad ultimum ſuum finem naturalem, ad Deum videlicet ejusque perfectiones manifeſtandas ac commendandas. Unde ſolennis illa vox Theologiæ myſticæ, quod Deus creare potuerit hominem, vel non creare pro lubitu, ad alium finem creare, quam propter ſe, atque ad gloriam ſuam, non potuiſſe: quia ſcilicet infinitum bonum in creaturis ſuis neceſſario ſe ipſum amat, & infinita ſapientia pro fine omnis operationis neceſſario habet ſummum bonum.

Ex quibus haud difficulter inferimus, rationem ultimatam, per ſe firmam, indefectibilem atque immutabilem legis Dei æternæ ac neceſſariæ non eſſe quærendam extra Deum infinite bonum, ſapientem ac perfectum.

17. Difficultates ſolvuntur. Atque ex hac ipſa doctrina facilius, quam ex ulla alia, videtur explicari, cur ea, quæ lege naturali a Deo prohibentur, dicantur intrinſece mala, ſeu per ſe ipſa fundamentaliter ac radicaliter mala: quia ſcilicet ſunt oppoſita rectæ conſtitutioni naturæ rationalis in ordine ad ſuum finem naturalem, qui conſiſtit in tali habitudine ad Deum, authorem & gubernatorem ſuum, ut illius perfectiones manifeſtent ac commendent: quod non amplius contingeret, ſi Deus illa faceret licita. Unde in ipſa natura rationali datur fundamentum (quamvis non ultimatum) atque exigentia, ut a Deo ſapientiſſimo ac providentiſſimo gubernatore ac legislatore prohibeantur; & quia ſic ex fine ſuo intrinſeco natura rationalis exigit, ut talia ſint illicita, dicuntur *radicaliter*, *fundamentaliter*, atque etiam *intrinſece* mala, *formaliter* vero mala per oppoſitionem cum lege naturali, quam Deus neceſſario fert vi ſuæ infinitæ perfectionis, tanquam ſapientiſſimus ac providentiſſimus gubernator, ad exigentiam naturæ rationalis, ut illa ad finem ſuum recte ſit comparata.

Unde natura rationalis per lumen rationis ſic arguit: ſi furtum e. g. aut homicidium injuſtum eſſet licitum, male eſſet conſtituta in ordine ad ſuum finem humana respublica ac natura rationalis. Ergo Deus neceſſario per legem æternam illud prohibet, vi ſuæ infinitæ perfectionis, tanquam ſapientiſſimus ac providentiſſimus creator ac gubernator creaturæ rationalis.

18. Cur impoſſibile peccatum pure philoſophicum? Ex quo ulterius conficitur, nullum dari, nec dari poſſe peccatum pure philoſophicum, quod præciſe eſſet actus humanus diſconveniens naturæ rationali & rectæ rationi, nullatenus vero ſit transgreſſio legis Divinæ. Nam imprimis impoſſibile eſt ex dictis, Deum non prohibere ea, quæ ſunt contra naturam rationalem & rectam rationem; cum ipſæ Divinæ perfectiones Deum neceſſitent, ad illa prohibenda.

Deinde recta ratio non poteſt judicare, actum aliquem eſſe contra naturam

ram rationalem, nisi in quantum ostendit; illum actum esse contra finem naturæ rationalis, nempe contra rectam habitudinem ad Deum: consequenter simul ostendet, illum a Deo vi suæ infinitæ perfectionis esse prohibitum. Nam

Circa mendacium e. g. ita discurret (explicite vel implicite, formaliter vel virtualiter) mendacium est contra rectam constitutionem naturæ rationalis, & ita illicitum, ut, licet omnes homines dicerent esse licitum, aut vellent facere licitum, tamen maneret illicitum, & quidem in omnibus circumstantiis. Ergo a supremo Domino ac legislatore vi infinitæ suæ veracitatis ac perfectionis est prohibitum.

Unde porro sequitur, sive fidelis peccet, sive barbarus, semper sub aliquo saltem prædicato, e. g. supremi Domini, legislatoris, aut altioris potestatis, implicite saltem, virtualiter ac confuse cognosci Deum, qui peccato offenditur. Est enim impossibile, ut recta ratio judicet aliquid esse contra naturam rationalem, & consequenter prohibitum, nisi simul judicet, quod sit prohibitum ab altiore legislatore. Cur enim peccans alias timet? cur syntheresis accusat, quem timet, præsertim si crimen est occultum? an natura rationalis se ipsam? cur quæso? quis suus est superior? quis suus legislator? cur mendacium maneret prohibitum, licet tota humana respublica vellet illud permittere? 19. Omnis peccans Deum cognoscit.

Licet igitur etiam ab homine rationis compote Deus brevi aliquo tempore possit etiam invincibiliter ignorari, tamen ignorari nunquam potest a peccante: quia scilicet lumen rationis non potest dictare, aliquid tanquam naturæ rationali disconveniens esse prohibitum, nisi simul dictet ab altiori potestate esse prohibitum: cum fundamentum ultimatum per se firmum & indefectibile hujus prohibitionis aliud esse non possit, quam perfectio alicujus supremi gubernatoris, quæ eundem necessario ad legem illam in cordibus nostris scribendam atque sic nobis per lumen rationis promulgandam determinet. Quodnam enim aliud principium ultimatum, indubitatum, atque indefectibile habet natura rationalis judicandi, mendacium e. g. esse prohibitum necessario, nisi oppositionem cum perfectione supremi legislatoris?

Quæres: quid autem, si poneretur casus, quod peccans invincibiliter ignoret Deum, & quidem sub omni prædicato? tunc enim peccans agnosceret tamen, mendacium esse illicitum. Quodnam autem tunc aliud fundamentum ultimatum judicandi, id esse prohibitum, nisi natura rationalis, cui illud nihilominus esset oppositum? Respondetur, casum esse impossibilem, licet enim non negem, posse Deum ad breve aliquod tempus etiam invincibiliter ignorari, tamen fieri non potest, ut *peccans* eum ignoret: siquidem hoc ipso, quod peccet, agnoscit confuse saltem, se

agere contra legem aliquam superioris potestatis; cum ratio manifeste dictet, legem ferri non posse, nisi a superiore in subditum, consequenter neminem sui ipsius legislatorem esse, aut in se ipsum jurisdictionem posse exercere. Quis ergo ille superior, cujus legem peccans transgreditur? non alius homo: nam unde illi potestas in hominum conscientias? deinde licet omnes homines vellent præcipere mendacium e. g. vel aliud intrinsece malum, tamen illud maneret prohibitum. Ergo quoties quis peccat, præsertim contra legem naturæ, semper, saltem confuse & implicite, agnoscit, se agere contra voluntatem supremi alicujus legislatoris, qui præcipere aut prohibere possit, licet totum humanum genus se vellet opponere.

20. Etiam Athei. Neque dicas, quod Athei peccent, licet nullum Deum agnoscant. Nam falsum est, quod Deum non agnoscant, dum peccant: tam aperte enim se Deus signavit in suis creaturis, tamque convincentia humanæ menti ac synteresi indidit dictamina rationis, signato super nos lumine vultus sui, ut, quantumcunque impii conentur tam illustribus radiis aditum præcludere, omnemque Dei sensum ex cordibus suis excludere, tamen, nolint velint, synteresis eis, dum peccant, acclamet: *Datur Deus; datur legislator altioris potestatis: datur vindex scelerum*; quem potius optant non existere, quam non existere serio sibi possint persuadere. Et sic dicit quidem impius in corde suo: *Non est Deus*: at non serio: conatur potius, & attentat dicere, quam serio dicat, præsertim quando peccat.

Sed quid, si nullus daretur Deus? an mendacium, aliaque lege naturali nunc prohibita, tamen essent mala atque prohibita? cur tunc essent mala? cur illicita? a quo prohibita? profecto tunc ideo duntaxat essent illicita ac mala, quia tamen essent dissentanea naturæ rationali.

21. De casu invincibilis ignorantiæ Dei. Respondent ad hunc casum plures authores, uti etiam ad illum, quo poneretur, a peccantibus Deum sub omni prædicato invincibiliter ignorari, quod in tali hypothesi (quam tamen utramque impossibilem esse agnoscunt) peccatum foret mere philosophicum, præcise disconveniens naturæ rationali ac rectæ rationi, quod non esset offensa Dei, nec dignum pœna æterna.

Censeo tamen cum Viva in *Trut. theol. ad prop. 2. ab Alexandro VIII. damnatam*, ex utraque hypothesi impossibili aut nihil sequi, aut sequi pariter impossibile, utramque nempe contradictionis partem; quod videlicet tunc mendacium e. g. esset malum, illicitum, prohibitum, dissentaneum naturæ rationali, offensa Dei &c. & simul non esset. Esset malum, ac offensa Dei; quia est impossibile, ut recta ratio proponat mendacium tanquam illicitum ac disconveniens naturæ rationali, nisi simul illud proponat ut disconveniens legi Dei, qua Deus vi suæ perfectionis neces-

cessario illud prohibet, ut ostensum est. Sequeretur tamen simul & altera contradictionis pars, quod scilicet in tali casu chymærico mendacium non esset malum, illicitum, disconveniens naturæ rationali, ac offensa Dei; quia ponitur Deum non existere, aut a mentiente invincibiliter sub omni prædicato ignorari: consequenter nulla daretur, aut agnosceretur lex naturalis, illud prohibens. Ex quo igitur tunc principio ratio colligat, mendacium esse prohibitum, malum, illicitum, disconveniens naturæ rationali, ac offensam Dei? at in terminis absurdum est, mendacium non esse malum, ac disconveniens naturæ rationali. Ita est: sed dato uno absurdo cætera accidunt: & ex impossibili aut nihil sequitur, aut sequitur quidlibet.

QUÆSTIO V.

An lex naturæ semper sit absoluta, immutabilis ac nunquam dispensabilis?

Complures sunt DD. tum Theologi tum Jurisconsulti, qui legem natu- 22.
ralem dividunt in *absolutam* & *conditionatam*. Illam immutabilem atque indispensabilem statuunt, hanc vero mutabilem ac dispensabilem. Exempla eorum, quæ sunt juris naturalis *absoluti*, afferunt blasphemiam, odium, aut contemptum Dei, mendacium &c. quia hæc ita sunt intrinsece mala, atque Divinis perfectionibus per se opposita, ut pro omnibus casibus atque omnibus circumstantis lege Divina absoluta, immutabili ac indispensabili necessario sint prohibita.

Juris autem *conditionati* exempla ponunt, homicidium, furtum, polygamiam, matrimonium consanguineorum in primo gradu lineæ rectæ &c. nam, ut discurrunt, homicidium est quidem lege naturali prohibitum, sed tantum conditionate, nisi Deus, qui supremum habet dominium vitæ & necis, det potestatem, hominem occidendi, sicque dispenset. Furtum pariter subjacere juri naturali conditionato, nisi nempe Deus, qui supremus est Dominus bonorum omnium, det facultatem occupandi alterius bona, ut dedit Israëlitis spoliandi Ægyptios. In polygamia Deum in veteri testamento sæpe dispensasse; dispensaturum pariter in matrimonio quoad primum gradum lineæ rectæ, si solus pater cum filia in mundo existeret. Hæc proin, aliaque multa juris esse naturalis tantum conditionati, nisi nempe Deus dispenset.

Quamvis autem isti authores quoad rem ipsam vix aliud videantur velle, quam id, quod omnes facile concedunt, tamen hic modus loquendi, tanquam improprius ac minus in re tanta accuratus, doctissimis viris semper displicuit. Cum quibus

23. Nulla lex naturæ conditionata, mutabilis aut dispensabilis.

Dico: *Nulla datur lex naturæ conditionata, mutabilis aut dispensabilis, sed omnis semper est absoluta, immutabilis & indispensabilis.* Probatur: lex naturæ est lex æterna ac necessaria, præcipiens ea, quæ sunt intrinsece bona, seu, quæ bonitas ac sapientia Divina exigit præcipi in ordine ad sapienter ac provide ad finem suum gubernandam rationalem rempublicam: ac prohibens ea, quæ sunt intrinsece mala, seu quæ bonitas ac sapientia infinita authoris ac gubernatoris naturæ rationalis exigit prohiberi in ordine ad rectam naturæ constitutionem in ordine ad suum finem, manifestandas videlicet & commendandas divinas perfectiones.

Ergo lex naturæ est semper absoluta & indispensabilis: nam sub ea ratione, sub qua aliquid est intrinsece malum, exigens a Deo, tanquam optimo ac sapientissimo authore ac gubernatore prohiberi, semper lege naturali necessario est prohibitum, exigente hanc prohibitionem non tantum ex fine suo intrinseco natura rationali, sed infinita etiam gubernatoris sapientia ac bonitate. Sub ea vero ratione, sub qua aliquid intrinsece malum non est, sed ita comparatum, ut neque recta constitutio humani generis, neque sapientia conditoris ac gubernatoris exigant illud prohiberi, sub ea, inquam, ratione legi naturali nunquam subjacuit. Exempla rem magis illustrabunt.

24. Ostenditur exemplo homicidii.

Homicidium est contra jus naturæ, sed non omne. Nam injustum semper, justum nunquam lege naturali est prohibitum. Sic si Deus, penes quem est dominium vitæ, det potestatem occidendi, occisio illa non subjacet legi naturali; nec tamen Deus dispensat in illa, sed dando facultatem occidendi facit, ut occisio non sit injusta, sed justa: occisio autem justa nunquam fuit vetita. Atque sic Deus præcise mutat materiam; constituitque sub tali ratione, sub qua nunquam fuit prohibita. Si autem Deus dispensaret in lege naturali, deberet occisionem injustam, quæ sola est objectum legis naturalis, facere licitam: seu deberet occisionem sub ea ratione facere licitam, sub qua vetatur lege naturæ, nempe sub ratione *occisionis injustæ*. Et, si jus naturale esset conditionatum, deberet occisio *injusta* esse illicitia, nisi Deus in occisione *injusta* dispenset, eamque faciat licitam; quod nunquam fit, nec fieri potest. Ita pariter judex criminis convictum carnifici occidendum tradit: & quilibet iniquum aggressorem potest occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ, quin tamen ulla in lege naturali fiat mutatio aut dispensatio: quia scilicet talis occisio justa nunquam fuit comprehensa sub lege naturali, prohibente tantum occisionem injustam, nunquam vero justam.

25. Furti.

Sic etiam furtum semper lege naturali est interdictum, & quidem absolute & indispensabiliter; cum Deus nunquam possit furtum licitum facere

cere

cere, poteſt tamen Deus, tanquam ſupremus rerum omnium Dominus, rei proprietatem ac dominium ab uno transferre in alterum, ſicut ab Ægyptiis tranſtulit in Iſraëlitas; quo facto non committitur furtum ab eo, qui rem aliquam ſurripit: nam furtum eſt *ablatio rei alienæ, invito rationabiliter Domino*: ſi autem Deus e.g. Iſraëlitis dat jus proprietatis in bona, quæ prius fuerunt Ægyptiorum, neque auferunt rem alienam, ſed ſuam; neque Ægyptii poſſunt eſſe rationabiliter inviti: quia Iſraëlitæ proprietatem acceperunt ab eo, qui habet ſupremum & ſupereminentiſſimum rerum omnium Dominium, conſequenter illud dare poteſt, cui vult & quando vult.

Cum autem Deus cuipiam tale dominium dat, atque ſic illud ab uno transfert in alterum, nihil immutat circa jus naturale, quo tantum furtum prohibetur; Deus autem non facit, ut furtum ſit licitum, & ſic neque in lege naturali, neque in ejus objecto diſpenſat ſed tantum facit, ut non ſit furtum, adeoque, ut ſub lege naturali non comprehendatur: utpote qua tantum furtum, tanquam ſemper & pro omni caſu ac circumſtantiis intrinſece malum, abſolute & indiſpenſabiliter prohibetur. Diſpenſaret autem Deus in lege naturæ & in ejus objecto, ſi furtum aliquando faceret licitum: quod, ut dictum, fieri nunquam poteſt.

Eodem modo diſcurrendum circa uſuras: nam licet exigere uſuras mere lucratorias, ſeu præciſe titulo mutui ſit intrinſece malum, ac jure naturali ſemper prohibitum: potuit tamen Deus Iſraëlitis dare jus in bona gentium infidelium, & translato dominio concedere facultatem quaſi fœnus ab iis accipiendi: ſicut etiam defacto ex hoc titulo cenſus quincunces in Germania ſunt liciti: quia ſcilicet reſpublica dominium eorum in mutuantem tranſtulit, ſicut in præſcriptione. 26. Uſurarum,

Idem evenit in aliis exemplis: nam licet Deus in veteri teſtamento dederit licentiam uni viro habendi ſimul plures uxores, quam licentiam in novo teſtamento ademit, tamen per hoc circa legem naturalem ejusque objectum nihil mutavit; neque enim diſpenſavit in *polygamia*, quatenus prohibetur jure naturali. Siquidem polygamia eatenus tantum vetatur jure naturali, quatenus eſt acceſſus ad non ſuam (vel ſaltem traditio juris, quod tradens non habet) & ſub hac ratione eſt intrinſece mala, atque ſemper pro omnibus circumſtantiis abſolute & indiſpenſabiliter prohibita. Quia autem Deus, ſicut in vitam & bona fortunæ, ita etiam in humana corpora ſupremum habet dominium, ideo poteſt dare uni viro jus in plura corpora, & pluribus fœminis in corpus unius viri; prout fecit in antiquo teſtamento: in lege vero Evangelica hoc jus & poteſtatem, pro liberrimo voluntatis ſuæ beneplacito, ſuſtulit, quin propterea in lege naturæ aut ejus objecto quidquam mutarit, aut diſpenſarit: nam po- 27. Polygamiæ,

lygamia, quatenus eſt acceſſus ad non ſuam, vel traditio juris, quod non datur, ſemper neceſſario fuit prohibita tanquam intrinſece mala: quatenus vero eſt acceſſus ad ſuas, vel traditio juris, a Deo conceſſi, nunquam fuit prohibita. Quia igitur in novo teſtamento Deus ademit viro jus in plura corpora muliebria, matrimonium ratum cum pluribus eſſet attentata traditio juris, quod non exiſtit, & matrimonium conſummatum cum pluribus eſſet acceſſus ad non ſuas, & ſic eſſet verum adulterium; cum tantum cum una habere poſſit validum matrimonium. In antiqua autem lege poterat cum pluribus ſtare verum matrimonium, cum Deus conceſſerit viro jus in plura corpora.

Unde ſequitur, quod paradoxum videri poſſet, polygamiam in nova lege jure naturali eſſe prohibitam, in veteri autem fuiſſe permiſſam, quin tamen circa legen naturæ & ejus objectum quidquam fuerit mutatum, aut in ea diſpenſatum: quia ſcilicet Deus nunquam permiſit, polygamiam, quatenus eſt acceſſus ad non ſuam (ſub qua ſola ratione jure naturali eſt prohibita) ſed concedendo jus in plura corpora, præciſe fecit, ut polygamia conſummata fuerit acceſſus ad ſuas uxores: quod etiam in nova lege potuiſſet facere Deus, ſi voluiſſet. Quia autem ex ſacra ſcriptura nobis conſtat, quod non fecerit, ſed ademerit viro jus in plura corpora, ideo polygamus accederet ad eas, quæ non ſunt ſuæ uxores, committeretque adulterium, jure naturali ſemper abſolute prohibitum.

Neque dicas, Deum in jure naturæ diſpenſaſſe, quando dixit ad Oſee: *Vade, ſume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum.* Oſee 1. Nam Deus non præcepit Prophetæ, ut fornicetur, ſed ut fornicariam publicam, ſeu meretricem in uxorem ducat, & ex ea generet filios legitimos, quibus tamen apud populum adhæſura eſſet macula matris, quæ prius erat infamis meretrix. Vel per filios fornicationum intelliguntur tales, qui quidem ex legitimo matrimonio eſſent ſuſcipiendi, ſed tamen ex infecto matris ſanguine deſcendentes in fornicationes matris exemplo eſſent prolapſuri, ut Cornelius a Lapide explicat.

Manet igitur fornicatio ſemper jure naturali abſolute & indiſpenſabiliter prohibita; quamvis Deus poſſit viro dare jus in corpus fœminæ, & tacere, ut ſit ejus uxor: quo caſu non amplius eſſet fornicatio, utpote quæ eſt acceſſus ad non ſuam.

28. Matrimonii in primo gradu conſanguinitatis.

Similiter dico, matrimonium in primo gradu conſanguinitatis lineæ rectæ, e. g. patris cum filia jure naturali eſſe prohibitum, ſemperque fuiſſe prohibitum: quia in hac providentia Deus nunquam dedit patri jus in corpus filiæ, ut ex communi omnium ſententia conſtat: & exemplum afferri nullum poteſt, quo Deum id unquam dediſſe conſtet.

Poſſet

Possēt tamen Deus in alia providentia absolute patri & filiæ, item matri & filio jus mutuum in corpora concedere: quod pro casu, quo soli in mundo existerent, facile concedunt authores: ego vero id Dei absolutæ potentiæ neque pro aliis casibus negandum censeo. Nam patrem matrimonio conjungi filiæ, non est intrinsece malum, ac consequenter de se neque jure naturali vetitum: alias neque pro casu, quo soli existerent, possent conjungi. Sed intrinsece malum ac jure naturali illicitum est juris mutui in corpora traditionem attentare, quod, utpote in hac providentia a Deo negatum, nec pater habet nec filia: item accedere ad fœminam non suam, quod pariter fieret, si pater attentaret matrimonium consummare cum filia: quia, ut dictum, Deus in hac providentia jus mutuum in corpora patri & filiæ omnino denegat.

Unde neque quoad hoc jus naturale est conditionatum, mutabile ac dispensabile: quia carnalis conjunctio patris cum filia, tunc tantum est jure naturali prohibita, quando est accessus ad non suam: & pro hoc casu semper absolute est prohibita; & Deus non potest dispensando illam facere licitam. Pro casu autem, quo esset conjunctio cum sua, ut contingeret, si Deus daret illis jus mutuum in corpora, nunquam jure naturæ est prohibita: ergo neque pro hoc casu datur locus dispensationi aut mutationi in lege naturæ.

Et ratio ulterior est, quia lex naturalis respicit suum objectum sub ratione specifica intrinsece boni vel intrinsece mali: quamdiu igitur manet ista ratio specifica, nullius datur locus ulli dispensationi aut mutationi, ut per se patet: cum omnis mutatio ac dispensatio præjudicaret Divinæ bonitati, sanctitati, sapientiæ, aliisque Divinis perfectionibus: consequenter est absolute impossibilis. 29. Jus naturæ respicit objectum semper sub eadem ratione.

Potest tamen Deus in pluribus materiis facere, ut in aliquo actu ratio specifica intrinsece mali non detur, sicque non sit objectum legis naturalis prohibitivæ, ut in allatis exemplis est demonstratum, dando videlicet jus in vitam, bona fortunæ, ac corpora in ordine ad generationem humanam &c.

Quo casu dicunt aliqui, legem naturalem mutari, non quidem formaliter, sed tamen materialiter, item objectum legis naturalis *mutari materialiter*, & subtrahi vel *extrahi a lege naturali*. Quem ego modum loquendi non quidem reprehendo, castigatius tamen nos loqui puto, si dicamus, quod nulla vera mutatio in lege naturali, aut ejus objecto contingat: cum lex naturalis semper eadem, semperque invariata necessario permaneat, semperque idem omnino objectum habeat.

Unde neque proprie dici potest, materiam extrahi a lege naturali: nam, ut dictum, quod semel est objectum legis naturalis, semper manet 30. Neque ma-

illius

terialiter mutatur lex naturæ.

illius objectum, nec extrahi potest ab illa. Si vero aliquid non est objectum legis naturalis, per se non potest extrahi a lege naturali: quomodo enim ab illa extrahatur, quod nunquam fuit sub illa comprehensum? Quapropter si materia mutetur, e. g. si Deus det jus in vitam, bona, aut corpora, non mutatur objectum legis naturalis, multo minus ipsa lex, sed ponitur aliquid, quod nunquam fuit objectum legis naturalis.

31. An jus naturæ admittat epikiam?

Ex quo solvitur illa quæstio, quam hic aliqui instituunt, an videlicet jus naturale admittat interpretationem per epiikiam: nam licet admittat epiikiam improprie dictam, seu nudam declarationem legis, quando de illius existentia est dubium, proprie tamen dictam, seu emendationem aut exemptionem casus, in lege comprehensi, per benignam interpretationem nullatenus admittit. Unde etiam, quando ita mutatur materia, ut non sit objectum legis naturalis, lex naturalis non emendatur, nec mutatur, sed tantum declaratur, hanc materiam, ut vestitam his circumstantiis, non esse objectum legis naturalis. Vide Suarezium *l. 2. de leg. c. 16. n. 7.*

Atque ex his videtur etiam solvi posse illa difficultas, quam aliqui hic sibi ex principiis suis formant, cur e. g. mendacium, blasphemia, odium Dei, pro omnibus casibus atque circumstantiis necessario sint prohibita, ac juris naturalis absoluti & indispensabilis, contra vero homicidium, furtum, &c. non pro omnibus casibus & circumstantiis sit prohibitum, adeoque sit juris naturalis tantum conditionati, atque dispensabilis a Deo?

Nam, juxta doctrinam datam, negatur a nobis suppositum, quod ullum jus naturale sit conditionatum, aut dispensabile, aut quod aliquid, per dispensationem Dei fieri possit licitum sub ea ratione, sub qua prohibetur a jure naturali: sicut enim mendacium pro nullo casu, nullisque circumstantiis potest fieri licitum, sic neque homicidium injustum, furtum proprie dictum, adulterium, fornicatio &c.

32. Homicidii una species semper licita, altera semper illicita.

Sed hoc solum est verum, quod non omne homicidium sed tantum injustum; non omnis occupatio rei, sed tantum alienæ: non omnis accessus ad fœminam, sed tantum ad non suam, lege naturæ sint vetita. Quia igitur Deus facere potest, ut homicidium non sit injustum, ut res non sit aliena, ut fœmina sit uxor viri, & sic homicidium, occupatio accessus non sit objectum legis, tantum sequitur, quod homicidium, occupatio rei, accessus ad fœminam &c. sint genera quædam, diversas sub se species continentia, puta, homicidium justum & injustum, occupationem rei propriæ & alienæ, accessum ad suam & non suam: quarum una species semper jure naturæ est prohibita, altera nunquam: ideo dicitur, quod Deus mutare possit materiam, quatenus facere potest, ut loco unius speciei detur altera; e.g. loco homicidii injusti justum, quatenus dat facultatem occidendi: licet autem Deus hoc faciat, altera tamen species, nempe homicidium injustum,

justum, semper manet subjecta legi naturali, ac prohibita: consequenter proprie neque mutatur objectum legis naturæ, sed Deus tantum facit, ut loco objecti detur aliquid aliud, quod non est objectum legis naturalis, nempe ut loco homicidii injusti detur justum. Certe sic materia seu objectum legis naturalis formaliter non mutatur, cum idem semper illius objectum maneat: quidquid sit, an dicere velis, objectum mutari pure materialiter; fere sicut Theologi dicunt, quod materia pro Sacramento instituta mutetur pure materialiter, si e. g. ex vino acetum facias, quia nihilominus semper verum manet, quod solum vinum de vite sit materia, seu objectum institutionis divinæ, & sic formaliter mutari non possit.

Econtra *mendacium*, *blasphemia &c.* non continent sub se geminas prædictas species, quarum una sit objectum legis naturalis, non vero altera: sed mendacium e. g. & perjurium sub omni sua ratione est illius objectum ac prohibetur: quia scilicet sub omni ratione adversatur primæ ac infinitæ veracitati; consequenter Divina perfectio exigit, illud pro omni casu atque omnibus circumstantiis prohiberi a sapientissimo authore naturæ, providentissime gubernante rationales cœtus in ordine ad suum finem, seu rectam constitutionem. Idem dic de *odio Dei* ac blasphemia, quæ sub omni sua ratione adversantur Divinæ bonitati & sanctitati, ac proin cultui, amori, ac reverentiæ, Deo naturaliter a creaturis suis rationalibus debitæ: idem de *simonia*, qua pretio temporali emitur spirituale, quia sub quacunque ratione hi actus humani spectentur, semper invenitur in iis ratio ac necessitas prohibendi. 33. Mendacium vero, perjurium &c. sub omni ratione semper illicitum.

Eodem fere modo respondent Theologi, dum ex iis quæritur, cur aliqua peccata in objecto suo admittant parvitatem materiæ, non item alia. Nam respondent, ideo e. g. blasphemiam, odium formale Dei, simoniam stricte dictam, perjurium, actum venereum &c. non admittere parvitatem materiæ, quia semper in iis invenitur ratio prohibendi graviter: econtra in aliis e. g. in furto, si materia ablata sit parva, non esse rationem graviter prohibendi.

Objicies: Summus Pontifex potest dispensare in lege naturali, e. g. in *voto*, in *juramento &c.* ergo multo magis ipse Deus. ℞. n. a. votum & juramentum obligant quidem jure naturali: quia recta ratio dictat, fidem Deo datam, & id, in cujus testem Deus, velut fideijussor, assumitur, religiose esse servandum: & licet Papa dispensare possit in voto & juramento, non tamen dispensare potest in jure naturali: cum facere non possit, ut stante voto aut juramento non detur obligatio naturalis; quod tamen requireretur, si in ipsa lege naturali posset dispensare. 34. Papa non dispensat in jure naturæ, quando dispensat in voto aut juramento.

Quid igitur facit Pontifex, dum dispensat in voto aut juramento? nihil aliud, quam, quod votum aut juramentum relaxet, seu tollat, quod sic

contingit. Papa tanquam Vicarius Christi, in ordine ad gubernandam Ecclesiam, habet jurisdictionem in voluntates hominum, tanquam sibi subditas quoad sacra: adeoque habet etiam potestatem in eorum actus, quatenus illos approbare, vel improbare, confirmare, vel infirmare, ratificare, vel retractare, & rescindere potest.

Quando igitur papa potestate jurisdictionis dispensat in voto & juramento promissorio, retractat ac rescindit actum voluntatis, quo quis vovit aut juravit, & sic ipsum votum aut juramentum retractat, rescindit, ac tollit, quin in ipsa lege naturali ac ejus obligatione dispenset: cum nunquam faciat, aut facere possit, ut votum aut juramentum, quamdiu perdurant, non obligent.

35. Nec pater, quando ea irritat.

Idem contingit, quando pater e. g. irritat votum vel juramentum filii: nam quia habet potestatem patriam in filium, ejusque actus, potest illos, quibus vovit aut juravit, vi potestatis dominativæ, irritare: quo facto tollitur ac cessat votum, & consequenter etiam illius obligatio: uti etiam, quando materia voti fit impossibilis, aut cessat esse de meliori bono. Item quando materia voti alterius potestati subjecta est, potest alter, prohibendo executionem voti in illa materia, indirecte votum irritare ac tollere.

Eodem modo explicatur, quando a contrahentibus tolli possit obligatio naturalis, quam inducit contractus e. g. emtionis & venditionis, quin propterea ulla fiat dispensatio in lege naturali. Nam sicut contrahentes libere contractum ineunt, sic mutuo consensu possunt illum ac fidem datam libere rescindere ac tollere: quo facto per se cessat obligatio naturalis, quam induxerat contractus, ac fides data. Quo toto in negotio nulla intervenit dispensatio aut mutatio in jure naturæ, ejusque obligatione, utpote quæ solum contingeret, si stante contractu ac fide data & absque remissione alterius cessaret obligatio. Unde neque in illo casu dispensatur in jure naturæ, quo in alterius favorem jurato aliquid promisisti, ille vero tibi remittat, quod titulo religionis illi debes, quia juramentum promissorium hanc conditionem habet inbibitam, nisi alter remittat. Et tali modo etiam cessat obligatio naturalis satisfaciendi pro injuria, alteri illata, si nempe remittat læsus satisfactionem, vel condonet injuriam, quia lex naturæ tantum obligat satisfacere pro injuria non remissa; sicut pro alio debito non remisso; nam condonata injuria vel debito, tollitur materia legis naturalis, & sic etiam ipsa lex cessat.

Idem in aliis casibus.

Dices 1. Tridentinum asserit, residentiam Episcopi esse juris naturalis, & tamen in ea dispensat Pontifex: uti etiam in decimis, immunitate ecclesiastica &c. Resp. Pontifex non dispensat pro iis casibus & circumstantiis, in quibus ista vere subsunt juri naturali præceptivo aut prohibitivo. Igitur dispensat, ut Episcopus per alium possit exercere curam animarum,

ut

ut loco decimarum alio modo provideatur Parocho, ut Clericus potestati laicæ subjiciatur in iis casibus & causis, in quibus jure tantum ecclesiastico ab ea est exemptus.

Dices 2. Jure naturali valet contractus pupilli vel minoris, sine consensu tutoris aut curatoris initus, testamentum, electio, alienatio rerum ecclesiasticarum sine solennitatibus, donatio inter conjuges, aut inter alios, etiam immodica: & tamen hæc omnia jure positivo fuerunt irritata. Rursus jure naturali omnia fuerunt communia, omnes nascuntur liberi, & tamen jure gentium introducta est bonorum divisio, servitus &c. Econtra jure naturali non valet præscriptio, neque transfert dominia: jure autem positivo valet. Ergo potest respublica dispensare in jure naturali, illudque mutare ac corrigere.

℞. Dist. conf. Potest respublica dispensare in jure naturæ mere permissivo, transeat: in jure naturali positivo præcipiente, prohibente, irritante, validante, n. c. Quæ allata sunt, non subjacent legi naturali, positive præcipienti, prohibenti, aut irritanti: nam lex naturæ non præcipit absolute haberi pro valido contractum pupilli, aut matrimonium clandestinum, donationem inter virum & uxorem, renuntiationem paternæ hæreditatis futuræ, fidejussionem mulieris, testamentum, electionem, alienationem sine solennitatibus, neque positive & absolute ea validat. Sic neque positive præcipit bonorum communionem, aut libertatem, neque positive prohibet divisionem aut servitutes, aut præscriptionem, neque eas positive invalidat. Hoc enim si faceret, non posset respublica valorem tribuere: nam quod lex æterna necessario vult esse prohibitum aut invalidum, non potest lex humana facere licitum aut validum: & quod lex æterna positive ac absolute vult esse licitum aut validum, lex humana non potest facere illicitum, & invalidum. 36. Quo sensu contractus pupilli, aliaque dicantur jure naturæ valida.

Igitur ad allata exempla, aliaque similia, lex naturalis, stricte loquendo, se non extendit, sed ad ea indifferenter se habet, ita, ut ea neque præcipiat, neque prohibeat, neque validet positive, neque invalidet: nam Deus circa illa nullam fecit dispositionem positivam, sed reipublicæ humanæ pro rerum ac temporum circumstantiis per leges positivas disponenda reliquit: unde etiam creaturæ juris positivi dicuntur. Sicut Deus circa abstinentiam a carne directe nihil præcepit, sed dispositionem ac præceptum Ecclesiæ liberum reliquit.

An autem propterea, quod Deus contractum pupilli neque decernat ut absolute validum, neque ut absolute invalidum, sed hoc decernendum inferioribus potestatibus relinquat, dicendum sit, valorem contractus pupillaris esse objectum juris naturalis permittentis, est quæstio fere de nomine.

Communis usus loquendi videtur obtinuisse, ut dicatur, quod subsit juri naturali: ut patet ex usitatis illis loquendi formulis: *Contractus pupilli aut minoris jure naturali valet. Fidejussio mulieris, mutuum filiifamilias, donatio inter conjuges, promissio non revocandi testamentum, renuntiatio juris ad hæreditatem paternam, electio aut alienatio rerum ecclesiasticarum sine præscriptis solemnitatibus &c. jure naturali valent: actus & contractus præcise a jure positivo irritati jure naturali valent.*

Verum per hunc loquendi modum non volumus significare, quod lex naturæ absolute ac positive validet illos contractus, aut pro validis haberi præcipiat, (sicut neque alios contractus) sed hoc tantum dictat lex naturalis, *fidem valide datam esse servandam*; *contractu valide inito esse standum*: adeoque etiam pupillo standum esse contractu, valide inito &c.

An autem hic vel ille contractus debeat esse validus, an hæc vel illa fides sit valide data, nec ne, jus naturale absolute & positive non decernit, sed magistratibus humanis decernendum relinquit: qui proin pro potestate a Deo concessa possunt contractus regulare, ac decernere, quid ad contractum validum requiratur, quid non requiratur; sic Conc. Tridentinum ad valorem contractus matrimonii requisivit publicitatem, ac clandestinum fecit invalidum.

Adeoque lex naturæ præcipit quidem, servare omnem fidem valide datam, ac contractum validum; & eatenus obligatio contractuum subjecta est legi naturali proprie dictæ. Quantum vero pertinet ad valorem contractus, indifferenter ac permissive se habet. Et hoc posteriore sensu dicimus, quod e. g. contractus pupilli jure naturali valeat, quatenus nempe jus naturale illum non irritat. Et hinc si neque jure positivo esset irritatus, simpliciter & absolute valeret, induceretque obligationem naturalem, quia fides data nullo jure esset irritata. Ad summum igitur dici potest, quod contractus pupilli, & alii a jure positivo irritati, valeant jure naturali permissivo, in sensu explicato.

37. Non datur lex naturæ permissiva.

Dico, *ad summum*: nam, ut jam quæst. 1. insinuatum est, proprie loquendo, nulla datur lex naturalis pure ac libere permittens: cum omnis lex naturalis, proprie dicta, sit necessaria, ad exigentiam naturæ rationalis & Divinæ perfectionis lata. Propter quam rationem etiam supra tantum transmisi, quod respublica possit dispensare in jure naturali permittente, illudque corrigere ac mutare: quia scilicet stricte ac proprie loquendo, nulla datur lex naturalis pure permittens. Melius diceretur, quod detur lex positiva divina, libere permittens, contractum pupilli esse validum, sed tantum conditionate, supposito nempe, quod jure positivo humano non irritetur, & sic concedi potest, quod detur lex divina positiva, quæ sit conditionata, non autem naturalis. Servari tamen potest modus loquendi con-

conſuetus, quod ejusmodi actus & contractus jure naturali valeant, modo per hoc nihil aliud intelligatur, quam quod jus naturæ ad illorum valorem indifferenter ſe habeat.

Quæres, quid dicendum, ſi dentur plures leges affirmativæ, ſibi invicem contrariæ, e. g. præceptum naturale, in extrema neceſſitate ſuccurrendi vitæ corporali & ſpirituali, ſuccurrendi patri, & alteri cuidam homini, ſuccurrendi privato, & reipublicæ, ita tamen, ut non poſſis utrique ſuccurrere? tunc enim videtur in uno præcepto naturali diſpenſari, vel illud tantum eſſe conditionatum.

Reſp. Cum præcepta poſitiva non obligent *pro ſemper*, ſeu pro omni tempore, ideo neque ſunt proprie conditionata, neque opus eſt diſpenſatione: nam quando concurrit præceptum fortius obligans, alterum hoc ipſo pro illo caſu nunquam exſtitit, ſi non poſſit ſimul impleri. Hinc quia ordo charitatis fortius te obligat, ſuccurrere vitæ ſpirituali, quam corporali, patri, quam alteri, reipublicæ, quam privato homini, ideo pro caſu, quo non potes utrique ſuccurrere, tantum teneris ſuccurrere vitæ ſpirituali, patri, aut reipublicæ. Unde præcepta naturalia, etiam affirmativa, nunquam ſibi ſunt contraria, nunquam conditionata, diſpenſabilia aut mutabilia. Et eodem modo diſcurrendum etiam de aliis ejusmodi caſibus: e. g. dum in maxima neceſſitate tua aut indigentia potes non reſtituere depoſitum, aut ablata injuſte, imo auferre alteri ſua, & in certis caſibus etiam vitam.

QUÆSTIO IV.

An detur lex naturæ irritans?

Ratio dubitandi eſt, quia lex naturalis videtur tantum verſari circa bona & mala: illa præcipiendo, hæc prohibendo: per hoc autem, 38.
quod lex prohibeat actum, non irritat illum hoc ipſo. Sic lex naturæ prohibet matrimonium ſtante voto caſtitatis ſimplici, item ſtantibus ſponſalibus de futuro cum alia, non tamen illud irritat; ſicut neque ſecundam venditionem, ſecuta traditione, quamvis illam ſtante prima venditione tanquam malam & peccaminoſam prohibeat. Deinde, non poteſt exhiberi aliqua regula, quæ oſtendat, quinam actus a lege naturali ſint irritati. Ergo videtur, nulla dari lex naturalis irritans.

Sed dicendum, *quod non tantum detur jus naturale præcipiens ac prohibens, verum etiam irritans quosdam actus.* Ita tanquam certum ſupponunt Theologi & Canoniſtæ: quid enim inter eos communius, quam dicere: *Hic actus jure naturæ eſt nullus, irritus, non valet jure naturali?*

Sic e. g. dicunt: contractus cum dolo & errore substantiali initus est jure naturali nullus: contractus, qui non est simpliciter liber ac voluntarius, non valet: matrimonium cum impedimento impotentiæ initum, jure naturæ est irritum: pactum de re turpi, aut impossibili facienda jure naturali est invalidum. Ergo datur lex naturæ, quæ quosdam actus reddit invalidos.

39. Regulæ circa actus irritos. Regulam autem dignoscendi actus, jure naturali irritatos, statuunt geminam. Prima est: quod pactum, contractus, dispositio, actus sit invalidus, quando ex parte agentis, contrahentis, aut disponentis est defectus potestatis aut capacitatis, naturaliter requisitæ ad valide operandum. Ratio est: quia actus non potest esse validus, quando ex parte causæ efficientis deest potestas & capacitas, naturaliter requisita ad agendum.

Defectus ex parte causæ. Sic dispositio, quam facit infans, amens, plene ebrius, dormiens, aut alias usu rationis carens, jure naturali est nulla: quia ex parte disponentis est defectus rationis, naturaliter requisitæ ad operandum moraliter, & contrahendam obligationem; atque sic est incapax ex ipsa natura rei ad agendum moraliter, philosophice, juridice, & theologice: cum non possit consensum rationalem ac moralem ponere. Unde etiam tales non possunt bene moraliter aut male agere. Sic etiam dispositio vel contractus, quem celebrat, inductus dolo substantiali vel errore, vel absoluta coactione, non valet: quia ex parte contrahentis deest advertentia & libertas naturaliter requisita ad consensum sufficientem: nihil enim est volitum, nisi præcognitum, & nullus datur actus moralis sine libertate. Item dispositio, quam facit compos quidem rationis, sed tamen carens potestate, naturaliter requisita ad agendum vel disponendum, est pariter nulla, & quidem jure naturali, ut per se patet. Sic invalide fert legem, qui non est superior, seu qui non habet subditos, ex defectu nempe potestatis & jurisdictionis. Invalide eligit, præsentat, confirmat, instituit, qui non habet jus & potestatem. Invalide dispo. nis de re aliena e. g. jam prius donatam aut venditam, simulque traditam, donando vel vendendo alteri: ex defectu nempe dominii & potestatis disponendi. Invalidus est contractus matrimonii cum impedimento impotentiæ, cum non possis tradere jus in corpus tuum, in ordine ad generationem prolis, quod non habes.

40. Defectus ex parte materiæ seu objecti. Altera regula est, quod actus, contractus, ac dispositiones jure naturali sint nullæ, quando ex parte materiæ, seu objecti est defectus, puta, quando materia, circa quam contractus versatur, est impossibilis aut turpis (ita, ut intrinsecam ac perpetuam turpitudinem habeat) quia ad impossibile & turpe nulla potest dari obligatio: cum igitur omnis contra-

tra-

tractus validus pariat obligationem, nullus, qui versatur circa rem turpem præstandam, potest esse validus. Et quidem hoc etiam tunc verum est, quando objectum etiam tantum leviter est prohibitum atque illicitum. Ut si est turpe.

Colliges: nullum esse pactum, quo promittis aliquid, de se malum: e. g. quo promittis mentiri, furari, fornicari, injuste occidere, vel ad malum cooperari: imo neque juramentum subsisteret, quia non est vinculum iniquitatis.

Idem dicendum, si contractui conditionem turpem adjicias, eamque alter contrahentium adimplere eodem contractu promittat: quia scilicet ad turpe non potest dari obligatio: adeoque totus contractus corruit, utpote qui non aliter initur, nisi sub obligatione, conditionem illam turpem implendi.

An autem impleta turpi conditione, e. g. commissa fornicatione, aut cæde ab assassino patrata, teneatur alter promissam mercedem solvere, est quæstio, alibi uberius discutienda. Puto interim, quod non teneatur, quia, cum pactum propter turpitudinem intrinsecam ac perpetuam fuerit nullum, non potest assignari titulus, quo obligetur ad solvendum.

Prædictis duabus regulis, saltem claritatis gratia, tertiam adjiciendam censeo: quod scilicet actus, aut contractus jure naturæ sit invalidus, quando est defectus in ipso actu; quod contingit 1. Quando vel deest aliquod constitutivum, requisitum per se ad naturam contractus: sic quia tria sunt constitutiva ex natura rei ad emptionem & venditionem requisita, nempe merx, pretium, & consensus mutuus: quidquid horum desit, emptio jure naturali est nulla: quia deficit ipsa natura contractus. Hinc si quis vellet emere equum, ea tamen conditione, ut pretium nullum debeat solvere, per se & ex natura rei contractus foret nullus. 41. Defectus ex parte actus.

Contingit hoc 2. Quando contractus per se & intrinsece est turpis. Sic contractus simoniacus jure naturæ est invalidus, quia æquiparatio rei temporalis cum spirituali, seu emptio rei spiritualis per pretium temporale, est per se ac intrinsece turpis, ceditque in despectum Dei ac irreverentiam. Item contractus usurarius propter eandem rationem jure naturæ est irritus; quia scilicet est contra rectam rationem ex alieno lucrari, & dominium usurarum acquirere velle absque justo titulo translativo dominii. Idem in hac providentia sentiendum est de polygamia, & matrimonio in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ: & de quocunque contractu involvente constitutivum aliquod intrinsece malum.

Ratio est, quia recta constitutio naturæ rationalis, comparatæ ad suum finem, non tantum exigit, ejusmodi contractus prohiberi, sed etiam annullari. Hinc quia contractus nunquam ab uno solo perficitur, cum sit essentialiter duorum consensus, si vel unus tantum aliquid turpe in pa-

ctum

ctum deducat, totus contractus est nullus. Quo ex principio omnes illas conventiones jure naturæ invalidas assero, in quibus conditio turpis in pactum deducitur, sive deinde impleatur conditio, sive non.

Hæc doctrina sequenti quæstione magis declarabitur, & confirmabitur. Prius tamen solvendæ veniunt aliquæ

OBJECTIONES.

42. Objic. 1. contra primam regulam assignatam. Si contractus jure naturæ est invalidus, quando ex parte contrahentis datur defectus potestatis, tunc etiam contractus pupilli, minoris, prodigi declarati &c. jure naturæ esset invalidus: quia non habent potestatem disponendi. Atqui hoc est contra communem sententiam, quæ tenet, quod istorum actus tantum jure positivo sint irritati, non autem jure naturali.

Pupillus habet potestatem disponendi.

Resp. n. M. Nam pupillus, minor, prodigus, sicut habent dominium suorum bonorum, sic etiam jure naturæ habent potestatem disponendi (cum dominium ex essentia sua sit potestas disponendi) ligatam tamen a lege civili, ita, ut eorum dispositio, in quantum est ipsis damnosa, hoc jure positivo sit irritata, si absque authoritate tutoris aut curatoris fiat. Consequenter pupilli &c. contractus, si habeat sufficientem usum rationis, omnia habet, quæ jus naturale ad ejus valorem requirit, non tamen omnia, quæ jus positivum ad illum requirit.

43. Objic. 2. contra secundam & tertiam regulam. Si omnes illi actus & contractus jure naturæ sunt invalidi, qui sunt turpes, vel ex se ipsis vel ex suo objecto, tunc invalida esset venditio secunda equi, e. g. facta secundo emptori, secuta traditione: invalidus esset contractus matrimonialis stante voto castitatis simplici, aut stantibus sponsalibus cum alia, aut alio impedimento tantum impediente: aut initus in statu peccati mortalis: imo invalidus esset omnis contractus, initus ex aliqua inordinata passione, e. g. ex ira, avaritia, ambitione: item initus dolo, aut ex metu injuste incusso, quia omnes hi actus & contractus sunt turpes, cum omnes involvant peccatum. Atqui hoc admitti non potest, cum habeantur pro validis.

Quales actus turpes invalidi.

Resp. Nego has sequelas. Non dixi, quod contractus, quomodocunque turpes, aut peccaminosi, sint invalidi, sed, qui vel *ex suo objecto* sunt turpes, hoc est, in quibus de re turpi & illicita facienda convenitur, vel qui alias *de se* ac *intrinsece* sunt turpes, ita, ut perpetuam contineant turpitudinem. Allati autem actus neque ex objecto suo, neque de se sunt intrinsece turpes, sed tantum vel ratione modi, vel circumstantiæ alicujus extrinsecæ.

Sic venditio equi *de se* non est mala, neque perpetuo, si fit a domino equi, sed tantum evadit mala ratione alicujus circumstantiæ extrinsecæ,

nempe

nempe ratione venditionis præcedentis, ac datæ fidei priori emptori: cui, habenti jus ad rem & actionem personalem, tenetur venditor damnum compensare: in quantum scilicet emptoris interest, ut venditio teneat; quia autem traditio equi priori emptori necdum erat facta, dominium mansit penes venditorem (cum non conventionibus, sed traditionibus & usucapionibus transferantur rerum dominia) hinc, non obstante priore venditione, secunda est valida, quia facta a domino (accedente simul traditione equi, translativa dominii in secundum emptorem) quamvis fuerit illicita, non quidem *de se*, aut *ex suo objecto*, sed ratione circumstantiæ extrinsecæ, nempe ratione præcedentis venditionis.

Idem respondendum est ad reliquos casus allatos: nam matrimonium e.g. neque de se, neque ex suo objecto est turpe aut illicitum, sed tantum evadit tale ratione circumstantiæ extrinsecæ, puta, ratione voti simplicis, aut sponsalium cum alia persona: quæ tamen non auferunt potestatem tradendi jus in proprium corpus alteri, sed eam tantum ligant, ita, ut illicite fiat contractus matrimonialis, non tamen invalide. 44. Extrinsece tantum turpes sunt validi.

Sic etiam valet matrimonium, initum in statu peccati mortalis, quia de se & ex objecto suo non est malum, sed tantum fit illicitum ratione circumstantiæ, matrimonio extrinsecæ, nempe ratione peccati, quo infectus est contrahens; quatenus scilicet est illicitum in statu peccati mortalis suscipere Sacramentum.

Valent pariter contractus, initi ex avaritia, vanitate, ira, invidia, aut alia passione: quia contractus de se & ex objecto non sunt turpes, sed tantum ineuntur *modo illicito*: qui tamen modus est contractui extrinsecus, cum ad ejus substantiam non pertineat, neque objectum illius constituat.

Idem dicendum de contractu inito cum dolo accidentali; nam licet committens talem dolum peccet, quia tamen non versatur circa substantiam rei, habetur pro extrinseco, ita, ut neque ipsum contractum, neque ejus objectum constituat: ac proin contractum non reddit irritum, licet ex parte dolosi faciat illicitum. Aliud esset, si dolus esset substantialis, concernens ipsam rei substantiam: aut si alter contrahens alligaret suam voluntatem certæ conditioni aut qualitati, etiam accidentali: nam tunc contractus esset invalidus, ex defectu consensus, si ejusmodi conditio aut qualitas non subsisteret. An autem contractus, extortus metu gravi injuste incusso, jure naturali valeat, alias est explicatum.

QUÆTIO VII.

In quo consistat lex naturæ irritans?

Ratio dubitandi est: quia ex una parte, lex naturæ præceptiva ac prohibitiva consistit in lege æterna Dei, necessaria ad rectam ac sapientem 46.

gubernationem naturæ rationalis: ergo idem dicendum de lege naturali irritante. Ex altera vero parte videtur actus aliquis aut contractus irritari ab ipsa natura rei: sic contractus, ubi deficit vel potestas contrahendi, vel deest aliquod constitutivum, per se ipsum est nullus: ille vero, qui versatur circa objectum turpe, aut est de se ac intrinsece turpis, videtur a Deo tantum prohiberi, non autem irritari: irritatio autem tantum oritur ex natura contractus. Consequenter lex irritans non consistit in lege Dei, sed in ipsa natura contractus. Verum

Dicendum. *Etiam lex naturæ irritans consistit in lege æterna Dei.* Nam sicut ad sanctum authorem naturæ rationalis, ejusque sapientem ac providum gubernatorem pertinet, prohibere ea, quæ sunt intrinsece mala, ac contra rectam constitutionem humanæ reipublicæ in ordine ad suum finem: ita ad eundem pertinet, actus & conventiones, in quibus promittitur aliquid turpe, vel qui de se & intrinsece sunt turpes, ita irritare quoad effectus morales, ut nullius sint momenti, nullamque obligandi vim habeant: secus enim redundaret imperfectio in ipsum Deum, ejusque sanctitatem ac sapientem gubernationem, si concederet obligationem ad illicitum, aut firmum, validum, ac ratum esse id, quod de se ac intrinsece turpe est.

Etiam lex irritans stat in lege Dei. Major videtur esse difficultas circa eos actus & contractus, qui non sunt vel ex suo objecto, vel ex se ipsis mali, sed tantum sunt irriti ob defectum alicujus constitutivi, vel potestatis, vel capacitatis in materia, præsertim si contrahens hunc defectum, vel suam inhabilitatem nesciat: e. g. si falso putans se dominum, conetur dominium in alterum transferre.

Verum etiam tales irritationes naturales ultimato refundendæ sunt in legem æternam irritantem: tum, quod lex alia naturalis irritans ostendi non possit, tum quod ad sapientem ac providum humanæ reipublicæ gubernatorem pertineat, omnibus ejusdem necessitatibus consulere, atque ea, quæ cum recta ejusdem constitutione in ordine ad suum finem pugnant, invalida decernere, ita quidem, ut, licet physice sint positi, nullum tamen effectum moralem habeant. Atqui inordinatum omnino ac rectæ constitutioni rationalis reipublicæ esset contrarium, si contractus, sine potestate, sine libertate, sine advertentia initi, essent validi, & obligationem inducerent. Æterna igitur ordinatione Deus etiam ista disposuit, ut ex contractu, laborante defectu substantiali, nulla oriatur obligatio, nullusque effectus moralis, nec jus aliquod sic contrahenti quæratur. Alia siquidem lex naturæ irritans ostendi non potest.

46. Contractus natu- Neque dicas, ipsam contractus naturam esse legem & jus naturale, quo contractus est irritus, nempe per se ipsum, ac propter defectum substantialem vel in contrahente, vel in contractu, vel in objecto. Nam licet ex

se

ſe ipſo ſit imperfectus, tamen non poteſt ipſe contractus eſſe lex, neque contrahens legislator: cum lex omnis lata eſſe debeat a ſuperiore, habente jurisdictionem in ſubditum. Vel igitur ejusmodi actus non poſſunt proprie dici, jure aut lege naturali irritati, vel legem aliam a contractu dictam oportet agnoſcere: quæ videlicet ſanciat, ex actibus ejusmodi, ex ſe ipſis imperfectis, nullam oriri obligationem, eosque vim nullam habere debere. Fere ſicut, licet mendacium, furtum, adulterium &c. per ſe ipſa ac intrinſece ſint mala (radicaliter videlicet & fundamentaliter) nihilominus tamen legem naturalem prohibentem, ab iis diſtinctam, oportet agnoſcere, quia ſcilicet omnia, quæ ad rectam gubernationem & conſtitutionem rationalis reipublicæ pertinent, Divina ordinatione ab æterno ſunt diſpoſita, exigente id ſapientia ac providentia authoris ac gubernatoris, omnia ad finem ſuum prudentiſſime ordinantis. Conſequenter irritatio eorum etiam actuum, qui ex ſe ipſis ſunt imperfecti ac defectuoſi, in ordinationem ac legem divinam eſt refundenda. Sicut irritatio e. g. teſtamenti, ob defectum certarum ſolennitatum imperfecti, in legem civilem irritantem eſt refundenda.

ra non poteſt eſſe lex.

QUÆSTIO VIII.

Quodnam ſit ſubjectum legis naturalis?

Poſt explicatam naturam & varietatem legis naturalis, facile eſt ſtatuere, quodnam ſit illius ſubjectum, ſeu quinam illa obligentur, videlicet omnes & ſolæ creaturæ rationales, in quarum cordibus Deus legem ſuam neceſſariam per lumen rationis ſcripſit, qua dirigente ad felicitatem ſuam naturalem, atque ad commendandas Divinas perfectiones ordinantur. 47.

Difficultatem tamen aliquam movere videtur Ulpianus, qui *l.* 1. *ff. de J. & J.* ſic ait: *Jus naturale eſt, quod natura omnia animalia docuit: nam jus iſtud non humani generis proprium, ſed omnium animalium commune eſt.* Quam doctrinam Juſtinianus dignam cenſuit, ut inſtitutionibus Juris insereretur, de J. N. G. & C. Verum Jurisconſulti, ſic definientes jus naturale, latiore id ſenſu acceperunt. Quod ut intelligatur,

Notandum, tripliciter jus naturale poſſe ſumi, ſecundum triplicem inclinationem, quam habere creaturæ dignoſcuntur. Et 1. quidem latiſſime ac valde improprie pro inclinatione ſeu appetitu innato ad conſervandum proprium individuum, & qualitates illi proprias: & ſic ſumptum jus naturale rebus omnibus, etiam inanimatis eſt commune. Unde jus illud phyſicum, & appetitus innatus, quo aqua fertur ad frigus, & ignis ad calorem, in hoc ſenſu jus naturale dici poſſunt: & proprietates phyſicæ jure naturali ſubſtantiis deberi dicuntur: quo ſenſu etiam in ſcriptura dicitur Deus, legem poſuiſſe elementis.

Triplex acceptio juris naturæ.

Pro appetitu innato.

Pro instinctu. 2. Sumitur late & improprie pro instinctu, seu appetitu elicito, quo viventia cognoscitiva feruntur ad aliqua appetenda, secundum naturam suam sensitivam. Et in hoc sensu jus naturæ sumpsit Ulpianus, nihilque aliud est, quam instinctus naturæ sensitivæ, quem omnibus animalibus communem natura indidit, e. g. ad commixtionem maris & fœminæ, procreationem & educationem prolis &c.

Pro lege Dei necessaria. 3. Sumitur stricte ac proprie pro lege, creaturam rationalem dirigente secundum rectam rationem. Quo sensu Cicero pro Milone legem naturalem appellat legem, *non scriptam, quam non didicimus, legimus, verum ex ipsa natura hausimus, accepimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.*

Clarius adhuc Seneca epist. 65. ad Lucilium ait: *Est ergo a Deo, tanquam authore naturæ, impressum inditumque cordibus nostris, per quod secundum dictamen rationis practicæ actus humanos liberos ad bonum justumque dirigimus.*

Et hanc legem, etiam ab ethnicis sub conceptu saltem generico cognitam cultamque, in actu divinæ voluntatis æterno ac necessario, atque in tempore per lumen rationis nobis intimato consistere diximus. In quem sensum Cicero lib. 11. de leg. *Hanc video sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque scitum esse aliquod populorum, sed æternum quiddam, quod universum mundum regeret imperandi prohibendique sapientia.*

48. Sola creatura est subjectum juris naturæ. Ex quibus aliisque, quæ tractata sunt hactenus, facile conficitur, solam creaturam rationalem esse subjectum legis naturalis: ut enim creatura legis sit capax, oportet esse præditam usu rationis, ut legem intelligat; oportet esse liberam: ad quid enim alias præceptio vel prohibitio? oportet esse capacem obligationis & pœnæ, quam lex imponit.

Colliges 1. Bruta non esse subjectum juris naturalis, quia non sunt rationis ac directionis capacia; & multa agunt ex inclinatione & instinctu naturali, quæ in hominibus sunt contra jus naturæ, ut commixtio promiscua &c.

Non tamen infans. Colliges 2. Neque infantes obligari lege naturali, ut docet Sanchez in opere morali lib. 1. c. 12. n. 2. his verbis: *Pueri ante rationis usum nulla lege Divina, naturali, vel humana obligari possunt: quia nondum legalis vinculi capaces sunt.* Et Suarez *lib. 2 de legib. c. 15. n. 2.*

Idem videtur dicendum de amentibus propter eandem rationem: quia scilicet omnis directionis moralis & obligationis sunt incapaces; essetque idem ac bruto præcipere.

49. Putabam quidem antehac, infantes & amentes legibus naturalibus obligari in actu primo, ita, ut lex eos comprehendat, sicque illa obligentur, non

non tamen in actu secundo, quia propter defectum rationis a transgressione & peccato formali excusantur.

Verum re melius perpensa existimo, eos ne quidem in actu primo obligari. Ratio est: quia lex naturalis promulgatur per lumen rationis, qua carent infantes & perpetuo amentes: cum igitur promulgatio sit de essentia legis, respectu carentium ratione non datur lex. Unde neque materialiter peccare censendi sunt. Deinde plane inutilis atque imprudens esset lex, quæ carentes usu rationis obligaret. Ne quidem in actu primo.

Non tamen licitum est, eos ad blasphemiam aut lasciviam incitare: tum ne assuescant, ac malos habitus contrahant; tum quia, ut ait P. Busenbaum, *talis actio tribueretur principali agenti, qui alterius opera uteretur quasi instrumento*: tum quia nullus potest esse prudens finis eos incitandi ad ea, quæ aliis jure naturali sunt prohibita. In quo potest esse disparitas cum brutis.

Dices: Si infantes non comprehenduntur lege naturali, tunc neque adulti obligantur legibus positivis usu rationis alias præditi, si eas invincibiliter ignorent. Resp. De his dici posse, quod in actu primo obligentur. Ratio est, quia leges positivæ non promulgantur per lumen rationis sed per publicam vocem legislatoris: unde sufficienter sunt promulgatæ, etiamsi ab aliquibus ignorentur, quare isti etiam comprehenduntur sub lege, & sic in actu primo obligantur; quia tamen illam invincibiliter ignorant, in actu secundo non obligantur, & a peccato formali excusantur. Et in hoc sensu intelligendum est, quod authores cum Sanchez monent, bene notandum esse: aliud videlicet esse, *non obligari lege, & aliud a legis transgressione excusari.*

QUÆSTIO IX.

An non possunt hactenus dicta de Jure naturali per causas declarari & in synopsin redigi?

Respond. Possunt: in sensu tamen aliquo lato & improprio: & memoriæ gratia expedit. Cum igitur lex naturalis sit ordinatio Divinæ voluntatis necessaria circa actus creaturæ rationalis, 50.

Primo, Causa illius *efficiens* est Deus O. M. qui sicut est rerum omnium conditor, totiusque naturæ auctor, ita tanquam supremus legislator, & universalis, sapientissimus ac providentissimus, rebus humanis consulit, ac legibus æternis orbem terrarum temperat. Præcipue vero ad creaturam rationalem, qua animare aspectabilem hanc molem voluit, providentiam suam inclinat, eamque ordinatione perenni ad honesti ac decori rationem dirigit. Causa efficiens.

51. Formalis, Secundo. *Causa formalis* est sanctissima ac sapientissima voluntas Divinissimi legislatoris, humanis mentibus promulgata. Promulgatur autem per lumen rationis, quo Deus legem suam & ordinationem scribit in cordibus nostris: ut adeo recta ratio ejusque usus, ab auctore naturæ nobis inspiratus voluntatem Dei ac legem naturalem nobis exhibeat: & sic, ut quidam loquuntur, lumen rationis, tanquam applicatio & promulgatio Divinæ voluntatis in nostro intellectu *subjective* & *ut quo* se habeat, ordinatio vero ipsa Divina, *objective* & *ut quod.* Poterit tamen hoc ipsum lumen rationis tanquam promulgatio, & velut complementum formale ipsam legem constituere, prout promulgatio legem positivam communius docetur constituere.

52. Finalis, Tertio. *Causa finalis* immediata, minus tamen principalis, est bonum creaturæ rationalis, seu humanæ reipublicæ, recta videlicet constitutio & felicitas ejusdem naturalis, quam Divinus legislator tanquam sanctissimus ac sapientissimus naturæ author intendit, & sic legem fert, ut hæc recta constitutio procuretur ac conservetur.

Finis vero ultimatus ac principalis est Deus ipse, infinite perfectus, ad cujus bonitatem, sanctitatem, sapientiam ac providentiam commendandam, uti omnis creatura, ita comprimis recta constitutio rationalis reipublicæ per leges naturales procuranda, a summa illa Mente intenditur ac dirigitur.

Ex quo sequitur, regulam immediatam juris naturæ, seu principium, ex quo inferimus existentiam legis naturalis, esse rectam constitutionem humanæ reipublicæ, ultimatum vero universale, & absolute indefectibile, Divinas perfectiones.

Unde etiam lex necessaria, absoluta, immutabilis & indispensabilis dicitur: quia ipsa Divina perfectio exigit illam ferri in ordine ad præcipienda intrinsece honesta, & prohibenda intrinsece mala.

53. Materialis. Quarto. *Causa materialis*, vel potius *materia* & *objectum*, circa quod jus naturæ versatur, sunt actus humani, per se ipsos radicaliter honesti vel inhonesti: hoc est, ex sua natura ita comparati, ut ad rectam constitutionem naturæ rationalis ac humanæ reipublicæ sint necessarii, vel eidem sint contrarii. Nam si ad bonum naturæ rationalis, seu in ordine ad illius finem, commendandas videlicet divinas perfectiones sunt necessarii, hoc ipso exigunt a sapientissimo authore naturæ præcipi: si vero bono naturæ rationalis sint oppositi, & cum ejus fine pugnantes, exigunt ab eodem prohiberi. Et in hoc sensu per se ipsos sunt radicaliter & fundamentaliter mali. Porro inter istos actus aliqui sunt ita intrinsece mali, e. g. mendacium, ut semper ac pro omnibus circumstantiis sint jure naturæ prohibiti:

alii

alii vero recipiunt mutationem materiæ, ita, ut ſub una ratione ſint objectum legis naturalis, non vero ſub alia: quin tamen propterea ipſum jus naturæ ſit mutabile aut diſpenſabile.

Præter iſtos autem actus ſic intrinſece honeſtos vel inhoneſtos, qui ſunt materia legis naturalis prohibitivæ vel præceptivæ, dantur inſuper actus, qui ſunt materia legis naturalis irritantis, ii videlicet, qui vel ſunt intrinſece turpes, vel metu gravi injuſto, aut vi extorti; aut qui laborant defectu aliquo ſubſtantiali vel poteſtatis in contrahente, vel requiſiti alicujus ad contractum ex natura rei neceſſarii. Exigit ſiquidem ſapientia authoris naturæ, ejusmodi actibus omnem valorem, & vim obligandi adimi ab ipſo Deo ſummo gubernatore ac legislatore.

Quinto. *Subjectum* denique legis naturalis eſt ſola creatura rationalis: quia ſola illa eſt capax directionis moralis per leges & præcepta. 54. Subjectum.
Unde ne quidem homo ante uſum rationis lege naturali obligatur.

CAPUT II.

De Jure Gentium.

SUMMARIUM.

1. *Datur Jus gentium,*
2. *Stricte dictum.*
3. *Quod eſt conventio libera Gentium,*
4. *Vi conſuetudinis mutuæ per pactum tacitum introducta.*
5. *Unde ſupremos etiam Principes obligat.*
6. *Tenditque ad mutuum commercium.*
7. *Quare non eſt jus aliquod poſitivum Divinum,*
8. *Neque lex populorum,*
9. *Sed pactum tacitum, per conſuetudinem mutuam cum animo ſe obligandi initum.*
10. *Complectitur jus legationum, commerciorum, belli & pacis:*
11. *Item jus ſervitutis, ſepulturæ, aliaque plura, ut primam rerum diviſionem, jus præſcriptionum.*
12. *Datur etiam jus gentium, minus proprie dictum, ſine obligatione mutua. Ad hoc referuntur certæ conſuetudines cultus ſacri, conſtruendi ædes, muniendi civitates, uſus monetæ, contractus, qui dicuntur juris gentium.*
13. *Differt a jure naturali, quoad cauſam efficientem, formalem, materialem, & finalem.*
14. *Item quoad modum promulgandi, quoad ſubjectum, & proprietates.*
15. *Uti etiam a jure civili.*

Deus O. M. non tantum ſingulos mortales per leges rationales ad deſtinatos Mentis ſuæ æternæ fines dirigit, ſed integras etiam gentes mutuis officiorum nexibus vult obſtrictas, ac juris naturalis vinculo colliga- 1. Datur jus gentium.

ligatas. Vigent tamen inter gentes & alii quidam nexus, quos Deus liberos reliquit, pro arbitrio a gentibus introducti, altera gente alterius ope indigente, ut quantum regionibus sejunctum, tantum communi commercio, tanquam vitæ socialis ac communis felicitatis vinculo, colligatum sit humanum genus.

Inde enatum illud sacrosanctum populis, quos politior cultus ac disciplina commendat, *Jus gentium*, ad quod appellare solent integræ nationes, si forte ab altera violatum esse contigerit. Quam autem compertum habemus, ejusmodi Jus gentium existere, tam controversum esse videtur, in quo consistat, & quousque regnum illius sese exporrigat, an juri naturali, an positivo Divino, an humano sit accensendum, an vero novam ab istis speciem juris constituat.

QUÆSTIO I.

Quid sit Jus Gentium?

Resp. *Stricte sumptum est conventio libera gentium per pactum tacitum diuturnis moribus introducta, ad mutuum commercium ac felicitatem socialis vitæ obtinendam ac conservandam.*

2. Stricte dictum. Dicitur 1. *Stricte sumptum*: Nam si in sensu latiore & improprio sumatur, cum jure naturali confunditur, vocaturque ab aliquibus jus gentium *primævum* vel *primarium*. Hoc sensu minus proprio Imper. §. 1. *Instit. de J. N. G. & C.* dixit: *Quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræque custoditur, vocaturque Jus Gentium, quasi quo jure omnes gentes utantur.*

Illud vero, quod descripsimus, & stricte sumptum dicimus, aliqui vocant *secundarium*.

Hac distinctione in *primarium* & *secundarium* rejecta, unum duntaxat agnoscimus Jus gentium, ut contra distinctum a naturali: de quo Imperator §. 2. *Instit. eod.* dicit, jus gentium esse, *quod usu exigente, & humanis necessitatibus, gentes humanæ sibi constituerunt.*

3. Quod est conventio libera. Dicitur 2. *Conventio:* unde sicut aliæ conventiones, pacta, contractus, inducit strictam obligationem: ac jus gentium violatum gens genti jure exprobrat, & satisfactionem postulat.

Dicitur 3. *Libera*: nam hoc jus non versatur circa ea, quæ intrinsece bona vel mala sunt, sicut jus naturale. Unde libera initio fuit gentibus talis conventio: & hodiedum necdum omnes omnino gentes, præsertim barbaræ, illam inierunt, saltem quoad omnia. Facta autem semel conventione, sicut ex aliis conventionibus, pactis, & contractibus, initio libere initis, oritur obligatio naturalis illam servandi, ex communi illo

juris

juris naturalis principio: *Fides data est servanda.* Unde non potest gens aliqua hanc conventionem revocare, rescindere aut tollere, invitis reliquis gentibus: communi autem consensu possent illam rursus abolere; sicut contingit in aliis conventionibus & pactis.

Dicitur 4. *Gentium*: nam jus gentium non est conventio privata, Gentium vel unius tantum aut alterius gentis cum altera, sed omnium aut fere omnium, earum saltem, apud quas cultior politia ac morum disciplina floret, quales sunt nationes Europeæ; & in aliis terræ partibus plures. Unde per hoc differt jus gentium tum ab omnibus conventionibus & pactis privatis, ac particularibus licet publicis, quæ unum regnum aut Princeps init cum altero; tum etiam ab omni consuetudine particulari, quæ apud unam gentem, sine respectu ad reliquas gentes, vim legis obtinet, superiore illam assensu suo confirmante.

Dicitur 5. *Vel per pactum tacitum, vel diuturnis moribus introducta.* Hic 4.
multum aliqui disputant, an jus gentium sit introductum per pactionem Per pactum aliquam inter gentes initam, an vero per diuturnos mores, usum, & con- tacitum. suetudinem, apud gentes receptam.

Ego neutrum modum originis rejiciendum censeo; cum utrolibet, Vi consuetu vel etiam utroque simul potuerit introduci: imo utroque introductum dinis mutuæ esse videtur. Nam ex usu & consuetudine, mutuo observata, cum ani- introducta. mo inducendi obligationem mutuam, ortum est pactum tacitum ac mutuum, inducens obligationem justitiæ, in foro etiam conscientiæ. Et sic tam ex diuturno usu, mutuo observato, quam ex pactione tacita, inde resultante, ortum est jus gentium.

Unde jus hoc gentium non tantum populos mutuo nexu adstringit, 5.
obligatque, sed supremos etiam orbis Principes: atque ex hoc jure, Obligans su- uti etiam ex naturali, eorum inter se lites sunt componendæ, imo premos etiam bella gerenda, temperanda, ac finienda: licet enim inter arma le- etiam Prin ges silere dicantur, id tamen nullatenus intelligi potest de jure gentium cipes. ac naturali: ad quæ in bello etiam merito pars læsa provocat. Sapienter hac de re Themistius apud Grotium: *Reges, quales exigit sapientiæ regula, non unius sibi creditæ gentis rationem habere, sed totius humani generis oportet.* Et Dio: *Inter hostes quidem scripta jura, id est, civilia non valent; at valent non scripta, id est ea, quæ natura dictat, aut gentium consensus constituit.*

Dicitur 6. *Ad mutuum commercium ac felicitatem socialis vitæ obtinendam* 6.
ac conservandam. Indicatur hic finis juris gentium, ad quem a gentibus Ad mutuum est ordinatum. In quo etiam discrepat a jure civili, quod particula- commercium rem reipublicæ salutem spectat, jus gentium vero humanarum societa- cium ten- dens.

tum inter ſeſe commercia ac concordiam, ad communem gentium utilitatem promovendam ac ſtabiliendam.

QUÆSTIO II.

An Jus Gentium ſit lex?

Verum hic ſe prodit difficultas, quæ ſæpius exercuit ingenia, profundiori obtutu materiam illam rimantia: an videlicet jus gentium vim legalem accipiat? & a quo ſuperiore ac legislatore? an a Deo, ut authore ſocialis vitæ, ac communis felicitatis, approbatione ſua diuturnos hominum mores ac receptam mutuo diſciplinam corroborante in vim legis? an omnes gentes corpus quoddam morale ſeu magnam quandam rempublicam conſtituant, quæ collectim ſumpta, velut in Ariſtocratia aut Democratia, jurisdictionem in ſingula illius membra exerceat, legemque imponat? an vero gentes abſque interventu ſuperioris, poteſtatem jurisdictionis exercentis, ac vim legis tribuentis, per ſolam pactionem mutuam, ex diuturno uſu mutuo prognatam, conſenſerint, ſeque ſibi mutuo obligarint.

Ad quam ego controverſiam reſpondendum cenſeo; probabilem quidem admodum eam eſſe ſententiam, quæ docet, Jus gentium vim legis habere a Deo, non tanquam authore naturæ, ſed tanquam authore ſocietatis humanæ, & ſupremo politiarum humanarum Principe, ut docent clariſſimi DD. Schmier, Mezger, Franz, Schwarz, Vitriarius *in inſt. J. N. & G. c. 1. n. 21.*

7. Non eſt jus poſitivum Divinum. Sed quia hoc jus non eſt naturale, verſans circa ea, quæ intrinſece bona vel mala ſunt: neque poſitivum Divinum, utpote non habens pro ſuo authore immediato Deum, cum non conſtet, quando, & ubi, & per quos ab ipſo ſit traditum; neque neceſſe ſit hic ad Deum recurrere; & alias communis ferme perſuaſio obtinuerit, jus gentium ex integro eſſe poſitivum humanum; atque Imperator ipſe §. 2. *Inſtit. de J. N. G. & C.* dicit, Jus gentium eſſe, *quod uſu exigente, & humanis neceſſitatibus, gentes humanæ ſibi conſtituunt*, ideo non cenſeo, novam hic juris Divini ſpeciem afferendam eſſe.

8. Neque lex populorum. Et quamvis etiam altera ſententia ſit probabilis, quæ vim legalem Juris gentium a communi quadam gentium republica derivat, in qua omnes collectim imperent, ſinguli vero obediant: ut docuit Strykius.

Quia tamen neque ex ſacris litteris, neque ex hiſtoria conſtat, gentes in ejusmodi univerſalem conveniſſe rempublicam democraticam, quæ poteſtate legislativa in ſingulos orbis incolas tanquam cives polleat, ac ſingulæ gentes ſe liberas putant, neque hanc ſententiam amplector. Igitur

Dicen-

Dicendum cum Grotio, Gletle, Schmalzgruber, Stapfio, Böckn, Pichler &c. probabilius Jus gentium non esse proprie legem aliquam, a superiore quodam gentibus impositam, sed ex diuturno usu populorum, cum animo se mutuo obligandi continuato, atque ex resultante inde tacita pactione mutua descendere: sicque non esse legem, a superiore aliquo latam, sed obligationem pacto propriam inducere: ut manifestius pateat, supremos etiam orbis Principes, qui nullum in terris superiorem agnoscunt, eodem obligatos esse. Nam

Quamvis hoc pactum non sit lex, tamen semel libere a gentibus initum jure naturali obligat omnes, sicut alia pacta, quæ licet non sint lex, tamen lege naturali superveniente, & quasi reflexa supra pactum pro arbitrio initum, jubentur servari, ex communi illo juris naturalis principio: *Fides data est servanda.* Certe legis alterius hic nulla est ratio aut necessitas, cum totus finis juris Gentium sic convenientissime obtineatur. 9. Sed pactum tacitum.

Neque aliquid probat, quod sit *Jus* gentium: nam multa dantur jura, quæ sunt lex. Unde etiam *Jus gentium*, non vero *Lex gentium* appellari consuevit.

QUÆSTIO III.

Quodnam sit objectum Juris Gentium?

Respond. Ad jus gentium spectant ea omnia, quæ quidem jure naturæ non sunt præcepta nec prohibita, propter communem tamen generis humani utilitatem gentium omnium ferme usu ac moribus cum mutua obligatione sunt introducta & recepta. Talia sunt

1. *Jus legatorum.* Nam jure naturali non tenetur gens una alterius legatos admittere; quia tamen communis gentium utilitas exposcit, ut sint, qui communia negotia tractent, hujusmodi legati non tantum sunt admittendi, & incolumes dimittendi, sed etiam securi præstandi, a Principe vel republica, ad quam mittuntur: nisi limites suæ legationis excedant, e. g. inferendo vim injustam, vel concitando populum &c. 10. Ad jus gentium pertinet jus legatorum,

2. *Jus commercii*, apud exteras ac non hostiles nationes exercendi, ad sublevandam mutuam indigentiam: quia non omnis fert omnia tellus. Quam in rem Grotius tractatum edidit de *mari libero:* quem tunc Batavi ambabus manibus amplexi sunt: mutatis autem postea rebus, cum Ostendana florere inciperent commercia, deletum optabant. Commercii,

3. *Jus belli*, præsertim quoad modum illud indicendi prius per Feciales, ac rite gerendi: ut videlicet fontes & arma non inficiantur veneno: ut hostis non occidatur per submissos sicarios (quo modo a Calvinistis in Gallia Franciscus Dux Guisius, incomparabilis ille Heros ex sere- Belli,

nissima Domo Lotharingica, ad Aureliam occisus esse fertur) licet enim justum bellum sit juris naturalis permissivi, tamen quoad modum & plures circumstantias est juris gent um. Hinc illæ toties auditæ provocationes ad jus gentium.

4. *Jus pacis & induciarum*: licet enim conventiones pacis ad fœdera, postquam sunt inita, sicut alia pacta, jure naturali obligent: quoad petitionem tamen pacis, ac juste petitæ admissionem sunt juris gentium.

11. Item jus servitutis, 5. *Jus servitutis*, seu facultas liberis hominibus, justo bello captis, ac servatis adimendi libertatem, & in servitutem eos redigendi: nam visum est, utilius esse, eos servos facere, quam occidere. Cæterum non præcipit Jus gentium positive servitutem, sed eam permittit. Unde Christiani nihil agunt contra jus gentium, dum Christianos captos non redigunt in servitutem.

Sepulturæ, 6. *Jus sepulturæ*: vi cujus cadavera terræ mandari debent. Unde in urbium obsidionibus petuntur & conceduntur aliquando breves induciæ ad humanda cadavera.

Et alia. Ad Jus gentium etiam refertur *prima rerum divisio*: imo ipsa etiam *divisio gentium ac regnorum*. Item *jus transitus*, quando non est justa causa peregrinos excludendi: *jus præscriptionis*; aliaque a quibusdam inter objecta juris gentium referuntur.

Ratio est, quia licet hæc æquitati naturali sint admodum consentanea, a jure tamen naturali non sunt introducta, tanquam intrinsece bona vel mala, aut tanquam naturæ rationali ac reipublicæ humanæ ad rectam sui constitutionem simpliciter & absolute necessaria. Potuisset enim gens quælibet absque relatione & obligatione ad alteram secum sola vivere; quin cum altera pactum inire obligata fuerit, de admittendis & tutis præstandis legatis, tractandis commerciis, certo modo gerendi bellum, ac ineundi pacem, de captis in servitutem redigendis, mortuis hostibus sepeliendis &c. Quia tamen ad utilitatem ac felicitatem populorum ac vitæ socialis sunt admodum opportuna, libero ac prudenti gentium consensu sunt introducta.

Et quamvis aliqua ex prædictis jure etiam civili sint sancita, tamen quatenus integras inter se gentes & supremos etiam Principes adstringunt, ut e. g. jus præscriptionis, juris sunt gentium.

12. Datur etiam improprie dictum. Addunt aliqui *jus gentium minus proprie* dictum, quod inter gentes receptum quidem est, sine obligatione tamen mutua, seu, quin detur obligatio, illud inter se observandi. Huc referunt consuetudinem certam cultus sacri, construendi ædes, muniendi civitates. Huc etiam refertur jus cudendi monetam, eique valorem tribuendi, ac ipse etiam usus monetæ: contractus item non pauci, ut emptio, venditio, locatio, conductio,

ductio, qui propterea *contractus juris gentium* appellantur: modi denique acquirendi plerique. Quæ omnia in ſenſu latiore creaturæ juris gentium dicuntur, quia a gentibus plerisque ſunt introducta, ac obſervantur.

QUÆSTIO IV.

Quomodo Jus Gentium differat a jure naturali?

Licet Jus gentium magnam cum jure naturæ affinitatem ac convenien- 15.
tiam habeat, magnamque æquitatem ac congruentiam præſeferat, Differt a jure
adeo quidem, ut complures authores cum jure naturali illud confundant, naturali,
aut ſaltem in *primarium* (ſeu jus naturale) & *ſecundarium*, ut ſupra memoratum dividant: in pluribus tamen ab illo diſcrepat. Nam

1. Differunt in *cauſa efficiente*, cum juris naturalis cauſa ſit ipſe Deus, In cauſa
juris gentium vero gentes. efficiente,

2. Differunt in *cauſa formali & eſſentia*: nam jus naturæ eſt lex Divi- Formali,
na, ſuppoſita creatura rationali, omnino neceſſaria. Jus gentium proprie non eſt lex, ſed diuturna conſuetudine, & pactione tacita, absque ſuperioris conſenſu, libere a gentibus inita, conſtat.

3. Differunt quoad *cauſam materialem & objectum*: nam objectum ju- Materiali,
ris naturalis ſunt, quæ intrinſecam honeſtatem vel inhoneſtatem habent: atque hinc neceſſario a Deo, ut ſapientiſſimo authore naturæ præcipiuntur vel prohibentur. Objectum vero juris gentium ſunt, quæ, licet non ſint intrinſece bona vel mala, ad communem tamen humanarum ſocietatum utilitatem ab ipſis populis ſunt libere in uſum deducta. Sic jus naturæ non præcipit admiſſionem legatorum, indictionem belli præviam, commerciorum libertatem, nec prohibet hoſtem in bello juſto armis venenatis occidi, cum ſimpliciter permittat illum occidi, quin modum determinet.

Sic etiam diviſionem bonorum, regnorum diſcretionem, terminos agrorum, ſervitutem, præſcriptionem, certos modos contractuum, certos modos acquirendi &c. nec præcipit, nec prohibet: ſed hæc omnia gentibus pro arbitrio ad majorem commoditatem mutuam ordinanda, diſponenda, ac paciſcenda reliquit.

4. Differunt quoad *cauſam finalem*. Nam finis juris naturæ eſt felici- Finali.
tas & recta conſtitutio, neceſſaria naturæ rationali qua tali, in ordine ad commendandas Divinas perfectiones. Finis vero juris gentium eſt felicitas humanarum ſocietatum, non ſimpliciter neceſſaria, ſed ad majorem utilitatem & commoditatem mutuam. Adeoque jus naturæ ſpectat bonum neceſſarium ſimpliciter naturæ rationali qua tali, jus gentium bonum, non ſimpliciter neceſſarium communitatibus humanis. Jus naturæ intendit præcipue rectam conſtitutionem internam conſcientiæ, jus gentium vero bonum externum ac politicum.

14. Item quoad modum promulgandi. 5. Differunt quoad *modum promulgandi*: nam jus naturæ promulgatur per lumen rationis, quo Deus in cordibus hominum legem suam scribit. Jus vero gentium per usum & observantiam populorum innotescit.

Subjectum. 6. Differunt quoad *subjectum*: nam jus naturale obligat quemlibet hominem, ut usu rationis præditum, etiam solitarie spectatum; imo licet solus in mundo viveret. Jus gentium vero non obligat hominem, solitarie consideratum, sed quatenus constituit humanam societatem: imo eas gentes, quæ per usum non consenserunt in pactum tacitum, absolute non obligat.

Et proprietates. 7. Differunt quoad *proprietates*: nam Jus naturæ est necessarium, absolutum, immutabile & indispensabile. Jus gentium vero, etiam supposita humani generis existentia, fuit gentibus liberum & arbitrarium; potest esse conditionatum; videlicet, si aliæ gentes id servent: imo mutuo consensu posset rursus tolli, sicut introductum est.

15. Quomodo differat a jure civili. Differt etiam Jus gentium a jure civili: nam hoc est jus scriptum, habetque originem a legislatore: respicit necessitates privatas alicujus particularis reipublicæ, potestque ab una gente tolli sine consensu alterius. Jus gentium vero non est jus scriptum, neque est lex, descendens a superiore, in gentes jurisdictionem habente: sed moribus gentium & pactione constat. Respicit utilitates communes gentium; neque potest ab una gente tolli sine consensu reliquarum.

CAPUT III.

De Jure Divino Positivo.

Præter Jus Naturæ & Gentium datur etiam *Jus Positivum* (aliqui vocant *Positum*) quod ultra Juris Naturalis sanctiones aliquid *ponit*, ex libera voluntate legislatoris.

Unde differt a jure naturali 1. *ratione causæ efficientis*: nam legis naturalis causa, & quidem necessaria, est solus Deus. Legis positivæ causa est libera, potestque esse vel Deus, vel humanus legislator. 2. *Ratione formæ*: nam lex naturæ est scripta in corde per lumen rationis, sicque promulgata: lex positiva promulgatur per signa externa, nempe mediate vel immediate per vocem legislatoris. 3. *Ratione materiæ*: nam lex naturæ versatur circa ea, quæ intrinsece bona vel mala sunt: lex positiva vero circa ea, quæ de se nec bona nec mala sunt. Unde ea, quæ prohibentur a jure naturali, dicuntur prohibita, quia sunt mala: ea vero, quæ prohibentur a jure positivo, dicuntur mala, quia sunt prohibita. E. g. esus carnis die sabbati non est prohibitus, quia de se est malus, sed est malus,

quia

quia prohibitus. Unde etiam lex positiva est mutabilis, dispensabilis, cassabilis, ac varia in variis provinciis: lex naturæ immutabilis, & ubique eadem. 4. *Ratione finis*: nam jus naturæ intendit bonum naturæ rationalis qua talis: lex positiva bonum reipublicæ.

Differt etiam lex positiva a jure gentium: nam jus gentium non est lex, sed usu gentium & pactione coalescit, habetque pro fine felicitatem socialis vitæ diversarum gentium ac nationum. Neque promulgatur per vocem alicujus legislatoris: sed per traditionem usus & observantiæ.

Est autem Jus positivum aliud *Divinum*, quod nempe a Deo legislatore est conditum, & vel per se ipsum, vel per suos ministros, ut Angelos, Moysen, Prophetas, Evangelistas & Apostolos est promulgatum. Aliud vero *humanum* quod hominem legislatorem habet.

Utrumque vel est *affirmativum*, quo aliquid præcipitur; vel *negativum*, quo aliquid prohibetur. Jus Divinum ulterius dividitur in *vetus* & *novum*.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit lex vetus.*
2. *Continebat præcepta moralia,*
3. *Ceremonialia,*
4. *Et Judicialia.*
5. *Ceremonialia & Judicialia sunt abrogata. Aliqua tamen rursus suscitata ab Ecclesia.*
6. *In veteri lege nullum fuit præceptum mere humanum, quia Moyses & Prophetæ tantum erant promulgatores legum.*
7. *An ante legem Mosaicam data fuerit lex positiva.*
8. *Quando lex vetus fuerit abrogata, ac mortua.*
9. *Quando facta mortifera.*
10. *Quid sit lex novi testamenti.*
11. *In ea non dantur nova præcepta moralia, nisi quæ oriuntur ex revelatione, aut pertinent ad sacramenta.*
12. *Lex nova positiva cœpit obligare post Pentecosten: quia tunc facta est promulgatio.*
13. *Quinam sint libri Canonici Divini Juris.*
14. *Quomodo dividantur.*
15. *Septem libri propugnantur contra sectarios.*
16. *Variæ editiones Juris Divini seu S. Scripturæ.*
17. *Defenditur Vulgata latina.*
18. *An contineat errores.*
19. *Quid Ecclesia statuerit circa editiones vernaculas.*
20. *An singula verba novæ & antiquæ legis sint dictata à Spiritu sancto.*
21. *Explicantur varii sensus Divinæ legis.*
22. *De interpretatione Divinæ legis.*
23. *Necessarius Judex.*
24. *De sacris Traditionibus.*

QUÆ-

QUÆSTIO I.

De Jure Divino veteri.

1. Quid jus vetus?

Jus Divinum vetus est, quod Deus ante Christi nativitatem condidit, & vel per Angelos, vel per Moysen, vel per Prophetas promulgavit populo Israelitico. Unde *lex vetus* seu *vetus testamentum*, in sacris videlicet libris veteris testamenti comprehensum dicitur.

Dixi autem: *Populo Israelitico*; nam solus ille tenebatur servare legem Mosaicam, non vero gentes aliæ, nisi quis ultro ad religionem Judaicam transiisset. Reliquæ igitur gentes usque ad legem gratiæ jure naturali regebantur.

2. Continet præcepta moralia,

Erant autem in lege veteri triplicis generis præcepta, nempe *moralia*, ad directionem morum secundum rectam rationem, ut sunt præcepta Decalogi: licet enim hæc præcepta moralia juris sint naturalis, ac proin immutabilia & indispensabilia, tamen placuit Deo per leges etiam positivas ea repetere, ut obfuscato per peccatum & passiones inordinatas intellectui clarius illa, vivacius, & efficacius proponantur & inculcentur.

3. Ceremonialia,

In altera classe erant præcepta *ceremonialia* circa diversos ritus ac modos cultus sacri, Deo exhibendi: ut de sacerdotibus, Levitis, festivitatibus sabbati, Paschæ, azymorum &c. de variis sacrificiis, hostiis, oblationibus, purificationibus. Atque hæ leges ceremoniales præcipue habentur in libro Levitici.

4. Judicialia.

In tertia classe sunt *Judicialia* seu *Forensia*, ad justitiam & politicam gubernationem populi Judaici spectantia, circa causas & negotia civilia & politica: prout in Exodo potissimum præscribuntur.

Porro præcepta moralia antiqui testamenti, e. g. præcepta decalogi, hodiedum vigent & obligant: non quidem quatenus sunt præcepta veteris legis, sed quatenus sunt præcepta juris naturalis, quæ abrogari nunquam possunt.

5. Ceremonialia & judicialia sunt abrogata,

Ceremonialia vero & judicialia post mortem Christi abrogata, exspirarunt; (*nam translato sacerdotio necesse est, ut etiam legis translatio fiat.* Hebr. 7.) Et quidem primo post mortem Christi sunt *mortificata*, ita, ut non amplius obligarent. Quia tamen Judæi non poterant statim a suis ritibus, quibus assueverant, avocari, aliquamdiu permissa sunt, donec cœperunt esse *mortifera* seu illicita. Unde S. Paulus ad Galatas tantopere invehitur in superstitiosos legis Mosaicæ observatores.

Aliqua tamen rursus suscitata.

Aliqua tamen, e. g. circa decimas, consecrationem altarium, Dedicationem templi, circa jejunia, circa purificationem post partum, circa docendas aut dotandas seductas virgines &c. a legislatore Ecclesiastico denuo sunt suscitata; & hinc etiam non amplius obligant ut præcepta Divina, sed

tan-

tantum ut humana, (nisi simul lex naturalis concurrat) quia tantum a jure canonico, in quod sunt relata, vim legis habent.

6. In lege veteri nullum præceptum mere humanum. Bene tamen in nova.

Disputari hic solet, an in veteri testamento contineatur præceptum aliquod mere humanum? Et respondetur communiter, nullum in eo contineri, quia Moyses & Prophetæ non fuerunt legislatores, sed tantum promulgatores.

Aliud est de libris novi testamenti, in quibus continentur aliqua præcepta mere humana: ut patet ex *cap. 15. act. Apost.* ubi Apostoli prohibent esum sanguinis & suffocati; & ex Epistolis S. Pauli, dum ait e. g. *cæteris ego dico, non Dominus:* uti etiam ex *Canonibus Apostolorum*, juri canonico insertis (quamvis in istis opus sit matura crisi, ut postea dicetur) constat etiam ex traditione Apostolica, quod ipsi jam Apostoli, tanquam Prælati Ecclesiarum, legem tulerint de celebranda die Dominica loco sabbati, de jejunio quadragesimali, de bigamis non ordinandis &c.

7. An ante legem Mosaicam data sit lex positiva.

Quæres 1. An ante legem Mosaicam data fuerit aliqua lex positiva? Resp. Data fuerunt aliqua præcepta seu leges particulares. Sic Deus primis parentibus in paradiso dedit specialem legem non comedendi de ligno scientiæ boni & mali. Post lapsum vero datum fuit præceptum adhibendi aliquod remedium, quo etiam infantes purgarentur a peccato originali. Rursus ante legem scriptam quædam animalia habita sunt pro immundis: quibus ad sacrificia uti non licuit, quæ diversitas non est a lege naturali. Sicut neque præceptum illud post diluvium datum Gen. 9. *Carnem cum sanguine non comedetis.* Denique lex circumcisionis multo ante Moysen data est: nam Abrahæ jam fuit imposita Gen. 17. unde Joan. 7. dicitur, non esse ex Moyse, sed ex Patribus, atque sic plures leges particulares & singulares ante legem Mosaicam fuerunt.

Hæc tamen præcepta particularia non constituebant aliquam legem, ex pluribus divinis præceptis conflatam, per quam homines in peculiari statu religionis a Deo instituti, atque ad unum corpus mysticum ac sacram rempublicam, aut specialem Ecclesiam fuerint ordinati: sicut postea per legem Mosaicam, ac legem gratiæ fuerunt ordinati. Unde simpliciter dicitur, quod ante legem Mosaicam non fuerit data lex positiva, intelligendo per legem collectionem præceptorum, ad statum aliquem certum religionis pertinentium.

8. Quando lex vetus sit abrogata.

Quæres 2. Quando lex vetus fuerit abrogata, mortificata, & facta mortifera?

Resp. Varias hic esse sententias, ut videre est apud Suarez *lib. 9. de legibus.* Ubi hanc quæstionem fuse pertractat. Atque imprimis aliqui docent, quando Christus prædicationem suam cœpit, abrogatam jam esse le-

gem veterem: alii hoc factum volunt in ultima cœna, aut in morte Christi, aut ejus resurrectione, aut ascensione.

Alii denique cum Suarez docent, quod id factum sit in festo Pentecostes: quæ sententia videtur reliquis probabilior. Ratio est: quia lex vetus non fuit ante abrogata, quam lex nova obligare cœpit: atqui ante Pentecosten non videtur lex nova obligasse: quia non constat, quod ante sufficienter fuerit promulgata. Igitur tunc in Judæa lex vetus abrogata est

Ac mortua. ac *mortua*, ut obligare cessaverit, ac postea successive in reliquis etiam provinciis, in quibus Judæi degebant, prout citius vel serius lex Evangelica in illis fuit promulgata. Postquam autem in omnibus provinciis sufficienter fuit promulgata, lex vetus ubique exspiravit, & cœpit quoad præcepta ceremonialia, quorum pleraque erant typica ac figurativa Christi ac legis Evangelicæ, esse *mortifera*, ita, ut sine peccato observari amplius non potuerint.

9. Quando mortifera. Dixi autem: *In quibus Judæi degebant*: nam, ut supra memoratum, lex Mosaica solos Israelitas, & Proselytos, seu eos, qui se ultro Judæorum synagogæ aggregabant, obligaverat: consequenter tantum respectu Judæorum exspirare poterat, non vero respectu aliarum gentium, utpote quæ nunquam illa lege tenebantur; quamvis quoad ceremonialia respectu omnium hominum post promulgationem legis Evangelicæ cœperit esse mortifera. Dico, quoad ceremonialia: nam quoad judicialia pariter quidem est mortua, non tamen mortifera. Et hinc ab Ecclesia in aliquibus, e. g. quoad aliqua impedimenta matrimonii, decimas, & quasdam pœnas, est resuscitata.

QUÆSTIO II.

De lege Divina nova.

10. Quid lex nova? Jus Divinum novum est illud, quod Christus novus legislator in testamento novo condidit, & per se ipsum & Apostolos promulgavit. Diversis autem compellatur nominibus: nam dicitur, *lex fidei*, *lex spiritus vitæ*, *lex Evangelica*, *lex gratiæ*, *lex amoris*, *lex nova*, *lex Christi*.

11. In lege nova non dantur nova præcepta moralia, Versatur circa fidem, spem, charitatem, aliasque virtutes præcipiendas: item circa ritus substantiales sacrificii & sacramentorum. Unde præcepta alia illius sunt moralia, alia ceremonialia: Judicialia vero in lege Christi sunt nulla: quia non instituit temporale regnum aut politicam rempublicam, sed Ecclesiam suam ad finem spiritualem per media spiritualia ordinatam. Moralia vero præcepta licet innovarit, & ad finem supernaturalem ordinarit, nova tamen non imposuit, quæ non jam prius jure naturali pro casu faciendæ revelationis fuerint lata. Sic semper data fuit obligatio naturalis credendi & amandi sanctissimam Trinitatem pro casu factæ

factæ revelationis hujus mysterii. Quamvis ipsa revelatio sit ex voluntaria dispositione Dei, & sic dici possit pertinere ad jus Divinum positivum. Unde axiomatis instar habent Theologi in nova lege, exceptis iis, quæ ad revelationem & sacramenta pertinent, non contineri ullum præceptum Divinum, quod non sit naturale. Aliud est de Consiliis Evangelicis: nam talia a Christo noviter esse proposita, non est dubium. Nisi quæ pertinent ad revelationem & sacramenta.

Quæres, quando lex nova cœperit obligare? Resp. Ea, quæ Christus in prædicatione sua vel per aliam revelationem proposuit, aut præcepit, statim jure naturali tenebantur omnes audientes credere & facere, absque alia promulgatione. Lex autem Christi, quatenus est proprie lex positiva Divina ac universalis cœpit in Judæa festo Pentecostes obligare; quia illa die Jerosolymæ sufficienter promulgata est, & baptismus re ipsa collatus, ut habetur act. 2. ac deinde juxta mandatum Domini successive in remotioribus provinciis, in quibus ab illo tempore Apostoli prædicarunt Evangelium. 12. Lex nova positiva cœpit obligare post Pentecosten.

QUÆSTIO III.

De Libris Juris Divini.

Jus Divinum positivum in Sacræ Scripturæ libris contineri, nemo Christianorum est, qui ambigat. Illud tamen jam olim in Ecclesia, & nunc maxime cum Novatoribus est controversum, quot & quinam sint illi libri, in quibus verbum Divinum comprehenditur. Et quidem quoad libros Novi Testamenti, licet Lutherus cum prima sua sobole plures e Sacra Scriptura extriverit, quos novis suis inventionibus minus opportunos viderat, videtur hodie non amplius magna esse controversia, cum etiam Protestantes passim 27. Novi Testamenti libros agnoscant, videlicet quatuor Evangelia, Actus Apostolorum a S. Luca conscriptos, quatuordecim S. Pauli Epistolas, duas S. Petri, tres S. Joannis, unam S. Jacobi (quæ Luthero erat straminea) unam S. Judæ, ac denique Apocalypsin (in qua pariter Lutherus, ut ipse loquebatur, Spiritum S. olfacere non potuit) de libro Job idem Lutherus in *colloquiis mensalibus tit. de lib. Vet. & Novi Test.* ait, eum esse velut fabulæ argumentum. De libro Ecclesiastis (quem tamen nunc omnes Protestantes recipiunt) loc. cit. dixit, illum sibi videri ocreis & calcaribus destitutum, & equitare tantum in soccis, sicut ipse sit solitus, dum adhuc esset in Monasterio. 13.

Libros veteris Testamenti Catholica Ecclesia Canonicos agnoscit 45. ex quibus *legales* quinque libri Moysis, videlicet Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum & Deuteronomii. *Historici* 17. nempe liber Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, duo Esdræ, Tobiæ, Judith, Esther, Job, & duo Machabæorum. *Sapientiales* quinque, sci- 14. Libri S. Scripturæ.

licet liber Proverbiorum, Ecclesiastis, Canticorum, Sapientiæ & Ecclesiastici. *Prophetici* 18. nimirum quatuor Majorum Prophetarum, Isaiæ, Jeremiæ, Ezechielis & Danielis, 12. Prophetarum Minorum, & liber Psalmorum Davidis.

Inter libros Novi Testamenti *legales* sunt 4. libri Evangeliorum. *Historicus*, liber Actuum Apostolorum. *Sapientiales*, Epistolæ Apostolorum. *Propheticus*, liber Apocalypsis.

15. Defenduntur contra Novatores.

Calvinistæ & etiam aliqui Lutherani rejicere solent e numero librorum Canonicorum septem libros veteris Testamenti, nempe librum *Baruch*, *Tobiæ*, *Judith*, *Sapientiæ*, *Ecclesiastici*, & duos libros *Machabæorum*. Hos verbi Divini hostes fuse refutavi in *Reflexionibus meis super libros Præconum Tigurensium parte 2.* quæ tota tractat de verbo Dei; & præsertim in *Apologia meæ parte 2. observat.* 15. Ubi hanc quæstionem de septem dictis libris contra D. Joannem Heideggerum ex instituto tractavi.

Ita videlicet nos erudit Sancta Mater Ecclesia, *Magistra, columna & firmamentum veritatis*, ædificata *supra Petram*, contra quam *portæ inferi non prævalebunt:* cui Spiritus S. ex promisso Christi *suggerit omnia* & *docet omnem veritatem;* cui Christus cum Spiritu S. assistit *usque ad consummationem Sæculi*. Hæc Christi Ecclesia, fallere ac falli nescia, in Concilio Tridentino congregata hunc Canonem ac numerum librorum, quibus verbum Dei continetur, definivit. Tridentinum eum canonem accepit a Concilio Oecumenico Florentino, in Decreto Eugenii IV. pro Instructione Armenorum confecto. Eugenius eundem accepit a Concilio Romano sub Gelasio Papa celebrato. Gelasius a S. Augustino *lib. 2. de Doctr. Christ. cap.* 8. S. Augustinus a Concilio Carthaginensi III. can. 47. Hoc Concilium a S. Innocentio I. scribente jam ante tot sæcula ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum cap. ult. libros 72. prædictos, ut Divinos in Ecclesia esse suscipiendos, secundum traditionem ab Apostolicis temporibus in Ecclesia Romana conservatam. Quam regulam nisi adhibeant Protestantes, probare nunquam poterunt, alios libros e. g. Canticorum esse vere Divinos, & a Spiritu S. dictatos.

Quare non obstat, quod dicti septem libri non sint in Canone Judæorum. Nam, ut bene ait Cardinalis Hosius, non Canon Hebræorum, sed Canon Ecclesiæ Catholicæ Canonicas facit scripturas. Neque obstat, quod fortassis etiam quidam ex Patribus ante Innocentium I. dubitarint. Nam post Ecclesiæ decisionem nullus amplius dubitavit. Deinde dubitarunt etiam quidam de Epistola ad Hebræos, Jacobi, Judæ, secunda Petri, secunda & tertia Joannis. Et tamen Protestantes plerique hodie illas ut vere Divinas & Canonicas agnoscunt. Denique qui dicere visi sunt, libros illos non esse Canonicos, intelligi possunt, tantum asserere, eos non exstare

in

in Canone Judæorum, & a Judæis non haberi pro Canonicis. Non autem, quod ex proprio sensu eos rejecerint. Certe plures Patres, quos Protestantes contra eos libros solent afferre, præcise narrant, eos non esse contentos in Canone Hebræorum: qui libros numerarunt secundum 22. litteras alphabeti Hebraici. S. Hieronymus sententiam suam, quam in prologo galeato proposuerat, retractavit, ut videre est in præfatione ad Judith.

QUÆSTIO IV.

De Editionibus S. Scripturæ.

Quæres, quænam sit authentica Sacræ Scripturæ editio? ℞. Libri veteris Testamenti omnes primitus sunt scripti lingua Hebraica; exceptis Tobiæ, Judith, Esdræ, Danielis, qui Chaldaice scripti sunt: & secundo Machabæorum, cujus originale Græcum fuit. Novi Testamenti vero libri primitus Græce sunt scripti, excepto Evangelio S. Matthæi, quod Hebraica, vel potius Syriaca lingua, apud Judæos tunc communi, scripsit. Quod idem quidam putant de Epistola S. Pauli ad Hebræos. Evangelium Marci quidam existimant Romæ Latine scriptum. 16. Variæ editiones.

Autographa seu originalia hodie non amplius exstant: sed tantum habentur apographa, seu exemplaria diversarum editionum, in variis linguis; putantque aliqui, libros ante captivitatem Babylonicam scriptos, fuisse deperditos, & post captivitatem ab Esdra dictatos ex memoria. Quod tamen non satis videtur credibile.

Enata deinde est editio Chaldaica, Syriaca & plurimæ Græcæ, quarum prima ac præcipua fuit 70. *Interpretum*; nam 72. seniores Hebræi in Insula Pharon in Ægypto, jussu Ptolomæi Philadelphi Testamentum vetus ex lingua Hebraica in Græcam verterunt, optima quidem fide, ut adeo illa editione semper usa sit Ecclesia Græca, & ad 600. ferme annos Latina. Sed editio ista non permansit pura, teste S. Hieronymo *in præfat. ad Par.*

Alteram suscepit *Aquila* Ponticus, homo impius, nec bona fide, (anno 130.) tertiam *Theodotion* Ephesinus, homo ejusdem furfuris, primum Samaritanus, deinde Judæus, tum Christianus, denique Ebionita, (anno 200.) quintam & sextam assignant anonymam, sine nomine nempe auctoris.

Septima est *Origenis*, qui priores editiones collegit, & in totidem columnas distinxit, addita etiam sua editione. Octava *Luciani* Martyris, nona Hesychii, quæ in Ægypto erat celebris. Versiones Latinæ multo plures fuerunt, inter quas tamen duæ eminuerunt: una *antiqua* incerto auctore, quam aliqui *Italam*, alii *communem* dixere, alii *vulgatam*, magnæ authoritatis.

Altera celeberrima ſuſcepta eſt a S. Hieronymo, qui juſſu Papæ Damaſi vetus Teſtamentum ex Hebraico in Latinum vertit; novum vero Teſtamentum a mendis, per tot verſiones & librariorum incuriam, inſperſis, integrum & illime reddidit. Cumque orirentur controverſiæ, quænam ex iſtis duabus, *antiqua* nempe & *Hieronymiana*, eſſet præferenda, utraque in unam coaluit, libris aliquibus ex antiqua, aliis ex nova S. Hieronymi deſumptis: dictaque eſt hæc Editio *Vulgata*, ab Eccleſia recepta, & ſequentium ſæculorum uſu perpetuo conſervata; quamque Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. definivit eſſe authenticam, ut eam nemo, quovis prætextu rejicere præſumat.

17. Editio Vulgata Latina.

Bellarminus *lib.* 2. *de verbo Dei cap.* 9. cenſet, nos in editione noſtra vulgata libros Novi Teſtamenti habere ex antiqua verſione, quam tamen S. Hieronymus emendavit ab erroribus, qui irrepſerant ſucceſſu temporis. Pſalterium deſumptum eſſe ex verſione S. Luciani, Presbyteri Antiocheni & Martyris, a S. Hieronymo pariter emendatum. Libros Sapientiæ, Eccleſiaſtici & Machabæorum probabiliter non eſſe ex verſione S. Hieronymi, ſed ex editione antiqua. Reliqua omnia nos habere ex verſione S. Hieronymi.

Defenditur.

Cum igitur hanc editionem noſtram *vulgatam latinam* tanquam authenticam agnoſcant SS. PP. ut S. Auguſtinus *lib.* 2. *de doctr. Chriſt.* S. Iſidorus *lib.*6.*Ethymol. c.* 5. S. Gregorius l. 20. moral. c. 24. Sophronius *l.* 1. *de Divin. Offic.* S. Bernardus, S. Anſelmus, Venerab. Beda, S. Petrus Damiani &c. Sicut etiam alii Eccleſiæ Doctores, Richardus a S. Vict. Rupertus, Haymo, Hugo, Alexander de Ales, Albertus M. S Thomas, Scotus, S. Bonaventura, eamque tot commentariis illuſtrarint, populo prædicarint: & præcipue cum Eccleſia catholica eam tanquam authenticam ſeu originali conformem definiverit, ac fidelibus propoſuerit, dubitare prudens nemo poteſt, quænam editio ſit præferenda. Certe S. Auguſtinus in epiſt. fundament. c. 5. aſſerere non dubitavit: *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ commoveret auctoritas*, quid ſectarios permoveat, ipſi viderint. Hoc certum, quod ex ſuis principiis neque probare poſſint, in quibus libris contineatur verbum Dei, neque quænam inter innumeras atque inter ſe omnino diſſimiles & pugnantes editiones, ſit vera, authentica, & incorrupta, ut ſatis ex eorum inter ſe dimicationibus, exemplo Bezæ & Caſtalionis, ſuſceptis, totque diverſiſſimis verſionibus, quolibet alterius inventiones repudiante, conſtat. Atque ſic deficiente ipſo fundamento, quam deſperato & inſanabili ſcepticiſmo eorum ædificium ſuperſtructum eſſe oporteat, nemo oculatus eſt, qui non videat. Et licet de fide integra interpretis conſtaret, unde conſtare ipſis poteſt, quod interpres authenticum exemplar verterit, in tanta exemplarium multitudine ac varietate?

Obji-

Objiciunt equidem nobis, etiam in Vulgata noſtra reperiri errores, eosque irrito labore corrigere conatos eſſe Sixtum V. & Clementem VIII. verum in iis, quæ pertinent ad fidei, aut morum doctrinam, in illa contineri errorem probari nunquam poteſt; quo ſenſu tanquam authenticam Concilium Tridentinum nobis illam propoſuit. Errores, quos Sixtus & Clemens emendarunt, fidei ac morum doctrinam non infecerant; ſed per deſcriptiones & typos varios tantis temporum ſpatiis errores quidam in rebus ad fidem & mores non pertinentibus irrepſerant, quos dicti Pontifices per viros doctiſſimos emendari curarunt, ita quidem, ut correctionem iſtam Sixtus cœperit, Clemens vero abſolverit, unde non niſi per calumniam dici poteſt, laborem eum fuiſſe irritum. Certum nobis omnino eſt, certos nos reddente publica voce Eccleſiæ, in Vulgata noſtra nihil fidei, moribus, aut veritati hiſtoriæ repugnans, neque quidquam aliud falſum, aut contradictorium contineri, quo minus vera, & certa atque indubitata fidei ac morum regula nobis eſſe poſſit. Quid ſectarios certos reddat, jam dudum ſolida exſpectatur reſponſio. Unde norunt editiones Hebraicas & Græcas eſſe incorruptas? 18. An contineat errores.

Jam vero, quod ad editiones *vernaculas* ſeu *vulgares* e. g. Germanicam, Gallicam &c. ſpectat, duo ab Eccleſia ſunt prohibita; 1. Ne in publico Eccleſiæ uſu, præſertim in Miſſa, legatur S. Scriptura in lingua vulgari. 2. Ne vulgares verſiones S. Scripturæ omnibus indiſcriminatim legi permittantur: eo quod ex hominum temeritate plus detrimenti, quam utilitatis inde oriri ſoleat. 19. De editionibus vulgaribus.

Quæri hic ſolet, an ſingula ſcripturæ ſacræ verba a Spiritu S. ſint dictata? Cenſent enim aliqui, non ſolum res & ſententias, ſed etiam ſingula verba usque ad minimos apices a Spiritu S. eſſe dictata. 1. Quia Prophetæ paſſim dicunt: *Factus eſt ſermo Domini ad me dicens*: vel: *hæc dicit Dominus &c.* 2. Quia *omnis ſcriptura divinitus eſt inſpirata.* 3. Quia SS. PP. aſſerunt, ſingulas ſyllabas & apices ſummopere eſſe æſtimandos. 4. Quia tota ſcriptura eſt verbum Dei.

Alii tamen putant, non ſingula verba a Spiritu S. eſſe dictata, ſed ab ipſis ſcriptoribus ſacris ad libitum expreſſa: verbis ſcilicet, quibus placuerit, aſſiſtente tamen Spiritu S. & providente, ne quid falſum, vitioſumve irreperet. Si enim, ut inquiunt, ſingula verba eſſent a Spiritu S. dictata, imprudenter imo impie egiſſet ſcriptor libri ſecundi Machabæorum, quod in fine hujus libri veniam petierit, ſi quid minus digne ſcripſerit. Neque S. Paulus 2. Cor. 11. de ſe ipſo dixiſſet: *imperitus ſermone, ſed non ſcientia.* Neque S. Lucas initio ſui Evangelii dixiſſet, ſe ſcripturum, ſicut audivit ex ore Apoſtolorum; *ſicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt & miniſtri fuerunt ſermonis.* Sed dixiſſet, ſe ſcripturum omnia verba, ſicut Spiritus S. dictavit. 20. An ſingula verba ſint dictata a Spiritu S.

dictavit. Et cur diceret S. Paulus 1. Cor. 7. *Cæteris dico ego, non Dominus?* cur diverso adeo stylo scripturæ libri essent scripti, si singula verba & syllabæ, ut ajunt, a Spiritu S. essent dictata?

Posset fortassis utrique sententiæ aliquid dari ac dici, quod sæpe ipsa verba Spiritus S. scriptoribus sacris suggesserit & dictarit: aliquando tamen tantum sensum & sententiam, permisso prophetæ arbitrio, quibus verbis vellet sententiam efferre, cum assistentia tamen, ne quid falsi aut incongrui irrepat. Sic enim videntur facilius solvi difficultates, in utramque partem propositæ. Cum sic propriissime sumantur verba illa: *Hæc dicit Dominus: factus est sermo Domini ad me &c.* Deinde explicatur etiam, cur scriptores potuerint petere veniam propter stylum & verba, minus digna majestate sententiarum rerumque, quas Spiritus S. suggessit.

Neque tamen sequitur, quod, si aliqua tantum ex assistentia Spiritus S. sint scripta, non sit discrimen inter sacram scripturam & Ecclesiæ definitiones, utpote quæ pariter fiunt assistente Spiritu sancto. Nam discrimen est, tum quod in S. Scriptura multa sint ipsissima verba a Deo dictata: tum quod verba scripturæ omnia, in re etiam minima, sint prorsus infallibilia, cum omnia firmentur assistentia Spiritus S. contra vero Ecclesia tantum infallibilis est in doctrina fidei, & morum, atque in iis, quæ pertinent ad salutem, non autem in quibuslibet rebus aliis. Cæterum multi sunt Theologi, qui docent, locutionem Ecclesiæ esse locutionem & verbum Dei. Deinde etiam traditiones Divinæ appellantur *verbum Dei.* Et tamen non ipsa verba Spiritus sancti, sed res ipsa & sententiarum sensus tantum per sæculorum propagationem fuit ad nos transmissus. Dici proin tota scriptura poterit verbum Dei, suntque singula verba summe æstimanda, quia cum speciali assistentia Divina sunt scripta.

QUÆSTIO V.

De interpretatione S. Scripturæ.

21. Varii sensus S. scripturæ.

Quæres denique, quo sensu & interpretatione Jus Divinum sit intelligendum? R. Sensus scripturæ alius est *litteralis* seu *historicus*, quem voces juxta suam institutionem proprie sonant. Alius vero sensus est *spiritualis* seu *mysticus:* quem res ipsæ per voces significatæ habent. Deus enim non tantum immediate per verba, sed etiam per res ipsas nobis loquitur.

Si sensus mysticus per verba significatus versetur circa fidem, & Ecclesiam militantem, dicitur *allegoricus.* Si pertineat ad morum instructionem, & officia charitatis, *tropologicus*, aut *moralis.* Si vero respiciat Ecclesiam triumphantem, & vitam æternam, quam speramus, *anagogicus* appellari consuevit: Juxta versiculos illos;

Litte-

Littera gesta docet: quid credas, allegoria:
Moralis, quid agas: quid speres, anagogia.

Sic dicunt, per vocem *Jerusalem litteraliter* significari urbem Palæstinæ: *allegorice* Ecclesiam ; *tropologice* animam justi : *anagogice* cœlestem patriam. Item per verba illa *fiat lux* litteraliter lumen naturale, initio mundi productum: allegorice Christum, qui est lux illuminans omnem hominem: tropologice gratiam & Spiritum S. qui est lumen cordium: anagogice lumen gloriæ, quod precamur defunctis: *Lux perpetua luceat eis.*

Dices: sensus litteralis sæpe est falsus, e. g. Dum Christus dicitur vitis vera, agnus, petra, ostium, lapis angularis &c. Deinde S. Paulus 2. Cor. 3. dicit, quod *littera occidat.* ℞. Sensum litteralem grammaticalem quandoque falsum esse, & occidere, non autem litteralem Theologicum, nempe primario & per se a Spiritu S. intentum, & hinc, dum Christus dicitur vitis &c. sensus litteralis Theologicus est metaphoricus & improprius, primario hic intentus. Ex quo patet, sensum litteralem alium esse proprium, alium improprium seu metaphoricum & figuratum.

Præter litteralem & mysticum sensum, concionatoribus præsertim familiaris est sensus *accommodatitius*, qui scilicet non est a Spiritu S. intentus, sed ab oratore applicatur & accommodatur rei alicui. e. g. Quando ea, quæ in scriptura dicuntur de Abrahamo aliisque Patriarchis, applicantur Fundatoribus Ordinum.

Acatholici nostri temporis, cum judicem controversiarum fidei & interpretem S. Scripturæ infallibilem nullum habeant, asserunt, S. Scripturam per se ipsam esse clarissimam: ut adeo supervacaneum sit, ejus sensum interpretando, lumen in meridie accendere, & solis radios velle illustrare. 22. Scriptura in multis locis obscura.

Verum si hoc ita est, cur tot ortæ sunt & hodiedum oriuntur controversiæ, quomodo diversi scripturæ textus sint intelligendi? Cur Ariani, Nestoriani, Eutychiani, Montanistæ, Donatistæ, aliique hæretici conati sunt ex S. Scriptura suas hæreses adstruere, sicut hodie Calvinistæ, Lutherani? Cur tot contentiones inter Novatores, inter Lutherum & Zwinglium, Arminianos & Gomaristas? Cur tanta sectarum colluvies, ad quid innumeræ scripturæ translationes, explicationes, postillæ? Cur ultra 80. diversæ interpretationes hujus textus: *Hoc est corpus meum?* An Lutherus, an vero Zwinglius ad tantam lucem cæcutivit? Cur Apostoli sæpius Jerosolymæ congregati? Ad quid primitivæ jam Ecclesiæ tot Concilia? Ad quid tot libri SS. PP. in S. Scripturam? Cur Act. 8. Evnuchus Reginæ Candacis ait, se non intelligere Isaiam Prophetam? Cur Lucæ ult.

duo discipuli in via ad castellum non intellexerunt sensum scripturarum, donec Christus illas explicavit? Cur S. Petrus *Epist.* 2. *c.* 3. ait, in Epistolis Pauli esse quædam difficilia intellectu? Cur in eandem sententiam passim concessere SS. Patres? Cur in conciliandis Scripturæ locis tantopere laborarunt? Cur in multis hodiedum non potest conveniri, parte una huc, parte altera illuc trahente serram?

23. Ac proin necessarius judex controversiarum. Voluit nimirum Deus frangere humanam superbiam, eoque impellere, ut illius se institutioni subdat, quem gregem suum Doctrinæ pabulo jussit pascere, ut alieno ductu egeat mortalis infirmitas, ejusque se disciplinæ tradat, cui cœlesti munere Sancta Sanctorum est datum ingredi.

Hæc æternæ mentis consilia qui præterit, in scepticismum insanabilem ruat, necesse est. Hinc desperata apud Acatholicos in controversis scripturæ textibus certitudo, atque dubitatio sine remedio. Totam videlicet supellectilem suam si excusserint, nihil inde certi atque indubitati in dogmatibus nobiscum controversis prolicient. Sed aut uni spiritui suo privato cum innumeris aliis spiritibus pugnanti, amore profecto sui nimio, oportet confidere, aut a cæco ductore, cui nulla doctrinæ infallibilis promissio, exspectare ductum. Quæ res quam sit deploranda in salutis æternæ negotio, quis non videt? Fidenter assero, nisi Ecclesia ejusque summus Præsul tanquam infallibilis controversiarum judex audiatur, quando de ipsius S. Scripturæ intellectu est disceptatio, nullum esse controversiis finiendis, aut dubitationi persanandæ remedium; sed tristi incertitudini in rebus fidei relinquenda salus. Neque inde te extricabis, si scripturam cum scriptura, textum cum textu contuleris; cum innumeris semper ingeniis aliud quam tibi videatur, nullusque de veritate ac sensu certo sibi blandiri possit: eo quod deserta columna & firmamento veritatis nitaris contra eum sensum, *quem tenuit & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum Sanctarum.*

QUÆSTIO VI.

De Jure Divino non-scripto.

24. Sacræ Traditiones spretæ a Novatoribus. Sicut præter leges positivas humanas dantur consuetudines & antiquæ observantiæ, quæ vim legis habent, dicunturque lex non scripta, ita etiam præter legem positivam Divinam, in tabulis utriusque testamenti scriptam, datur lex Divina non scripta; cum eo tamen discrimine, quod lex humana non scripta ex moribus hominum ducat originem, & accedente consensu legislatoris humani in vim legis convalescat, Jus Divinum vero non scriptum natales debeat ipsi legislatori Divino, qui legem tulit, aut Sacramentum instituit, aut veritatem quandam definivit verbo suo sanctissimo, non quidem libris Canonicis S. Scripturæ inserto, sed

tamen

tamen ab Apoſtolis ex Chriſti ore excepto, aut Apoſtolis a Spiritu S. dictato, ac deinde per Apoſtolos eorumque ſucceſſores tradito, & continua propagatione de manu velut ad manum ad nos usque transmiſſo.

Hoc jus Divinum non ſcriptum, ſed traditum inficiantur quidam hodierni Novatores, exemplo Arianorum, teſte S. Auguſtino *libr.* 1. *contra Maxim.* Pelagianorum, teſte eodem Auguſtino *Tom.* 7. *contra Pelag. cap.* 31. Neſtorianorum, teſte Concilio Epheſino, Eunomianorum teſte S. Baſilio *libr. de Spiritu S. cap.* 27. Euthychianorum, Donatiſtarum aliorumque hæreticorum, quos primitiva damnavit Eccleſia, prætexentes pariter, ſe ſpretis humanis inventis, ut loquebantur, uni verbo Divino per ſacram Scripturam nobis manifeſtato inſiſtere. Falſo omnino atque maligne.

Nam per legem ſuam non ſcriptam ab origine mundi gubernavit Deus humanum genus, qua enim alia ratione Conditor ille noſter Divinus ſummusque legislator orbem terrarum rexit ante diluvium? Qua alia poſt illud ad legem uſque Moſaicam? An non credebant temporum illorum fideles Deum Authorem vitæ æternæ bonorumque ſupernaturalium, venturum Redemptorem, mortuorum ad vitam tranſitum, remedium aliquod peccati originalis proviſum parvulis, & etiam poſt promulgatam legem Moſaicam remedium peccati pro fœmellis, ac maſculis quoque, ante octavum vitæ diem demortuis? 25. At ſemper in Eccleſia viguerunt.

Hæc profecto omnia multaque alia credebant, non jure naturæ dictante, ſed Divina traditione facem præferente. Unde illa Moyſis exhortatio Deuter. 32. *Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: majores tuos, & dicent tibi.* Certumque omnino eſt, populum illum electum poſt latam etiam legem poſitivam Moſaicam, lege tamen etiam tradita fuiſſe adjutos.

Conſonant antiquis legis novæ Divina placita. Quam enim ſollicite Gentium ille magnus Apoſtolus Theſſalonicenſibus ſuis traditionum obſervationem commendat: *Tenete traditiones, quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam noſtram.* 2. Theſſ. 2. Ecce! Quam dilucide S Doctor inter ea, quæ per ſcripturam, & quæ per ſermonem ſeu verbum non ſcriptum acceperunt, diſtinguat, & utriſque morem gerere præcipiat. 26. Ab ipſa ſacra Scriptura commendatæ.

Et quid aliud ſignificant pathetica illa verba, quibus S. Joannes ſuum clauſit Evangelium: *Sunt autem & alia multa, quæ fecit JESUS: Quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Multa igitur non eſſe ſcripta fateri neceſſe eſt, quæ tamen Apoſtoli aut oculis uſurpata, aut ex Chriſti ore auribus percepta, viva voce gentibus prædicarunt, ſecundum Magiſtri ſui Diviniſſimi monitum: *Docete,*

cete, *prædicate*. Et nunquid ita prædicarunt Apoſtoli, antequam Evangelia, aut epiſtolæ S. Pauli aliorumque Apoſtolorum fuerunt ſcriptæ? Evangelium Joannis primum ſcriptum fuit anno Chriſti 99. & quidem ex occaſione illa duntaxat, quod Aſiæ Epiſcopi eum rogarint ſcribere ad adſtruendam Chriſti Divinitatem adverſus Ebionis & Cerinthi hæreſin. Quo ergo ex fonte ante Evangelium illud ſcriptum hauſerunt fideles doctrinas in illo contentas, niſi ex prædicatione & traditione Apoſtolica?

Chriſtus poſt glorioſam ſuam anaſtaſin per 40. dies apparuit Apoſtolis, *loquens de regno Dei*, ut Actuum Apoſtolicorum perhibet hiſtoria: ubinam vero omnia illa ſunt ſcripta, quæ tanto tempore locutus eſt JEſus? an nullam illis reverentiam debent Chriſtianæ mentes? Profecto, ſi etiam Andreas, Bartholomæus, Philippus, Thomas, Mathias ſcripſiſſent Evangelium aut Epiſtolas, haberemus multa: quæ nunc viva voce ab ipſis prædicata per traditionem Apoſtolicam ad nos deſcenderunt.

27. Et a SS. PP. Piget in hanc rem, manifeſtam adeo certamque, conglomerare evidentiſſima Patrum teſtimonia, quæ ubique confertim in oculos incurrunt. Qui tanta in luce non videt, conſulat S. Baſilium *libr. de Spiritu S. ad Amphil. c.* 27. S. Auguſtinum *libr.* 2. *Bapt. contra Donat. c.* 7. & *Epiſt.* 118. *ad Januarium c.* 1. S. Ignatium apud *Euſeb. Hiſt. Eccleſ. l.* 3. *c.* 35. juxta editionem Baſileenſem. Dionyſium Areopagitam *Hierarch. Eccleſ. c.* 1. Cyrillum Hieroſol. *in Catech. myſtag.* Irenæum *adverſus hæreſes l.* 3. *c.* 2. 3. & 4. Clementem Alexandrinum *libr. de paſch.* Origenem *in Epiſt. ad Rom.* Greg. Naz. *Orat.* 1. *in Jul.* Athanaſium *libr.* 1. *de Decretis Concil. Nic.* Cyprianum *l.* 1. *Epiſt.* 12. Ambroſium *l.* 1. *de iis, qui initiantur.* Hieronymum *in Epiſt. ad Marullam.* Epiphanium hæreſi 55. & 61. Damaſcenum *l.* 4. *c.* 17.

Hi omnes, aliique innumeri, claris adeo ſententiis veritati huic, apud ipſos indubitatæ, ſuffragium ferunt, ut ſolaribus radiis ſcriptæ videantur. Verbum illis ſcriptum & traditum ejusdem eſt authoritatis: quia utrumque eſt verbum Dei. Multa non eſſe ſcripta, quæ tamen jugi traditione ad poſteros transmiſſa apud Eccleſiam cuſtodiantur depoſita, unanimis illorum vox eſt.

Eadem eſt Conciliorum pariter, ut Concilii Nic. act. 7. Concilii Generalis 8 act. 8. Trid. ſeſſ. 4. imo primæva jam Concilia non tantum ex verbo ſcripto, ſed etiam, atque potiſſimum ex verbo tradito, confutarunt, ac damnarunt hæreſes, teſte Theodoreto l. 1. Hiſt. c. 8. &c.

28. Ab Acatholicis immerito ſpretæ. Certumque mihi eſt, hodiernos Novatores præcipua etiam Religionis Chriſtianæ myſteria contra veteres hæreticos probare non ſatis poſſe, niſi Divinas & Apoſtolicas traditiones in ſubſidium vocent: præſertim ſi hæretici ipſorum more ſcripturas in perverſum ſuum ſenſum, quantumvis invi-

invitas, detorqueant. Multis hoc exemplis demonstratum dedi in libello de verbo Dei cap. 9. Quid ? ne ipsos quidem libros S. Scripturæ probare possunt, nisi ope traditionis. Si enim quæras ex ipsis, unde sciant, tot libros, nec plures nec pauciores, esse veteris testamenti, librum e. g. Canticorum, librum Ruth &c. esse vere Biblicos, respondebunt, id constare ex eo, quod in Canone Hebræorum sint numerati. Ecce traditionem, & quidem mere Judaicam ! si tanti hæc valet, quid valere debet traditio Ecclesiæ Christianæ, quæ est columna & firmamentum veritatis ? 1. *Timoth.* 3.

Quæso ! ubi clare scriptum, quod baptismus ab hæreticis collatus, sit validus ? Profecto S. Stephanus Papa, & S. Augustinus *l.* 2. *contra Donat. c.* 7. hoc dogma ex traditione adstruxere : ubi clare expressum in S. Scriptura, baptismum iterari non posse, Christum descendisse ad inferos, Beatissimam Dei Genitricem fuisse virginem ?

Si traditioni non est standum, cur Acatholici loco sabbati, in lege præcepti, colunt Dominicam ? cur non celebrant Pascha decima quarta luna cum Judæis, ut pariter scriptura præcipit ? cur vescuntur sanguine, cum tamen etiam in lege nova Act. 19 sit vetitum ? Certe, adeo ipsis etiam in multis necessarius est recursus ad traditiones, ut nulli incidisset eas impugnare, nisi viderent, novellas suas ideas & conficta religionis systemata per illas penitus convelli. Sed plane nituntur contra S. Scripturam, contra Divina oracula, contra reverentiam Deo loquenti debitam, contra Conciliorum decreta, contra Patrum testimonia, contra se ipsos, contra perpetuam doctrinam ac definitionem Ecclesiæ, quam, tanquam magistram veritatis, qui non audierit, sit sicut Ethnicus & Publicanus.

Neque tamen, quod verbo etiam tradito deferamus obsequium, verbo scripto quidquam detractum imus. Stat utrumque sacrosanctum, stabitque in æternum ; disponente ita Domino, ut utriusque ductu ad portum vitæ illius interminabilis provehamur.

Sed neque est, cur nobis objiciant, aniles nos fabulas sectari. Nam non cuilibet traditioni assurgimus : sed Divinis duntaxat Apostolicis atque Ecclesiasticis, quas videlicet S. Mater Ecclesia severa crisi, acri consilio, maturo judicio nobis proponit. Quare nihil contra nos pugnant, quæ in sacris litteris contra traditiones dici videntur : illa enim non dicuntur contra traditiones Divinas, Apostolicas, aut Ecclesiasticas, sed contra frivolas, vanas, superstitiosas, quas toto corde detestamur.

CAPUT IV.

De Jure Apostolico.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit Jus Canonicum?*
2. *Ejus causæ, ac dignitas.*

QUÆSTIO I.

De constitutionibus Apostolorum.

3. *Afferuntur authores rejicientes constitutiones Apostolorum tanquam supposititias.*
4. *Auctores pro illis certantes.*
5. *Non sunt ab Apostolis traditæ, ut in illis octo libris continentur, neque a S. Clemente conscripti, quia altum apud veteres earum silentium, etiam in controversiis maximis, quæ per eas illico potuissent dirimi.*
6. *Imo vocantur apocryphæ a S. Athanasio, Gelasio, Humberto, Bessarione.*
7. *Continent plura falsa.*
8. *Observatio in Criticam Alexandri Natalis.*
9. *Sunt tamen valde antiquæ,*
10. *A S. Epiphanio laudatæ,*
11. *Continentque multa utilia.*
12. *Recensetur summatim, quid contineant. Quorum plura probabiliter per traditionem ab Apostolis descendunt.*
13. *Et quamquam olim fuerint puræ:*
14. *Postea tamen fuerunt corruptæ ab Arianis, Macedonianis &c.*
15. *Continentque errores de baptismo, festis &c.*
16. *Plures tamen errores falso illis imputat Alexander Natalis.*
17. *Quid verius ipsis objici possit?*

QUÆSTIO II.

De Canonibus Apostolorum.

18. *Afferuntur argumenta contra istos Canones.*
19. *Canonistæ tamen illos agnoscunt authenticos.*
20. *Critici vero inter se sunt divisi.*
21. *Affertur opinio Natalis, maxime illis inimica.*
22. *Ante medium tertii sæculi fuerunt incogniti.*
23. *Alias non fuisset orta controversia de Paschate, baptismo &c.*
24. *Tertulliano incogniti,*
25. *Et Origeni,*
26. *Sunt tamen antiquissimi. Et jam sub finem sæculi tertii, aut initium quarti in Ecclesia cogniti.*
27. *Quod contra Natalem, Dumesnilium, & Annatum probatur authoritate Petri de Marca, Baluzii, Albaspinei, Pagii &c.*
28. *Sententia Natalis a censoribus reformata.*
29. *Hos Canones jam allegavit Constantinus M. & Concilium Nicænum primum.*
30. *Ecclesia Græca omnes 84. recipit; Romana autem tantum primos 50.*
31. *Ex quibus aliqui commode debent explicari.*
32. *Quinam apertius rejiciendi?*

33. *Pro-*

Ecclesia Dei duplici jure regitur in terris: *Divino*, quod superiori capite exposuimus, & *Canonico*, de quo in præsenti tractandum. Hinc in Conciliis duplex codex prolatus, sacræ videlicet scripturæ & Canonum. Primus potissimum erat usui ad decidendas fidei controversias, adhibitis etiam in auxilium sacris traditionibus; Canonum vero codex ad sanciendam confirmandamque Ecclesiæ disciplinam.

Igitur post explicatum Jus Naturæ, Gentium ac Positivum Divinum, ad Humanum descendimus, atque imprimis ad *Jus Canonicum*, quod nihil aliud est, quam *Collectio sacrorum Canonum, seu regularum* (nam Canon Regulam significat) *quas Ecclesia proponit ad dirigendas actiones orthodoxi populi ad cultum Divinum vitamque christianam, in ordine ad obtinendum ultimum finem seu felicitatem supernaturalem.* 1. Quid Jus Canonicum?

Unde etiam *Jus Sacrum*, *Jus Apostolicum*, *Jus Ecclesiasticum*, aut *Jus Pontificium*, & aliquando etiam *Jus Divinum*, ut *c. cum de diversis 2. de privil.* in 6. appellari consuevit.

Ex

2. Ejus causa. Ex qua descriptione patere videntur causæ Juris Canonici: nam causa illius *efficiens* sunt Concilia œcumenica ac summi Pontifices, qui in Ecclesia Dei supremi Principis locum obtinent, quorumque authoritate latum vel approbatum, & per epistolas decretales, constitutiones & rescripta legitime promulgatum fuit. Unde etiam illi Canones, qui ex decretis Conciliorum particularium, aut sententiis SS. Patrum, aut ex legibus civilibus desumpti, in corpus Juris Canonici relati sunt, ab approbatione summi Pontificis vim legis Ecclesiasticæ accipiunt. Pontifex vero potestatem legislativam accepit immediate ab ipso Christo, dum visibile caput Ecclesiæ gubernandæ proposuit, suasque oves jussit pascere, datisque clavibus regni cœlorum, ligandi atque solvendi potestatem amplissimis verbis concessit Petro, ejusque in Cathedra successoribus.

Causa *finalis proxima* & immediata est vita Christiana recte instituenda, ultimata vero æterna beatitudo supernaturalis obtinenda, atque resultans ex eo gloria Dei extrinseca.

Causa *materialis*, seu potius *materia*, circa quam versatur Jus Canonicum, sunt actiones humanæ, ad vitam Christianam, cultumque Dei, atque supernaturalem ejusdem possessionem dirigentes: quas proin præcepit, contrarias vero prohibet. *Causa formalis* est intentio seu voluntas obligandi, ut legitime promulgata. *Subjectum* vero sunt omnes undique Christi fideles.

Ex quibus dignitatem ac præstantiam Juris Canonici facile est colligere: cum ejusdem origo referatur ad ipsum Dominum Nostrum JEsum Christum, a quo immediate potestas hæc legislativa, mere spiritualis, atque ad animarum immortalium salutem tendens, in Petrum, ejusque in Apostolica Sede successores promaneat.

Contra vero Jus civile originem suam debet potestati sæculari, a populo proxime in Principem translatæ: finemque habet mere naturalem ac temporalem, justitiam videlicet legalem, quietem ac tranquillitatem reipublicæ in ordine ad felicitatem ejusdem naturalem. Unde etiam materia illius & objectum personas, res, & actiones temporales duntaxat complectitur. Neque omnes per orbem Christianos obligat, sed certam tantum nationem, aut populum, pro quo fertur, e. g. in S. R. I. constitutum.

Jam vero, quod antiquitatem Juris Canonici concernit, refert illud ætatem suam ad ipsa usque Apostolorum tempora; qui in cœtus aliquoties congregati, ut ex actibus Apostolorum liquet, complures Canones constituisse traduntur, quos S. Clemens Romanus, Divi Petri Discipulus ac Pontifex, collegisse dicitur, & in libro, qui *Canones Apostolorum* inscribitur,

at-

[illegible] libris *Constitutionum Apostolicarum* ad posteros transtulisse. Verum de his magna inter eruditos est disceptatio, an revera ab Apostolis sint tradita, & a S. Clemente conscripta, an vero posterioribus primum temporibus iisdem supposita & afficta. Unde fit

QUÆSTIO I.
Historico - Critica.

An constitutiones, quæ dicuntur Apostolicæ, sint ab Apostolis traditæ, & a S. Clemente conscriptæ?

Alexander Natalis in *Hist. Ecclesiastica sæc.* 1. *Dissert.* 19. aperte pronunciat, *constitutiones Apostolorum esse apocryphas, ab Apostolorum & Ecclesiæ doctrina alienas, ipsis adeo Apostolis, & Clementi Romano suppositas.* 3. Authores contra Constitutiones Apostolicas, Natalis,

Antonius Pagi in *Critica in annales Baronii ad annum* 100. *n.* 9. pariter negat, auctorem illarum esse S. Clementem. Pagius,

Petrus de Marca *Concord. lib. c.* 2. putat, constitutiones istas scriptori tertii sæculi esse tribuendas. de Marca,

Cardinalis Bellarminus *lib. de script. Eccles. in Clemente Romano*, ait, licet multa in iis sint utilia, & a Græcis antiquis magni æstimata, in Ecclesia tamen latina nullum fere nomen eas habere: imo ab ipsis etiam posterioribus Græcis in Concilio Trullano, tanquam ab hæreticis depravatas, rejectas esse. Bellarminus,

Idem ferme de iis judicium est Cardinalis Baronii, Perronii, Gabrielis Albaspinæi, Petavii, Sirmondi, Labbei, Petri Annati, qui in Apparatu ad Theologiam positivam Methodico lib. 4. art. 6. ait: *Constitutionum Apostolicarum libri octo, qui Clementi vulgo tribuuntur, non minus suppostitii sunt quam decem recognitionum libri.* Baronius, Annatus,

Denique Christianus Lupus, vir doctissimus *part. 2. ad Conc. Trullanum* ait, has constitutiones tanquam apocryphas rejectas esse a Gelasio Papa, ejusque judicio omnem semper latinam Ecclesiam adhæsisse, cum doctissimis recentiorum temporum scriptoribus. Lupus.

Contra vero has constitutiones, in insula Creta repertas, primus, quod scitur, in Occidente produxit anno 1551. Petrus Crabbe Ord. Minorum S. Francisci in sua Conciliorum editione secunda, in epitomen tamen contractas, inventore & interprete Carolo Capello Veneto. Postea anno 1567. Laurentius Surius easdem integras collectioni Conciliorum inseruit, e Græco in Latinum versas a Carolo Bovio, Ostunensi Episcopo. 4. Authores pro illis, Crabbeus, Surius,

Anno dein 1585. Dominicus Nicolinus in veneta editione eas collocavit ex luculentiore versione & eruditissimis observationibus apologeticis Francisci Turriani, Theologi Hispani e S. J. Easdem cum Turriani inter- Nicolinus, Turrianus,

interpretatione & observatione primæ suæ Conciliorum editioni Coloniensi anno 1606. intulit Severinus Binius, postmodum in altera editione omissas.

Ducæus. Anno 1618. vir eruditissimus Fronto Ducæus S. J. easdem Græce & Latine edidit, una cum commentariis Joannis Zonaræ, quas deindæ suæ Conciliorum editioni adjecit Philippus Labbe S. J. anno 1662. suadente Petro de Marca, Archi-Episcopo Tolosano, ac deinde Parisiensi.

Eædem constitutiones visuntur pariter græce & latine in novissima Conciliorum editione Veneta, a Nicolao Coleto anno 1728. producta.

Atqui tot viri doctissimi non impendissent tantam operam in vertendis & illustrandis his constitutionibus, neque Conciliorum codicibus eas inseruissent, si credidissent, eas esse apocryphas & Apostolis ac S. Clementi affictas. Accedit, quod Gabriel Albaspinæus, Episcopus Aurelianensis, lib. 1. observationum dicat, non dubitare se, quin istæ constitutiones olim Græcæ Ecclesiæ fuerint pro legibus, Manuali, Pontificali seu Rituali Codice.

Epiphanius. Deinde S. Epiphanius constitutionum Apostolicarum sæpe meminit, & plura ex ipsis refert decreta, e.g. hæresi 45. 75. & 80. præsertim vero hæresi 70. quæ est Audianorum: ubi ait, constitutionum Apostolicarum librum, tametsi dubiæ apud multos fidei sit, non esse tamen improbandum; nam in eo omnia, quæ ad Ecclesiæ disciplinam pertinent, comprehendi, neque quidquam aut in fide ac catholica professione depravatum, aut Ecclesiæ administrationi ac decretis contrarium contineri.

Photius. Photius vero in eruditissima sua Bibliotheca codice 112. Clementis Romani opera recensens, eidem tribuit aperte constitutiones Apostolicas, ac facile dilui posse, quæ contra eas opponuntur, affirmat. Afferuntur etiam pro illis testimonia ex Cyrillo Hierosolymitano *catechesi* 18. historiam de phœnice narrante ex Clemente: item ex S. Athanasio *in synopsi*, ubi meminit *doctrinæ Apostolorum Clementinæ*. Ex Concilio item Trullano, anno 691. habito, quod constitutiones istas tanquam opus Apostolorum videtur agnoscere, sed ab hæreticis depravatum.

Ludovicus du Mesnil S. J. in recenti suo præclaro opere de *doctrina & disciplina Ecclesiæ lib.* 3. *n.* 11. ait, dubium esse, an S. Clemens sit auctor constitutionum Apostolicarum, Trullanam Synodum, Photium, Græcosque posteriores, eas laudare sub nomine Clementis: earum meminisse Patres antiquiores, præsertim Epiphanium, verum eas postea ab hæreticis esse corruptas.

In tanta sententiarum, opinionum & dubiorum diversitate ut, quid verisimilius mihi videatur, aperiam, sit

PRO-

PROPOSITIO I.

Octo libri Conſtitutionum Apoſtolicarum, ut vocant, non ſunt ab Apoſtolis traditi, neque a S. Clemente conſcripti.

Ita docent Petrus de Marca, Alexander Natalis, Chriſtianus Lupus, Antonius Pagi, Petrus Annatus, locis ſupra citatis: non diſſentientibus Baronio, Bellarmino, Perronio, Albaſpinæo, Petavio, Sirmondo, Labbeo &c.

Ratio eſt 1. Quia non invenitur ullus ex SS. Patribus, Conciliis, aut Scriptoribus Eccleſiaſticis, primis tribus ſæculis eas citaſſe, aut earum etiam tantum meminiſſe: ne quidem tum, cum occaſio ferebat, & materia exigebat. 5. Veteres ſi. lent de illis;

Sic plane videtur incredibile, quod *Victor Papa in cauſa paſchalis* celebrandi orientalibus nunquam objeciſſet conſtitutionem Apoſtolorum *lib. 5. c. 16.* ubi prohibetur cum Judæis celebrari paſcha: qua ſola producta tota illa controverſia fuiſſet compoſita. Nec credibile eſt, quod *Polycarpus*, *Papirius*, *Melito*, *Polycrates*, aliique Epiſcopi orientales, piiſſimi & doctiſſimi, adeo pertinaciter defendiſſent ſuum morem, 14. lunæ, cum Judæis nempe celebrandi paſcha, ſi eis nota fuiſſet dicta conſtitutio Apoſtolorum, aut pro Apoſtolica eſſet habita. Sed neque Irenæus hac de re prolixe ſcribens ad Victorem Papam, licet ſæpius citarit S. Clementis epiſtolam ad Corinthios, nec verbo tamen meminit conſtitutionis illius Apoſtolorum. In cauſa Paſchatis Victor,

Si Tertulliano nota fuiſſet conſtitutio Apoſtolorum, aut cenſuiſſet, ab Apoſtolis per S. Clementem deſcendere, quæ habetur *lib. 2. c. 12.* ubi omnes indiſtincte peccatores admittuntur ad pœnitentiam, non adeo invectus eſſet in Zephyrinum Papam, fornicatoribus aditum ad pœnitentiam concedentem: neque rigida illa nimium ſeveritate in Montani errores prolapſus eſſet, neque corpoream animam hominis aſſeruiſſet, utpote quæ *lib. 6. c. 11.* dictarum conſtitutionum dicitur incorporea. In cauſa pœnitentiæ Zephyrinus,

Sed neque S. Cyprianus, ac Firmilianus cum ſuis Epiſcopis, ſibi adhærentibus in cauſa de nullitate baptiſmi adverſus Stephanum Papam unquam citarunt conſtitutionem *lib. 6. c. 15.* in qua omnium hæreticorum baptiſmus reprobatur; qua tamen citatione vel maxime ſententiam ſuam, quam pertinaciter adeo defendebant, firmare potuiſſent, imo totam controverſiam dirimere. Baptiſmi Cyprianus,

Sic neque Origenes neque antiquiſſimi alii Patres unquam adverſus hæreticos uſi ſunt teſtimonio illarum conſtitutionum, quod plane ſignum eſſe videtur haud obſcurum, illas fuiſſe eisdem aut omnino incognitas, vel pro Apoſtolicis non fuiſſe habitas, adeoque indignas, quæ citarentur. Origenes,

Eusebius & Hieronymus. Unde etiam neque Eusebius neque S. Hieronymus, de scriptoribus ecclesiasticis diligenter tractantes, eorumque scripta genuina recensentes, de istis constitutionibus Apostolorum, a Clemente conscriptis, quidquam memorant, sed unam tantum epistolam ad Corinthios eidem tribuunt.

6. Imo declaratæ apocryphæ ab Athanasio, Ratio secunda est, quia, licet tertio jam sæculo, vel saltem quarto jam fuerint scriptæ, tamen positive fuerunt declaratæ apocryphæ. Nam S. Athanasius, qui quarto sæculo floruit, in synopsi *Doctrinam Apostolorum Clementinam* inter eos libros collocat, quibus contradicitur, additque, perverse ac falso scriptos esse, & cum circuitu Petri, Thomæ &c. comparat. Gelasio, Gelasius Papa in synodo Romana, anno 404. habita, ita ait: *Item itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur, S. Clementis libri octo, apocryphum.*

Humberto, Idem judicium, imo adhuc apertius de illis tulit Humbertus Cardinalis, Episcopus Sylvæ Candidæ, Leonis IX. Constantinopolim Legatus, Nicetæ Pectorato, Presbytero ac Monacho, constitutionum Apostolicarum quædam loca contra sabbati jejunium objicienti, sic respondit: *Hoc asserere conaris ex apocryphis libris & canonibus, pari sententia SS Patrum repudiatis. - - - Unde nos quoque omne apocryphum abjicientes, dedignamur audire eorum fabulosas traditiones: quia non sunt ut lex Domini.*

Bessarion. Tale responsum etiam dedit Bessarion, Metropolita Nicænus, ac postea propter insignia sua merita S. R. E. Cardinalis, Marco Ephesino, schismati Græcorum omnium pertinacissime in Concilio Florentino adhærenti: ut testatur Sixtus Senensis.

Horum judicium secuta semper est Romana Ecclesia: unde Bellarminus loc. cit. ait, constitutiones illas nullum fere nomen in Ecclesia Latina habere. Et merito:

7. Continent falsa. Nam plura continent, quæ prorsus incredibile est esse ab Apostolis tradita, & a S. Clemente eorum Discipulo conscripta. Sic Jacobum fratrem Joannis inducunt narrantem Historiam Concilii Hierosolymitani, ibique cum reliquis Apostolis condentem has constitutiones *lib. 6. c. 14. & 22.* voluntque, præsentem tunc etiam fuisse S. Paulum *l. 4. c. 8.* cum tamen ex Actibus Apostolorum cap. 12. constet, Jacobum jam ante ab Herode occisum fuisse.

Statuitur etiam in istis constitutionibus *lib. 2. c. 57.* inter alios libros legendum esse Evangelium S. Joannis; cum tamen Petrus & Paulus, cæterique Apostoli jam fuerint mortui, antequam S. Joannes Evangelium scriberet: utpote quod non scripsit ante annum Christi 97. quo a Nerva Domitiani successore ex Insula Pathmo revocatus est. L. 5. c. 7. ait author con-

conſtitutionum, Simonem Magum a Philippo Coapoſtolo eſſe baptizatum, cum tamen a Philippo Diacono ſit baptizatus.

8. Obſervatio in Natalis Criticam.

Natalis in *Hiſt. Eccleſ. ſæc.* 1. *Diſſert.* 19. inſuper objicit, quod in conſtitutionibus illis *lib.* 6. *c.* 14. Jacobus frater Domini ponatur extra numerum Apoſtolorum. Sed hoc non eſt verum: nam ponitur inter Apoſtolos penultimo loco; ultimum enim ponit auctor S. Paulum. Melius objeciſſet *lib.* 6. *c.* 7. *Conſtit.* auctorem de Jacobo fratre Domini tanquam de Martyre cum S. Stephano colendo loqui: alias vero ſæpius ac nominatim etiam *l.* 6. *c.* 14. de eo tanquam adhuc vivente.

Idem Natalis dicit, quod *conſt. l.* 8. *c.* 4. Stephanus (jam defunctus) inter ſeptem Diaconos collocetur adhuc viventes: ſed de Stephano loc. cit. nulla ſit mentio; intellexit enim auctor conſtitutionum ſeptem Diaconos, qui tunc vivebant, atque inter eos illum etiam, qui S. Stephano jam mortuo eſt ſubrogatus. Meliori autem jure alios errores hiſtoricos & chronologicos potuiſſet objicere: e. g. quod *l.* 6. *c.* 8. S. Petrus Clementem vocet *Romanum Epiſcopum*: cum tamen primum pluribus annis poſt mortem S. Petri ſit factus Romanus Epiſcopus. Item quod ibidem S. Petrus inducatur loquens de variis hæreticis, ut Marco, Menandro, Baſilide, Saturnino &c. qui tamen necdum omnes ſurrexerant vivente Petro. Sic etiam *l.* 7. *c.* 47. plures numerantur ſucceſſiones Epiſcoporum in diverſis Eccleſiis, quæ tamen primum evenerunt poſt mortem Apoſtolorum, imo etiam S. Clementis *l.* 6. *c.* 26. ea narrantur de Judæis, quæ primum poſt everſionem Jeroſolymæ contigerunt. Quæ plane indicant, auctorem conſtitutionum illarum eſſe Apoſtolis & S. Clemente recentiorem: qui tamen per imprudentiam tribuerit Apoſtolis ſermones de rebus, quæ primum poſt eorum mortem contigerunt. Taceo, conſtitutionibus illis, prout hodie ſaltem exſtant, plura contineri, ab Apoſtolorum & Eccleſiæ doctrina aliena.

PROPOSITIO II.

Sunt tamen dictæ conſtitutiones valde antiquæ, multaque continent utilia.

9. Sunt antiquæ.

Quod conſtitutiones illæ ſint admodum antiquæ, patet ex eo, quod S. Athanaſius, qui ſub initium quarti ſæculi florere cœpit, in ſua ſynopſi jam meminerit *doctrinæ Apoſtolorum Clementinæ*: per hanc autem nihil aliud videtur intellexiſſe, quam conſtitutiones Apoſtolorum, ſub nomine Clementis ſcriptas.

10. Epiphanio teſte.

Deinde, ut vidimus, Gelaſius Papa ſub finem quinti ſæculi earundem meminit in Concilio Rom. S. Epiphanius vero jam centum annis prius non tantum earum meminit, ſed easdem etiam dilaudat.

Neque dici poteſt cum Alexandro Natale, S. Epiphanium loqui de aliis conſtitutionibus Apoſtolorum, non vero de iſtis octo libris conſtitutionum, qui hodie exſtant. Nam hoc gratis omnino eſt excogitatum, ad earum antiquitatem elidendam; quænam enim fuerunt illæ aliæ conſtitutiones Apoſtolorum, de quibus Epiphanium loqui vult Natalis? quis ſcriptor unquam aliarum meminit?

Sed neque ratio, quam affert Natalis, aliquid probat, quod ſcilicet Epiphanius dicat, eas conſtitutiones ab erroribus immunes eſſe, hæ autem, quæ hodie exſtant, erroribus ſcateant. Nam tempore S. Epiphanii adhuc puræ erant; poſtmodum vero ab hæreticis fuerunt corruptæ, ut Trullani Patres ſub finem ſeptimi ſæculi ſunt conqueſti.

Et aliis. Antiquitatem earum etiam probat, quod, teſte Albaſpinæo, veteribus Græcis, Concilio Trullano antiquioribus, conſtitutiones iſtæ, adhuc puræ, inſtar codicis legalis fuerint, ad quarum normam eccleſiaſticam diſciplinam ordinarunt. Ex quo elucet etiam veritas alterius partis:

11. Continent multa utilia. Quod ſcilicet conſtitutiones multa utilia contineant. Neque enim alias S. Epiphanius eas tantopere dilaudaſſet, neque dixiſſet, comprehendi in iis omnia, quæ ad Eccleſiæ diſciplinam pertinent, neque quidquam in fide ac catholica profeſſione depravatum, aut Eccleſiæ adminiſtrationi ac decretis contrarium in iis contineri. Sed neque alii veteres Græci, Latinæ Eccleſiæ adhuc uniti, tanti æſtimaſſent, ut inſtar Juris Canonici eas haberent.

12. Summa materiarum. Et certe res ad diſciplinam Eccleſiaſticam utiliſſimæ ac perquam aptæ in conſtitutionibus iſtis, quiſcunque demum fuerit earum auctor, tractantur: & in primo quidem libro de vitanda avaritia, inimicitia, curioſitate, lectione librorum gentilium, luxuria, muliere prava &c.

In 2. De dotibus Epiſcopi, quomodo ſe gerere debeat quoad ſeipſum, populum, pœnitentes; de dignitate ſacerdotum, de Judicibus, judiciis, Eccleſia & Clero &c.

In 3. De viduis, laicis, adminiſtratione Baptiſmi &c.

In 4. De pupillis, eleemoſynis, oblationibus, parentibus, filiis, dominis, famulis, virginibus, & in quibus oporteat ſubjectos eſſe poteſtatibus ſæcularibus.

In 5. De oppreſſis propter fidem, de patientia, martyribus, paſſione Domini, celebrandis feſtis, præſertim paſchatis, vitandis peccatis &c.

In 6. De ſchiſmate, ſectis, hæreſibus, Judæis, Ethnicis.

In 7. De fuga vitiorum, & exercitio virtutum, oratione, gratiarum actione, catecheſi &c.

In 8. De miraculis, ordinationibus, Miſſæ celebratione, precationibus,

bus, benedictione aquæ, olei, fidelium defunctorum memoria, de singulorum Apostolorum specialibus institutionibus &c.

Hæc summatim sunt, quæ in octo libris harum institutionum prolixe tractantur, in quibus, ut dixi, multa piissime atque utilissime ad disciplinam morum dicuntur: simulque aptissima ad convincendos hæreticos. Nam licet hæ doctrinæ non sint ita expresse ab Apostolis traditæ, & a S. Clemente conscriptæ, auctor tamen earum est antiquissimus; & probabile admodum est, plura ex iis ab ipsis Apostolis, præsertim in Conciliis Hierosolymitanis ita esse statuta, ac deinde per traditionem ab iisdem ad primos eorum discipulos propagata, donec circa tertium sæculum pius quidam scriptor ea collegit, crescentibus exinde per varias additiones pluribus articulis, & non raro etiam ab hæreticis interpolatis ac depravatis; ut nunc demonstratum imus. Plura ex iis probabiliter ab Apostolis descendunt.

PROPOSITIO III.

Quamvis constitutiones, quæ dicuntur Apostolicæ, fuerint olim puræ, nihilque continuerint contrarium doctrinæ catholicæ, postea tamen pluribus in locis ab hæreticis fuerunt corruptæ.

Pars 1. quod scilicet olim fuerint ab erroribus immunes, dicere nos 13. cogit gravissimum S. Epiphanii testimonium *Hæresi* 70. *quæ est Audianorum.* Ubi, ut supra est demonstratum, clarissimis verbis hoc de illis prædicat. Trullana etiam Synodus can. 2. Divinorum decretorum elegantem ac decoram speciem obscuratam dicit. Ergo censuit, eas prius puras fuisse. Quamvis olim fuerint puræ,

Neque obstat, quod S. Athanasius & Gelasius Papa, uti etiam postea Humbertus eas constitutiones tanquam apocryphas rejecerint. Nam apocryphæ ab ipsis dicuntur, quia Apostolis ac S. Clementi fuerunt suppositæ & afflictæ; sic enim in communissimo sensu libri suppositii dicuntur apocryphi, licet errores nullos contineant.

Pars altera, quod ab hæreticis fuerint corruptæ, non tantum posteriores gravissimi Scriptores testantur, ut Baronius, Bellarminus, Perronius, Albaspinæus, Petavius, Ducæus, Labbeus, Pagius, Annatus, Du Mesnil locis supra citatis, sed etiam antiquiores. Sic enim cit. synodus Trullana can. 2. ait, quia ad labem Ecclesiæ aspergendam, adulterina quædam, & a pietate aliena sint introducta, tanquam hæreticæ falsitatis fœtus nequaquam admittendas. Atque ideo etiam Humbertus Cardinalis loc. cit. fabulosas traditiones, pari sententia SS. PP. repudiatas appellavit. 14. Postea tamen corruptæ,

Juvat aliquos ex iis errores adnotare. Atque imprimis non uno loco Arianismum & Macedonianismum videntur sapere, e. g. dum *lib. 6. c.* 25. Ab Arianis,

hære-

hæreticis eos accenſent, quia ſuſpicantur Jeſum eſſe Deum univerſi: aut dum *l. 5. c.* 20. ajunt, Patrem genuiſſe filium ante ſæcula, voluntate, potentia, ac bonitate. Aut dum *lib.* 8. *c.* 37. (non vero *lib.* 2. *c.* 26. ut Natalis ſcribit) afferunt, Patrem eſſe Deum Chriſti, & Dominum Spiritus.

Et Macedonianis. Ex citato *lib.* 2. *c.* 26. melius objicitur aliud abſurdum, nempe quod ibi inſtituatur ridicula & anilis comparatio inter Diaconiſſam & Spiritum ſanctum, quam pluribus exagitat Petavius noſter *tom.* 2. *Theologicorum Dogmatum lib.* 1. *c.* 3. §. 7. ubi ſic ſcribit: *In conſtitutionibus Apoſtolicis ridiculum neſcio quid, & hæreticum de Trinitate poſuit: nam Epiſcopum in Eccleſia inſtar eſſe Dei Patris ait, Diaconum item ut Chriſtum, qui Patri aſſiſtit, & in omnibus miniſtrat. Quæ, ſi Chriſtus, ut homo eſt, conſiderentur, non improbe dicta videri poſſunt; ſed peſtilens eſt, quod addit, Diaconiſſam figuram habere Spiritus ſancti, quæ nihil ſine Diacono facere debeat, aut loqui: quemadmodum neque Paraclitus a ſe ipſo aliquid loquitur, aut facit, ſed Chriſtum glorificans voluntatem ejus exſpectat. Quod quidem Macedonianum pus & venenum ſapit.* Ita Petavius, addens Photium, de Clementis operibus agentem, in conſtitutionibus notaſſe quædam Arianæ impietatis veſtigia, quæ non niſi violenter excuſari poſſint.

15. **Errores de baptismo, feſtis.** De baptiſmo *l.* 6. *c.* 15. apertus error in conſtitutionibus illis continetur, dum ab hæreticis collatum iterari jubent. Item *l.* 8. *c.* 33. de feſtivitate ſabbati, dum ita loquuntur: *Ego Petrus & ego Paulus conſtituimus, ut ſervi quinque diebus opus faciant, ſabbato autem & Dominico die vacent in Eccleſia propter doctrinam religionis: diximus enim, habere quidem ſabbatum rationem creationis mundi, Dominicum vero reſurrectionis. Tota magna hebdomada & proxima ſequenti vacent ſervi.* Pluresque alii dies feſti ibi ſtatuuntur, quos non eſt credibile omnes jam tempore Apoſtolorum præceptos fuiſſe. Certe non eſt credibile, quod Apoſtoli ad honorem ſuum dies feſtos inſtituerint: & tamen in hoc capite Apoſtoli inducuntur ſic loquentes: *In diebus Apoſtolorum vacent. L.* 3. *c.* 2. *conſtit.* dicitur, ſecundo nubere ſceleratum eſſe, tertium connubium eſſe intemperantiæ indicium, quartum vero connubium & deinceps plane libidinem eſſe, & manifeſtam impudicitiam.

16. **Plures tamen falſo illis imputat Natalis, &c.** Alexander Natalis loc. ſupra cit. plures errores dictis conſtitutionibus tribuit. Nam ait *lib.* 8. *c.* 32. *conſtitutionum*, concedi ancillis, ut heris infidelibus ad libidines morem gerant, modo ſolis. Item *lib.* 2. *c.* 57. contineri, Epiſcopum debere eſſe 50. annorum, L. 2. c. 26. ſupponi, Apoſtolos non baptizatis Euchariſtiam præbuiſſe.

Verum hæc non ita ſe habent. Nec in Latino, nec in Græco conſtitutionum exemplari hæc inveniuntur: nam in *lib.* 8. *c.* 32. ancillis non conceditur, ut cum heris infidelibus commercium carnale exerceant, ſed tantum

tum

tum dicitur, quod concubina (quæ tunc temporis minori laborabat infamia) ad baptiſmum poſſit admitti, non autem meretrix propter infamiam & ſcandalum.

Quod Epiſcopus debeat eſſe 50. annorum loco a Natale citato omnino non habetur. Sed neque l. 2. c. 26. ſupponitur, Apoſtolos non baptizatis præbuiſſe Euchariſtiam. Imo aperte ibi dicitur contrarium; deinde autem ſubjicitur, quod ſi quis ante baptiſmum ex ignorantia accepiſſet Euchariſtiam, eum confeſtim in fide inſtruendum & baptizandum eſſe, ne Euchariſtiam contemnat.

Meliori autem jure Natalis alios errores in illis conſtitutionibus reprehendere potuiſſet, e. g. quod *libr.* 8. *c.* 2. dicatur, Epiſcopum, ignorantia aut malo animo oppletum, non eſſe Epiſcopum, ſed falſum Epiſcopum, non a Deo &c. *libr.* 6. *c.* 15. ab hæreticis baptizatos, non eſſe baptizatos, ſed inquinatos, non veniam peccatorum, ſed vinculum iniquitatis accipere. *Libr.* 7. *c.* 45. certas precationes ad eſſentiam & valorem baptiſmi requiri: alias enim non animam, ſed tantum corpus a ſordibus ablui. *Libr.* 6. *c.* 14. eum, qui uxorem adulteram retinet, eſſe violatorem legis &c. 17. Errores veriùs objiciendi.

Hæc aliaque ejusmodi haud dubie ab hæreticis, aut ſchiſmaticis, aut rerum ignaris fuerunt inſperſa. Unde concludendum, has conſtitutiones non eſſe quidem ab Apoſtolis factas, neque a S. Clemente conſcriptas, eſſe tamen valde antiquas, & probabilius ad pium aliquem ac ſimplicem authorem tertii ſæculi referendas: multa tamen in iis contineri admodum pia & utilia, & ad morum diſciplinam perquam accommoda, quorum aliqua ex traditione Apoſtolica deſcendere potuerunt; poſt tempora tamen S. Epiphanii varie eſſe ab hæreticis interpolata & corrupta, ut adeo in Eccleſia Romana exiguæ omnino ſint authoritatis, nec unquam vim Canonum, multo minus Juris Divini aut Apoſtolici obtinuerint.

QUÆSTIO II.

Hiſtorico-Critica.

An Canones Apoſtolorum in corpore Juris contenti ſint genuini & authentici?

Aliqui DD. maxime Acatholici cum Joanne Dallæo omnem vim legis eisdem denegant, & tanquam merces ſuppoſitas rejiciunt. 18. Argumenta contra illos.

1. Quia *c.* 3. *diſt.* 15. Apoſtolici Canones inter *apocrypha* a Gelaſio Papa numerantur.

2. Quia incertum eſt, quot ſint ejusmodi Canones Apoſtolorum. Nam *c.* 2. *diſt.* 16. numerantur ſexaginta, *c.* 3. ead. quinquaginta. *c.* 4. ead. octoginta quinque. In corpore Juris Canonici, & juris civilis octoginta

quatuor. Alii cum Baronio tantum quinquaginta duos agnoſcunt authenticos.

3. Quia doctrinam continent, ab Apoſtolis alienam. Sic can. 5. Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi prohibentur uxores abjicere. Can. 45. & 46. videtur ſupponi, baptiſmum ab hæreticis collatum eſſe invalidum. Can. 65. prohibetur jejunium die Dominica & ſabbato. Can. ult. ubi recenſentur libri canonici S. Scripturæ veteris ac novi teſtamenti, omittitur liber Eccleſiaſtici, Tobiæ, Judith, & Apocalypſis S. Joannis. Contra vero inter libros S. Scripturæ recenſentur Clementis epiſtolæ duæ, ſeu conſtitutiones Apoſtolorum, octo libris comprehenſæ.

19. Canoniſtæ agnoſcunt authenticos.

Contra vero plerique Canoniſtæ exiſtimant, Canones Apoſtolorum 84. prout in corpore juris hodie continentur, eſſe authenticos & vere canonizatos. Ita enim ſentiunt Turriannus, qui integro libro eorum authoritatem vindicat, Covar. Barboſa, Gonzal. Schambogen, Plettenberg, Wieſtner, Schmier, Schmalzgruber, Pichler, Reiffenſtuel. Ratio eorum eſt, *quia*, ut ait P. Schmier, *præfati Canones nihil aliud ſunt, quam conſtitutiones, ab Apoſtolis poſt exceſſum Chriſti Domini rogatæ, atque a Clemente Papa Græco idiomate conſcriptæ.* Deinde *cap. placuit* 4. *& cap. quoniam* 7. *diſt.* 16. pro canonicis ſcripturis agnoſcuntur. Citant etiam pro ſe Tertullianum libro adverſus Praxeam, & S. Athanaſium in ſynopſi, ut videre eſt apud P. Schmalzgruber in *Diſſertat. proëm.* §. 7 *num.* 257. & apud Bellarminum *de Scriptor. Eccleſiaſtic. in Clemente*, & ante hos in Sixto Senenſi in Biblioth. *l.* 2. S. Damaſcenus vero *libr.* 4. *de fide orthod. c.* 18. eos ponere videtur inter ſacras ſcripturas. Ita quidem Canoniſtæ paſſim; quibus acceſſit Severinus Binius, *tom.* 1. *concil. notis in Canones Apoſtolorum*, ubi omnes, exceptis duobus, nempe 65. & 84. pro authenticis habendos contendit.

20. Criticorum diſcordia.

Quam autem concordes eſſe videntur Canoniſtæ, in omnibus 84. vel (ut alii numerant) 85. tanquam genuinis agnoſcendis, tam diſcordes inter ſe ſunt eruditiſſimi Critici.

Baronius ad annum Chriſti centeſimum admittit ut authenticos 52. Bellarminus *de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Clemente* dicit, *Canones legitimos eſſe ſolum* 50. *priores, reliquos non eſſe legitimos, quamvis a Græcis recipiantur.* Petrus de Marca Archiepiſcopus Pariſ. *in concordia libr.* 3. *c.* 2. ait, eos videri poſteriores anno Chriſti 258. antiquiores tamen Concilio Nicæno primo. Idem ſentit Antonius Pagi in *Critica in annales Baronii ad annum* 100. *num.* 9. *&* 10. Ludovicus du Meſnil vero *in doctrina & diſciplina Eccleſiæ libr.* 3. *num.* 9. contendit, hæc decreta nec Apoſtolorum, nec Clementis eſſe, primumque eorum meminiſſe Nectarium in ſynodo Conſtantinopolitana anno 394. Albaſpinæus, eruditiſſimus Epiſcopus Aurelianenſis, *Obſervat. libr.* 1. *c.* 13. putat, Collectionem horum Canonum nihil aliud

eſſe

esse, quam epitomen privatorum Conciliorum, & rerum a privatis Episcopis sancitarum, qui Græcas Ecclesias ante Concilium Nicænum administrarunt.

Nemo vero ex Catholicis Scriptoribus his Canonibus magis inimicum se ostendisse videtur, quam Alexander Natalis *in Historia Ecclesiastica sæculi* 1. *Dissertat.* 18. fortasse nimium tribuens Joanni Dallæo, homini hæretico, quo in ista controversia usus est; docet enim Natalis, hos Canones non esse antiquiores sæculo sexto, omnesque omnino esse Apostolis suppositos & pseudepigraphos. Ego ut mentem meam aperiam, sit 21. Natalis opinio.

PROPOSITIO I.

Canones, qui dicuntur Apostolici, ante medium tertii sæculi fuerunt incogniti.

Canones istos ante sæculum tertium, ejusque annum quinquagesimum octavum probabilius fuisse Ecclesiæ incognitos, ratio est, quia ante hoc tempus nullus unquam ex PP. aut scriptoribus horum Canonum invenitur meminisse, aut eos citasse, ne tum quidem, quando res & occasio, imo etiam necessitas exigebat eos citari. Sic 22.

Circa finem secundi Sæculi magna exurgebat inter Orientales & Occidentales controversia de celebrando paschate. Orientales, allegantes suam consuetudinem a Joanne & Philippo Apostolis haustam, & traditione propagatam, contendebant, pascha celebrandum esse decima quarta luna mensis primi cum Judæis. Occidentales vero cum Victore summo Pontifice, allegantes contrariam consuetudinem, volebant, illud celebrandum non esse cum Judæis, sed semper post æquinoctium vernum. Jam vero, si canones Apostolorum fuissent tunc temporis cogniti, facile fuisset Victori Pontifici & Occidentalibus Orientales refutare, allegando canonem septimum, qui ita habet: *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus sanctum diem paschæ ante vernum æquinoctium cum Judæis celebraverit, deponitor.* Et Orientales Episcopi, utpote viri probi, ac plerique postmodum Martyres, non tanto conatu, consuetudini suæ innixi, obstitissent, si hos Canones Apostolicos habuissent cognitos. Cum ergo dicta gravissima controversia per citatum canonem aperte pro Occidentalibus sit decisa, nemo tamen ullam illius mentionem fecerit, signum est, illum tam Orientali quam Occidentali Ecclesiæ tunc fuisse incognitum. Si fuissent cogniti, non esset orta controversia de Paschate.

Adhuc apertius hæc ignorantia eruitur ex altera gravissima controversia, quæ Sæculo tertio circa annum 258. orta est circa Baptismum, ab Hæreticis collatum. Nam Firmilianus, Episcopus Cæsariensis, cum Asiaticis, & S. Cyprianus cum Africanis, magno ardore contentebant, Baptis- 23. Neque Controversia de Baptismo.

mum ab hæreticis collatum esse nullum atque irritum, ac consequenter ab hæreticis baptizatos esse iterum baptizandos. Contra vero *S.* Stephanus summus Pontifex, allegans traditionem, constanter iis restitit, ac docuit, baptismum hæreticorum, si materiam & formam a Christo institutam observent, esse validum, ideoque ab iis baptizatos non esse rebaptizandos. Quam multæ hac in causa ultro citroque scriptæ sint epistolæ, quæ concilia instituta, eruditis notum est.

Certe cum Asiatici & Africani omnia conquirerent, quæ S. Stephano Papæ opponerent, non omisissent pro se citare Canones Apostolorum, si illos habuissent cognitos. Nam Canon 45. ita habet: *Episcopum aut Presbyterum, qui Hæreticorum Baptisma aut sacrificium susceperit, deponi præcipimus; quæ enim conventio inter Christum & Belial, aut quæ particula fideli cum infideli?* Canone sequenti jubetur deponi, qui pollutum ab impiis non rebaptizaverit: ubi plane supponitur, baptismum ab impiis baptizantibus pollui. Et Can. 67. dicitur: *Qui ab hæreticis baptizati aut ordinati sunt, neque fideles, neque clerici esse possunt.*

Jam vero, si hi Canones S. Cypriano ejusque Concilio Carthaginensi, aut Firmiliano, aliisque Asiæ Episcopis fuissent cogniti, re ipsa exigente, mentionem aliquam de iis fecissent, eosque Stephano objecissent. Quod cum factum non fuerit, valida inde resultat præsumptio, quod fuerint adhuc medio tertio Sæculo incogniti. Certe silentium omnium veterum apud omnes eruditos Criticos præjudicium ac præsumptionem parit, rem aliquam magni momenti (qualis est hæc de baptismo) ipsis fuisse incognitam; præsertim si res & occasio poscebat loqui.

24. Tertullianus falso citatur pro Canonibus.

Sed objicies cum Turriano, primos Pontifices in epistolis suis Decretalibus Canonum Apostolorum fecisse mentionem. R. Has epistolas esse supposititias ac Pontificibus illis falso affictas, ut alias probabitur. Opponunt ulterius, Tertullianum Canonum Apostolorum mentionem facere in libro, adversus Praxeam scripto; atqui Tertullianus floruit circa finem secundi Sæculi, & initium tertii, sub Imperatore Severo. Ergo habetur testimonium scriptoris ante medium tertii *Sæculi.* Resp. Legi librum Tertulliani adversus Praxeam; sed nullum testimonium aut mentionem de Canonibus Apostolorum invenire potui. Unde nescio, quomodo hæc falsitas in Bibliothecam Sixti Senensis libr. 2. in *Clemente*, ac postmodum in plurium aliorum calamum irrepserit. Idem dicendum de Synopsi S. Athanasii, quam post eundem Sixtum Senensem aliqui viri, alias eruditi, pro Canonibus Apostolicis citant. Nam imprimis S. Athanasius in Synopsi de Canonibus Apostolorum nihil habet. Imo *Doctrinam Clementinam*, sicut Petri, Joannis & Thomæ circuitus, inter apocrypha numerat

rat. Taceo, quod S. Athanasius sæculo quarto floruerit, quo libenter concedo canones illos fuisse notos.

Melius ego fortassis in rem meam argumentum afferam ex facto Origenis; qui Tertulliano supervixit, ac medium tertii sæculi attigit. De hoc testatur Eusebius *Hist. Eccles. libr. 6. c. 7.* quod se ipsum absciderit. Hoc facturum fuisse Juvenem, tunc piissimum, & jam eruditissimum (utpote qui, teste Eusebio *loc. cit.* Scholæ Alexandrinæ Ecclesiæ jam præerat) non est credibile, si notitiam Canonum Apostolorum habuisset. Nam *can.* 21. 22. & 23. ejusmodi abscissio sub gravissima pœna prohibetur. Deinde primum post hoc factum Origenes ordinatus est presbyter, quod tamen can. 22. prohibetur. Ergo probabilis est conjectura, hos canones tunc fuisse incognitos. 25. Origeni fuerunt incogniti.

PROPOSITIO II.

Sunt tamen Canones, qui dicuntur Apostolici, antiquissimi, & jam sub finem Sæculi tertii vel initium quarti in Ecclesia cogniti.

Hæc Conclusio est contra Alexandrum Natalem, qui loc. cit. acriter contendit, hos Canones non esse antiquiores Sæculo sexto. Item contra Ludovicum Du Mesnil, qui asserit, primam horum Canonum mentionem factam esse a Nectario in Concilio Constantinopolitano anno 394. est etiam contra Petrum Annatum, qui in *Apparatu ad positivam Theologiam Methodico tom. 2. libr. 6. art. 7.* non tantum asserit, eos esse supposititios, sed insuper contendit, quoties Concilia, vel SS. PP. vel Auctores Sacri laudant vel memorant Ecclesiæ Regulas, leges, decreta, definitiones, vel Canones, illorum omnium nomine non intelligi Canones, ab Apostolis vere delapsos, sed solum leges vel regulas, in Ecclesia tunc receptas usu, sive a synodo aliqua particulari, sive a particularibus Episcopis, virisque aliis quibuscunque Apostolicis editas, vel ad summum leges sive regulas ab Apostolis ipsis non scripto, sed sola traditione profectas. 26. Contra Natalem, Du Mesnil, & Annatum.

Contra hos probatur nostra propositio primo ab authoritate: nam eandem non tantum propugnant Canonistæ omnes qui cum Binio & Turriano contendunt, quod per S. Clementem Romanum vere ab Apostolis sint traditi, sed etiam Historiæ Ecclesiasticæ scriptores, & critici severissimi, ut Petrus de Marca, Archi-Episcopus Parisiensis in *Concordia Sacerdotii & Imperii libr. 3 cap 2.* Ubi ait, eos esse anteriores Concilio Nicæno, posteriores tamen videri anno Christi 258. Baluzius prolixiorem Marcæ discursum contrahens scribit: *Conjicitur, post synodum Iconii ea de re hab tam initum fuisse consilium edendæ hujus collectionis sub nomine Clementis & Apostolorum, ut Stephano Pontifici opponeretur Petri Apostoli authoritas.* Gabriel 27. Probatur authoritate Marca, Baluzii,

 Alba-

Albaſpinæi, Albaſpinæus *obſ. libr.* 1. *c.* 13. putat, eos canones eſſe collectos ex variis Conciliis, ante Synodum Nicænam in variis locis habitis: Unde varius eorum numerus, & cum vocarentur *Apoſtolici*, ſenſim naſcebatur perſuaſio, eos ab Apoſtolis eſſe traditos.

Pagii. Eandem ſententiam noſtram tenet Antonius Pagius ad annum Chriſti 100. n. 10. ubi ait, jam ante Concilium Nicænum I. horum canonum notitiam eſſe habitam. Imo etiam Cenſores Alexandri Natalis reformarunt ejus ſententiam. Nam in editione Lucenſi anni 1734. *ad diſſertationem* 18. *Hiſtoriæ Eccleſ. Sæculi* 1. appoſitam invenio *notam*, in qua contra ea, quæ prius docuerat, expreſſe dicitur, licet canones illi falſo ſint adſcripti Apoſtolis, credendum tamen non eſſe, eos Concilio Nicæno, aliiſque illorum Sæculorum conciliis & Patribus fuiſſe incognitos. Veriſimile Canones Apoſtolicos collectionem eſſe quam plurium canonum ante primam Oecumenicam ſynodum Nicænam in pluribus particularibus ſynodis editorum; quæ collectio cum ſucceſſu temporum novis canonibus fuerit adaucta, factum eſſe, ut aliqui ejuſdem Canones non facile inter ſe concilientur: nec omnes tamen ab Eccleſia Romana eſſe receptos. Unde licet non ſint Apoſtolorum, eſſe tamen antiquiſſimos.

28. Natalis ſententia reformata.

29. Meminit horum Canonum Conſtantinus M.

Probatur 2. Conſtantinus M. in epiſt. 2. ad Euſebium Cæſarienſem, & Antiochenos Epiſcopos laudat hunc Euſebium, quod ab Epiſcopatu Cæſarienſi ad Antiochenum, totius Aſiæ Metropolitanum, ad quem fuerat electus, tranſire noluerit, & ſic Domini mandatum, & *Apoſtolicum Eccleſiæque Canonem* ſervarit; ut teſtatur ipſe Euſebius in vita Conſtantini *libr.* 3. *c.* 59. & initio epiſtolæ ad Euſebium datæ ſcribit Imperator, *Canonem* eſſe conformem traditioni Apoſtolicæ. Hic autem Canon Apoſtolicus, a Conſtantino laudatus, nullus alius eſſe poteſt, quam XIII. Canon Apoſtolorum, in quo tranſitus ab uno Epiſcopatu ad alterum prohibetur.

Et Nicænum. Concilium etiam Nicænum primum vetat Clericis transmigrationem ab una parochia ad alteram abſque Epiſcopi facultate, additque hanc migrationem eſſe contra Canonem. Ergo anterior erat Canon eam prohibens: Hic autem eſt Canon XIV. Apoſtolorum.

Neque dici poteſt cum Alexandro Natali & Annato, Conſtantinum & Concilium Nicænum per Canonem tantum intellexiſſe *morem & conſuetudinem* per ſolam traditionem ab Apoſtolis propagatam, & in Eccleſia receptam. Nam ut in *Nota* ad Natalis ſententiam bene advertitur: *Difficile eſt, ſibi ſuadere, illam vocem Canoni a Synodis uſurpatam ad morem tantum deſignandum, qui tunc vigeret in Eccleſia, quique eſſet regula rerum faciendarum, ſeu judiciorum inſtituendorum, cum eam vocem ſemper legem ſcriptam ſignificare omnes crediderint: Atque ipſum etiam Concilium Nicænum morem in Eccleſia vigentem ve-*

tuſ

tut rem, a Canonibus distinctam indigitarit. Quod autem hi Canones a Patribus & Scriptoribus Ecclesiasticis rarius citarentur, causa esse potuit, quod non omnes essent Authentici, sed plures adjuncti, quos Ecclesia Romana nunquam recepit: ut mox dicetur.

PROPOSITIO III.

In Ecclesia Græca omnes 84. *Canones, prout in Corpore Juris Canonici & Civilis hodie extant, sunt recepti, non tamen in Romana.*

Orientales omnes eos Canones recepisse, videtur ex eo constare, quod 13.
Justinianus Imperator in Constitutione ad Epiphanium Patriarcham Constantinopolitanum eos prolixe commendet, & in Nomo-Canonem ab ipso confirmatum omnes sint relati.

Unde etiam Trullana Synodus can. 2. omnes 84. tanquam ab Apostolis traditos laudat ac recipit. Item Photius in proœmio sui Nomocanonis, Zonaras, Belsamon, aliique Græci Canones 85. indistincte referunt, ac recipiunt.

Pars altera Propositionis est quidem contra Canonistas recentiores: est tamen conformis sententiæ Baronii, Bellarmini, Perronii, doctissimorum S. R. E. Cardinalium, item Petri de Marca, Alexandri Natalis, Pagii, Annati, Du Mesnilii, aliorumque eruditissimorum Historiæ Ecclesiasticæ Scriptorum ac in critica versatorum, qui docent, posteriores 35. Canones non habere authoritatem in Ecclesia Latina.

Romana Ecclesia tantum 50. recepit.

Nam Dionysius Exiguus tantum 50. primos, latine versos, collectioni suæ intulit, addens: *Eis plurimos non præbuisse facilem consensum.* Cresconius Africanus Episcopus in Collectione sua pariter tantum 50. refert.

Unde Synodus Lateranensis sub Stephano IV. anno 769. act. 7. ut testatur Anastasius Bibliothecarius, statuit: *Non amplius suscipiantur Apostolorum Canonum prolata per Clementem, nisi 50. Capita, quæ suscipit Sancta DEI Catholica Romana Ecclesia.*

Hanc decisionem confirmat Cardinalis Humbertus, Leonis IX. in Orientem legatus, in responsione ad libellum Nicetæ Pectorati contra Latinos editum. In qua responsione Humbertus scribit: *Clementis librum, id est, Petri Apostoli itinerarium, & Apostolorum Canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis 50. Capitulis, quæ decreverunt Orthodoxæ fidei adjungenda.* Carpit hic Natalis Gratianum, quod *dist.* 16. *can.* 3. hæc verba Humberti adscripserit Leoni IX. sed quia Humbertus ea scripsit tanquam Legatus

autho-

authoritate, jussu, & nomine Leonis IX. merito hic a Gratiano citari potuit.

Idem Gratianus *dist.* 32. *can.* 6. hæc addit: *Sciendum vero, quod Canonum Apostolorum authoritate Orientalis, & ex parte Romana utitur Ecclesia.*

Imo ne quidem Isidorus Mercator ausus est plures quam 50. Collectioni suæ inserere.

Sed neque hi statim omnes auctoritatem legalem obtinuerunt: Unde Dionysius, ut supra memoratum, dixit, plurimos eisdem non facilem assensum præbere. Unde eos neque Ferandus, neque Martinus Bracarensis compilationibus Canonum inseruere. Et teste Hincmaro Remensi libr. 55. c. 45. anno 870 needum exstabant in Canone Ecclesiæ Gallicanæ. Idem Hincmarus, opusc. 55. cap. 24. scribit: *Canones, qui vocantur Apostolorum, a devotis quibusque collecti, in quibus quædam receptibilia, quædam vero non sunt servanda, non ab Apostolis scripti esse creduntur.*

Paulatim autem ab Apostolica sede 50. approbati, per Occidentem authoritatem legalem obtinuerunt, ut anno 840. eos in Ecclesia Romana jam usurpatos esse in judiciis constet ex Leone IV. qui in Epistola ad Britanniæ Episcopos scribit: *Canones quibus in omnibus judiciis Ecclesiasticis utimur, sunt Canones, qui dicuntur Apostolorum.*

31. Explicantur aliqui Canones.

Neque obstat Canon quintus, in quo prohibetur, ne Episcopus aut presbyter uxorem suam abjiciat. Nam hic non conceditur Episcopo aut presbytero uxorem ducere, aut cum jam ante SS. Ordines ducta uti matrimonio, sed tantum prohibetur, ne illam, quam ante ordinationem duxerat, postea spernat, omnemque illius curam deponendo, eam omnino abjiciat, in qua prohibitione neque Romanæ Ecclesiæ Canonibus aut consuetudini dicitur aliquid oppositum, cum laudabile omnino sit, uxori ante ordinationem ductæ de necessaria sustentatione providere, illam defendere, atque illius curam gerere.

Si tamen Canon ille præciperet Episcopo, aut presbytero, ut post ordinationem actum conjugalem exerceat, dicendum esset, Canonem in hoc sensu nec esse Apostolicum, neque ab Ecclesia Latina unquam receptum, sed a Græcis insertum.

Idem dicendum de Canone 45. & 46. nam si in iis baptismus, ab hæreticis collatus, tanquam invalidus simpliciter & absolute rejiciatur, ut Natalis contendit, nec Apostolici sunt, nec recepti in Ecclesia, sed post Concilium Iconii celebratum, pro errore Firmiliani & Cypriani confirmando Apostolis affixti. Si vero dicti Canones aliud non velint, quam baptismum hæreticorum tunc tantum esse invalidum, quando debitam mate-

materiam & formam non adhibent, ut Canonistæ explicant, veri sunt, & doctrina in iis contenta, recepta in Ecclesia.

32. Alii rejiciuntur. Manifestius adhuc rejiciendus est Canon 65. in quo jubetur Clericus deponi, & Laicus excommunicari, qui die dominica vel sabbati jejunat. Et tamen constat, quarto jam sæculo Romæ sabbato jejunatum fuisse, ut testatur S. Augustinus epist. 86. ad Casulanum & Socrates *Hist. Eccl. L. 5. c. 2.* Unde S. Augustinus loc. cit. ait, non constare ex Apostolis, qua die sit jejunandum, vel non. Et Innocentius I. epist. 1. ad Decentium scribit: *Sabbato jejunandum evidentissima ratio demonstrat.* Deinde cum Nicetas ex can. 65. contra Latinos sabbato jejunantes pugnaret, Humbertus ei objecit, quod ex apocryphis & reprobatis Canonibus id afferat.

Canon etiam ultimus seu 85. plura continet, cum Ecclesiæ doctrina non consentanea. Nam in eo inter libros sacræ Scripturæ numerantur tres libri Machabæorum, item duæ Epistolæ Clementis cum octo libris constitutionum eidem Clementi ibidem attributis. Contra vero ex numero librorum Biblicorum expunguntur, vel saltem inter Biblicos non recensentur liber Ecclesiastici, Tobiæ, Judith, Esdræ, Apocalypsis, contra Ecclesiæ etiam veteris definitiones, ut patet ex epist. Innocentii I. ad Exuperium, ex Gelasio in Synodo Romana &c. Ergo Canon iste neque est ab Apostolis traditus, neque a S. Clemente conscriptus, neque unquam in Ecclesia receptus: sed potius ab hæreticis assutus.

Et hinc quando Gratianus dist. 16. can. 1. ex Isidoro scribit, Canones, qui dicuntur Apostolorum, sub nomine Apostolorum ab hæreticis esse compositos, & ab auctoritate canonica alienos, id intelligendum venit de memoratis Canonibus, in quibus aliquid contra Romanæ Ecclesiæ doctrinam statutum invenitur. Quamvis judicem, Canonem 1. citatum parum habere auctoritatis, quia Gratianus eum desumpsit ex Isidoro Mercatore, cujus alias fides non est firma; ut patet in Decretalibus primorum Pontificum, ab hoc Isidoro aut male compilatis, aut omnino confictis. Accedit, quod non in omnibus editionibus collectionis Isidori hoc capitulum habeatur, sed potius contrarium.

PROPOSITIO IV.

Probabilius Canones, qui dicuntur Apostolorum, non sunt ab ipsis Apostolis, neque a S. Clemente scripti.

33. Ita docent Petrus de Marca, Antoninus, Augustinus, Baluzius, Albaspinæus, Alexander Natalis, Pagius, Annatus, Du Mesnil, aliique scriptores eruditissimi, qui hanc rem ex professo examinarunt.

Ratio eſt 1. Quia uſque ad medium tertii ſæculi nulla omnino horum Canonum habentur veſtigia, aut indicia. Sed probabilius a variis Conciliis particularibus ſunt ſucceſſive conſtituti atque aucti. Unde neque ab Euſebio, neque a S. Hieronymo, neque ab aliis Patribus fuerunt ſcriptis Apoſtolorum, aut S. Clementis annumerati: & inter fideles dubia erat eorum auctoritas, ut patet ex confeſſione Dionyſii Exigui ſupra allata: quia ſcilicet ſucceſſive plures ab Eccleſia fuerant recepti, & authoritate legali muniti.

Gelaſius dicit apocryphos.

2. Quia Gelaſius Papa in Decreto Synodi Romanæ anno 494. expreſſe dicit: *Liber Canonum Apoſtolorum eſt apocryphus.* Neque dici poteſt cum Turriano & Canoniſtis, a Gelaſio inter apocryphos non fuiſſe ablegatum librum Canonum Apoſtolorum, quos hodie in corpore Juris habemus inſertos, ſed alium quemdam librum, a Priſcillianiſtis conſcriptum & Apoſtolis affictum. Nam Gelaſius toto illo decreto diligenter enumerat libros Biblicos veteris ac novi teſtamenti, item Canones Conciliorum, ac ſcripta Patrum, nihil autem de Canonibus Apoſtolorum aliud meminit, niſi quod ſint apocryphi.

34. Refutatur reſponſio Turriani,

Certe ſi duo fuiſſent libri ejuſdem tituli, nempe *Canonum Apoſtolorum*, alter verus ac genuinus, alter falſus & ab hæreticis affictus Apoſtolis, debuiſſet Gelaſius, ubi ex profeſſo pretioſum a vili ſecrevit, facere diſcrimen & dicere: *Liber Canonum Apoſtolorum alter, a Priſcillianiſtis conſcriptus, eſt apocryphus, alter vero a Clemente Romano conſcriptus eſt authenticus.* Quod cum non fecerit, ſed ſine omni diſtinctione aut limitatione dixerit, librum Canonum Apoſtolorum eſſe apocryphum, profecto, aut nullum alium agnovit, quam a Priſcillianiſtis conſcriptum, quod eſt incredibile, aut nullum alium, quam continentem eos Canones, quos hodie habemus. Alias plane debuiſſet inter utrumque diſtinguere, ne fideles in errorem inducat. Sicut eos in errorem induceret, qui diceret: *Evangelium Lucæ eſt apocryphum*, intelligendo illud, quod a Marcione eſt confictum ac ſuppoſitum.

Bellarmini,

Unde neque omnino difficultatem tollere videtur, quod reſpondet Bellarminus *de Scriptor. Eccleſiaſt. in Clemente*, decretum Gelaſii non loqui de 50. prioribus Canonibus, ſed tantum de 35 ultimis, a Græcis ſuperadditis. Nam ſi Gelaſius aliquos habuiſſet pro vere Apoſtolicis, alios vero pro ſuppoſititiis, non dixiſſet ſimpliciter & abſque diſtinctione, librum Canonum Apoſtolorum eſſe apocryphum, ſed pretioſum a vili ſeparaſſet, ubi ex profeſſo librorum authoritatem examinavit, ſuumque de quolibet judicium tulit, ne homines in errorem inducat, & occaſionem præbeat judicandi, omnes Canones, aut majorem ſaltem partem illius libri,

libri, eſſe apocrypham. Nullatenus tamen concedo, quod Natalis contendit, Gelaſium librum eorum Canonum omnino rejeciſſe ab Eccleſiaſticis ſcriptis, ſed, dicendo eſſe *apocryphum*, illud duntaxat indicare voluit, Canones eos non eſſe a S. Clemente conſcriptos, ſed eidem & Apoſtolis ſuppoſitos.

Quare neque reſponſio Baronii videtur omnino ſatisfacere, dum ait: librum illum a Gelaſio vocari apocryphum, quia non eſt in numero librorum ſacræ Scripturæ, nam repugnare videtur huic opinioni, quod Gelaſius *loc. cit.* tres ordines librorum aſſignet. n primo collocat libros Biblicos ſacræ Scripturæ veteris ac novi teſtamenti; in ſecundo libros Conciliorum ac ſanctorum Patrum, & epiſtolas decretales Pontificum; in tertio libros ſuppoſititios, ſeu apocryphos: in hoc enim ſenſu hanc vocem hic acceptat, ut *apocryphi* libri idem hic ipſi ſint, ac certis perſonis ſuppoſiti, ac falſo adſcripti. Atque ad tertiam hanc claſſem refert Itinerarium Petri, octo Clementis libros, actus Andreæ, Thomæ, Petri, Philippi, Evangelia Thaddæi, Thomæ, Andreæ, Bartholomæi, Barnabæ &c. librum Paſtoris, actus Teclæ & Pauli, librum de pœnitentia Origenis & Cypriani: atque inter multos hujusmodi apocryphos ponit etiam nominatim librum *Canonum Apoſtolorum.* Baronii.

Igitur Gelaſius non tantum ideo libros in hac tertia claſſe a ſe enumeratos vocat apocryphos, quia non ſunt in numero librorum Biblicorum (nam etiam libri Conciliorum & SS. Patrum, quos in ſecunda claſſe ponit, non ſunt in catalogo librorum S. Scripturæ, nec tamen eos vocat apocryphos) ſed ideo vocat apocryphos, quia non ſunt eorum Doctorum libri, quibus attribuuntur. Unde

Per hoc, quod librum Canonum Apoſtolorum Pontifex appellet apocryphum, non negavit, plura valde utilia, doctrinæ ab Eccleſia approbatæ omnino conſentanea, in iis reperiri.

Præter allata hactenus argumenta, plures ſupereſſent conjecturæ, quæ, Canones illos non eſſe ab ipſis Apoſtolis, neque a S. Clemente conſcriptos, ſuadent, ac deinceps per continuam traditionem propagatos. Cur enim nemo illos unquam uſque ad Sæculum ferme quartum citaſſet, præſertim in cauſa Firmiliani & Cypriani contra Stephanum Papam, circa valorem baptiſmi, ab Hæreticis collati, aut in cauſa de paſchate celebrando, inter Victorem Pontificem & Epiſcopos Orientales tantopere agitata? Ubi tamdiu latuerunt? Quis primus in lucem produxit? Videntur plane res tam memorabiles non potuiſſe latere antiquitatem. 35. Alia argumenta.

Deinde videntur non præseferre ſtylum Apoſtolis uſitatum. Cum plura etiam vocabula ſint iis inſerta, quæ in Apoſtolorum ſcriptis non inveniuntur, e. g. vox *Clericus*, *Lector*, *Cantor*, *Sacerdotalis adminiſtratio &c.* Neque ſatis credibile, quod de quibusdam extraordinariis & exoticis materiis & actibus, quorum tempore Apoſtolorum nullum extat exemplum, plures Canones ſtatuerent, e. g. de iis, qui ſe ipſos excidunt &c.

36. A diverſis Conciliis editi. Unde concludendum tandem videtur: Canones illos non eſſe quidem a S. Clemente ex Apoſtolorum ore ſcriptos, imo uſque ad quartum ferme Sæculum Eccleſiæ fuiſſe incognitos, ac ne tum quidem certam obtinuiſſe authoritatem, multos tamen, a diverſis Conciliis ſtatutos, ab Eccleſia Romana eſſe receptos, authoritatem legalem obtinere, atque Apoſtolicos idcirco dici poſſe; ſicut Canones Pontificum appellantur Conſtitutiones Apoſtolicæ.

QUÆSTIO III.

Quænam certa habeantur ex Jure Apoſtolico.

37. Præter ſcripturas Biblicas, quatuor videlicet Evangelia, Epiſtolas Petri, Pauli, Joannis, Jacobi, Judæ, Apocalypſin Joannis, eaque, quæ in Actis Apoſtolorum de Apoſtolis memorantur, conſtat tum ex his ipſis libris S. Scripturæ Canonicis, tum etiam ex traditione, Apoſtolos, ſæpius congregatos, plura ſaluberrime pro gubernanda Eccleſia ſtatuiſſe.

Petri primatus. Atque imprimis, ut in actibus Apoſtolorum cap. 1. v. 15. habetur, Petrus incipiens Primatus ſui officio fungi, & Eccleſiæ ſibi a Chriſto commiſſæ curam gerere, Apoſtolis in cœnaculo Jeroſolymæ congregatis, poſt Chriſti in Cœlum aſcenſum, & ante Spiritus S. deſcenſum, propoſuit, unum aliquem eligendum eſſe, qui Judæ proditori ſuccederet in Apoſtolatu.

Quo audito, oratione præmiſſa, cœptus electionis proceſſus, ac duobus in medium ſtatutis, *Barſaba* & *Mathia*, ſors cecidit ſuper Mathiam.

38. An ſortibus electus ſit S. Mathias? Quærere hic ſolent S. Scripturæ Interpretes, an *ſortibus*, proprie dictis, hæc electio fuerit peracta? Ratio dubitandi eſt, quia S. Antoninus cenſet, ſignum aliquod de cœlo lapſum, e. g. radium aliquem lucis, ſuper caput Mathiæ apparuiſſe: Quo modo fert fama S. Gregorium in Pontificem eſſe deſignatum. Alii cum Dionyſio Carthuſiano divi-

divinant, signum illud fuisse columbam, alii aliud signum sibi imaginantur.

At recedendum non est a notione propria sortis. Quin ipse textus sacer hoc satis indicat, dum ait: *Et dederunt sortes eis: & sors cecidit super Mathiam.* Neque res nova olim fuit, per sortem eligere. Sic enim in lege veteri sorte constituebatur Sacerdos, qui adoleret incensum ante altare Domini. Saul sorte electus est Rex. Sorte divisa terra promissa. Sorte deprehensus Achan. Hoc proin usu retento, instinctu etiam Divino accedente, sors data est duobus, virtute & merito æqualibus, quamvis deinde hic modus electionum in desuetudinem abierit; imo etiam sit prohibitus *cap. Ecclesiæ de sortileg.* ipsi etiam Apostoli reliquas postmodum electiones, ut septem Diaconorum, non commiserunt sorti, sed suffragiis: ut digniores eligantur.

39. Electio Diaconorum qualis.

Haud multo post electionem S. Mathiæ congregati sunt rursus Jerosolymis Apostoli, ex occasione murmuris Græcorum, *quod despicerentur in ministerio quotidiano eorum viduæ.* act. 6. quia scilicet tunc viduæ, tanquam seniores, & matresfamilias, ministrabant Apostolis & fidelibus ad victum & vestitum necessaria ex iis, quæ fideles in commune contulerant. Hebrææ autem honoratiora circa hoc officia sibi arrogabant, Græcis autem viliora tantum relinquebant; inde murmur Græcorum. Hoc ut sedarent Apostoli collecti, fideles hortabantur, ut eligerent septem Diaconos, in quos a viduis munus illud mensis ministrandi transferretur, quique digniores essent.

40. Quale illorum officium?

Sed non hoc unum profanum officium Diaconis illis fuit impositum; sed etiam, ut essent sacræ pariter mensæ Ministri, vere ordinati sunt, sicut nostri hodie Diaconi. Quorum proin institutio & officium ad prima Ecclesiæ tempora referendum est. Negant hoc quidem plures Acatholici: sed

Probatur ex iis, quæ de constituendis istis Diaconis sacra narrat historia. Nam seligebant viros, Spiritu sancto & sapientia plenos. Oraverunt super eos, & imposuerunt eis manus, act. 6. Tantis autem & tam sacris ceremoniis non fuisset opus, si unice fuissent electi ad profanum ministerium. Quare S. Ignatius Martyr in epist. ad Heronem Diaconum scripsit, S. Stephanum ministrasse Jacobo Apostolo sacrificanti. S. Hieronymus epist. 1. Nicolaum, unum ex septem Diaconis ministrasse ut sacrum mensæ sacræ ministrum; ac propterea Nicolai hujus apostasia tantopere fuit deplorata a SS. Patribus. Accedit, quod Concilium Aquisgranense can. 7. testatur, Diaconos in Ecclesia ordinari instar

ſtar ſeptem primorum Diaconorum. Ergo illi etiam ordinati ſunt, ut ſacrificanti ſacerdoti aſſiſterent, & ſacræ menſæ eſſent miniſtri.

41. Quid agapæ. Obſervatus nimirum in prima Eccleſia fuit ille ritus, ut convenientes fideles quotidie S. Synaxin ſumerent, atque poſt illam ſimul cœnarent: quæ cœna ſeu convivium, poſt ſumptionem Evchariſtiæ, in ſignum charitatis & unionis, inſtitutum, appellatum eſt ἀγάπη ſeu dilectio, & convivia Chriſtianorum *agapæ*. Utrique vero huic menſæ, tam ſacræ, quam vulgari miniſtrabant Diaconi.

Imo etiam prædicandi verbum Dei, hominesque baptizandi officium Diaconis illis erat impoſitum, ut conſtat ex *cap.* 8. *act.* ubi narratur, quod occiſo S. Stephano primo Diacono, qui Judæis prædicaverat, *Philippus*, qui ſecundus erat Diaconus, diſperſis Jeroſolymæ ſæviente perſecutione fidelibus, in Samariam deſcenderit, ibique magno cum fructu publice prædicaverit, atque inter illos etiam Simonem Magum baptizarit: ac poſtea etiam Evnuchum Candacis Reginæ Æthyopiæ.

42. Confirmationis Sacramentum. Auditis Jeroſolymæ tot tantisque converſionibus, Apoſtoli mittendos in Samariam cenſebant Apoſtolos, qui baptizatis manus imponerent, & Sacramentum Confirmationis impertirent: quia Philippus, tanquam Diaconus, hoc facere non poterat. Delecti igitur ad hoc Petrus & Joannes, Epiſcopi, profecti in Samariam, *imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*, act. 8. ubi Simon Magus, cum oblata pecunia poteſtatem imponendi manus vellet emere, a S. Petro eſt excommunicatus. Ex quo manifeſte patet, poteſtatem illam per manuum impoſitionem conferendi Sacramentum confirmationis, atque per iſtud gratiam Spiritus ſancti neque baptizatis, qualis erat Simon Magus, neque Diaconis, qualis erat Philippus, fuerit commune. Falſum proin eſt, quod illa manus impoſitio mera fuerit orandi ceremonia. Cur enim talem Simon Magus voluiſſet emere? cur opus fuiſſet, ut Apoſtoli in Samariam deſcenderent?

43. Et quidem cum uſu Chryſmatis. Et quidem probabilius Apoſtoli conferendo Sacramentum Confirmationis una cum manuum impoſitione uſi ſunt ſacro chryſmate, aut ſaltem oleo, ut cenſet cum aliis Cornelius a Lapide *comment. in cap.* 8. *act. Apoſt. v.* 17. contra S. Thomam, Bonaventuram, Scotum, Durandum, Gabriel, Palaum, Sotum, Suarez, aliosque, qui cenſent, vere quidem Sacramentum Confirmationis eſſe collatum ab Apoſtolis, non tamen adhibitum chryſma, diſpenſante in hoc Deo, eo quod tunc loco chryſmatis fuerit ipſum ſignum viſibile, per quod illapſus eſt Spiritus S. in confirmandos. Quod confirmant ex *cap. cum veniſſet* §. *per frontis*, *de*

ſacra

sacra unctione, ubi Innocentius III. ait: *Per frontis Chrysmationem manus impositio designatur.* Quasi diceret, chrysmationem successisse manuum impositioni.

Quibus tamen non obstantibus laudatus Cornelius longe probabilius, imo quasi certum existimat, Apostolos nunquam Sacramentum Confirmationis contulisse sine chrysmate, aut sine inunctione, idque probat,

1. Quia in cæteris Sacramentis non habuerunt istam libertatem, neque alia Sacramenta administrarunt sine sua ordinaria materia.

2. Quia nullus veterum dicit, illos hoc Sacramentum vario modo administrasse: nempe nunc per solam manus impositionem, nunc per chrysmatis unctionem: cum tamen multi dicant, eos usos esse chrysmate, ut S. Dionysius *Hierarch. Eccles. c.* 4. cui Cornelius adjungit S. Clementem *constit. Apost. c.* 44. quæ constitutiones, licet non sint Clementis, sunt tamen antiquissimæ. Allegat etiam Fabianum Papam *epist.* 2. item Hugonem de S. Vict. *l.* 2. *de Sacram. p.* 7. §. 2. Thomam Waldensem *tom.* 2. *c.* 113.

3. Quia sub nomine impositionis manuum commodissime etiam intelligitur inunctio; nam qui inungit, manus imponit: idque probat ex textu Hebraico: item ex Patribus, qui manus impositionem & inunctionem pro eodem sumunt, ut S. Cyprianus epist. 70. & 73. Tertullianus l. 1. contra Marcionem. Et hoc ipsum etiam indicat citatus Canon Innocentii III. de sacra unctione.

4. Quia familiare est scripturæ res plures conjungere una tantum expressa. Sic act. 8. & 19. ait Lucas, Apostolos baptizasse in nomine *Christi*, relinquens nobis alias personas intelligendas. Et act. 8. dicit, Evnuchum esse baptizatum, cum dixisset: *Credo, Filium Dei esse JEsum*, tamen non est dubitandum, quin de aliis multis fuerit interrogatus Evnuchus.

Accedit, quod Apostoli facile habere potuerint oleum & balsamum, utpote quod in Judæa nascitur: ex his autem conficitur chrysma. Cur ergo hanc materiam Sacramenti a Christo sancitam omisissent Apostoli. Aliud est de libro Evangeliorum, qui tunc necdum scriptus erat: adeoque in ordinatione primorum Diaconorum adhiberi non poterat.

Hoc

44. Hoc certum, quod confirmatio vere ſit Sacramentum, a Chriſto Domino inſtitutum, prout omni tempore tenuit, tenetque S. Eccleſia, non minus, quam baptiſmus, aut Sacramentum Euchariſtiæ: quæ etiam ab Acatholicis agnoſcuntur ut Sacramenta. Sic S. Auguſtinus l. 2. contra litt. Petiliani c. 104. *Sacramentum Chryſmatis . . in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe baptiſmus.* Et Tertull. de Reſurrectione carnis confirmationem expreſſe inter Sacramenta ponit. Plurimos alios Patres recenſet Bellarminus *tom. 2. lib. 2. de Sacramento Confirmationis c. 5. & 6.*

45. Editio ſymboli Apoſtolici.

Porro Apoſtoli, antequam Jeroſolymis deſcenderent ad prædicandum gentibus Chriſtum, congregati, ſumma quædam fidei capita ediderant, in 12. articulos *ſymboli Apoſtolici* diviſa, ut ſic unius labii omnes & ubique forent, & dignoſcerentur, qui vere Chriſtum prædicarent.

Quamvis enim de ſymbolo iſto nihil nobis manifeſte ex ſcriptura conſtet, perpetua tamen traditio ſatis nos de illo docet: inſtruente nos ſolenni illa S. Auguſtini regula, *lib. 5. de Bapt. contra Donatiſtas* præſcripta: *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi autboritate Apoſtolica traditum, rectiſſime creditur.* Atqui tale eſt hoc ſymbolum.

Teſtem locupletem habemus S. Ambroſium, qui epiſt. 7. ad Siricium ait: *Credatur ſymbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſervat.* Uti etiam S. Leonem M. *epiſt.* 13. ad Pulcheriam ſic ſcribentem: *Siquidem ipſius Catbolici ſymboli brevis & perfecta confeſſio, quæ duodecim Apoſtolorum totidem eſt ſignata ſententiis, tam inſtructa ſit in omni munitione cœleſti &c.*

Epheſinum pariter Oecumenicum Concilium in relatione ad Theodoſium Imperatorem de Neſtorii depoſitione teſtatur, *fidem initio quidem a ſanctis Apoſtolis traditam, poſtea vero A. 318. in Metropoli Nicæna fuiſſe expoſitam.*

Ex quibus, aliiſque adeo certo in Eccleſia conſtat, hoc ſymbolum vere eſſe ab Apoſtolis editum, ut temerarium omnino foret, contrarium aſſerere.

Neque

Neque obſtat, quod S. Lucas in deſcribendis actibus Apoſtolorum nullam illius mentionem fecerit. Nam multa alia ſunt acta ab Apoſtolis, quorum Lucas non meminit. Neque enim meminit, quot & quales Apoſtoli ſcripſerint epiſtolas, in quas Provincias ſinguli ſint dimiſſi, quas regiones peragrarint ſinguli, quas gentes ſinguli converterint, quales conciones ad populum habuerint, ne quidem iter Petri Romanum refert. Sed id ſibi potiſſimum videtur habuiſſe propoſitum, ut itinera & geſta S. Pauli deſcribat.

Licet autem hoc ſymbolum vere ſit Apoſtolicum, tamen non eſt pars S. Scripturæ: quia ab Apoſtolis non eſt ſcripto editum, ſed viva voce traditum fidelium memoriæ, teſte S. Hieronymo epiſtola 6. ad Pammachium ſcribente: *Symbolum fidei & ſpei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta aut atramento, ſed in tabulis cordis.*

Celeberrima pariter eſt Apoſtolica conſtitutio, quæ refertur in actis Apoſtolorum c. 15. cum enim Antiochiæ creſceret fidelium numerus, primique ibidem vocarentur *Chriſtiani*, venit pariter eo inimicus homo & ſuperſeminavit zizania, excitata inter eos diſſenſione ex quæſtione, an gentiles converſi tenerentur circumcidi, aliaque legalia obſervare? 46. Controverſia Antiochena.

Hoc aſſerebant converſi ex Judæis, præſertim Ebion & Cerinthus, qui ex Judæa Antiochiam delati, conturbarunt Eccleſiam, contendentes, gentiles primum fieri debere per circumciſionem Judæos, quibus ſolis gratia Meſſiæ ſit promiſſa, & deinde primum Chriſtianos: Paulo & Barnaba opponentibus, Chriſtianos non teneri ſervare leges ceremoniales Moſaicas.

Controverſia hæc Eccleſiaſtica poſcebat viſibilem Judicem, qui eandem poſſet dirimere. Quare ex utraque parte miſſi Jeroſolymam ad Apoſtolos, qui convenerunt cum ſenioribus *videre de verbo hoc*, anno poſt Chriſti mortem 16.

In hoc Concilio manifeſte primatum tenuit Petrus, ejusdem Præſes, qui cauſa examinata primus ſententiam definitivam dixit, Chriſtianos non obligari legibus ceremonialibus Moſaicis, cui ſententiæ Jacobus ac totum Concilium acceſſit; reſcriptumque fuit Antiochenæ Eccleſiæ: *Viſum eſt Spiritui S. & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam* 47. Concilium Jeroſolymitanum.

hac necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine & suffocato &c.

Interfuerunt autem huic Concilio (quod esset norma futurorum) Apostoli seu Episcopi, ut judicarent & definirent (*propter quod ego judico*) seniores seu presbyteri, ut inquirerent & consultarent (*cum autem magna conquisitio fieret*) laici vero ut tacerent & acquiescerent (*tacuit autem omnis multitudo*) quod deinceps in reliquis Conciliis in praxim ivit.

Circa numerum Apostolorum, qui huic Concilio interfuerunt, inter eruditos est disceptatio. Alii enim volunt, omnes 12. interfuisse. Sed hoc videtur aperte falsum, cum constet, Jacobum Majorem, fratrem nempe Joannis, jam anno a Christo nato 44. ab Herode fuisse occisum. Concilium autem hoc celebratum est anno 51.

48. Quinam praesentes.

Alii putant, præter Jacobum omnes Apostolos, jam ante per varias orbis provincias dispersos, Divino instinctu Jerosolymæ convenisse. Sed hoc vix est credibile: cum fieri vix potuisset, ut ex remotissimis orbis partibus omnes convenirent: nec sacra historia ullam de hoc mentionem facit.

Tertia igitur sententia est, Petrum, Joannem, & Jacobum Minorem Jerosolymæ Episcopum, convenisse: videtur hoc patere ex epistola Pauli ad Galatas, in qua c. 2. narrans iter suum Jerosolymam ad hoc Concilium, tantum Petri, Jacobi & Joannis meminit. Imo c. 1. ait, reliquorum Apostolorum se vidisse neminem.

Quæri hic posset, cur ea, quæ in hoc Concilio circa abstinentiam a sanguine & suffocato prohibentur, jam a multis Sæculis non observentur, cum S. Augustinus libr. 32. contra Faustum dicat, jam suo tempore hoc non fuisse observatum? Quam facilis nobis est responsio, qui sacra traditione accepimus, præceptum illud tantum ad prima Ecclesiæ initia pertinuisse, ut facilius Judæi, qui magnopere a sanguine edendo abhorrebant, cum gentibus conversis convenirent, tam difficilis videtur esse sectariis, qui traditione contempta, probare non possunt, hoc præceptum Apostolicum, primum anno Christi 51. editum, fuisse abrogatum: cum abrogatio ista nusquam in Sacra Scriptura reperiatur. Cur ergo farcimina, sanguine infarta, contra hoc tam expressum præceptum, in Sacra Scriptura contentum, comedunt.

S. Lu-

S. Lucas in actis Apostolorum præcipue enarrans gesta Pauli c. 20. refert, quod, cum Miletum venisset, vocaverit Epheso Seniores Ecclesiæ, ipsosque ad vigilem curam Pastoralem sit adhortatus: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos, regere Ecclesiam DEI.* Ex quo patet, cujus sit regere Ecclesiam.

Verum hic quæstio se offert, quid Paulus intelligat per *Episcopos:* unus enim tantum erat civitatis Ephesinæ Episcopus, nempe *Timotheus*? Respondent aliqui, etiam Presbyteros olim sæpius appellatos esse *Episcopos* seu *Inspectores*, quia una cum Episcopis (gradu, dignitate, ordine ac potestate semper majoribus) invigilabant gregi. Unde idem Paulus scribens ad Philippenses c. 1. ait: *Omnibus Sanctis in Christo JESU, qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconibus:* ubi per Episcopos videtur intelligere Presbyteros, quia non erant plures Philippis Episcopi. Verum S. Irenæus lib. 3. c. 14. expresse dicit: *Paulus in Mileto convocatis Episcopis & Presbyteris, qui erant ab Epheso, & a reliquis proximis civitatibus &c.* Quod etiam Paulus videtur indicare act. 20. v. 30: *Amplius non videbitis faciem meam, per quos transivi, prædicans regnum DEI:* videlicet, non solos Mileti adfuisse Ephesios, sed alios etiam, inter quos plures esse potuerunt vere Episcopi. 49. Quid Episcopus.

Et licet olim nomine Episcopornm etiam quandoque fuissent comprehensi Presbyteri, nullatenus tamen sequitur, quod potestate ordinis aut Jurisdictionis fuerint æquales, ut hæresiarchæ Aërius, & Wicleffus asserebant. Certum siquidem est, quod potestas ordinandi Sacerdotes, & conferendi Sacramentum confirmationis tanquam Ministris ordinariis, nunquam competierit simplicibus Sacerdotibus. Contrarium asserentibus Tridentinum S. 23. c. 7. dicit anathema: *Si quis dixerit, Episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi, vel eam quam habent, illis esse cum presbyteris communem, anathema sit.* 50.

Quidam cum Baronio, Binio & Turriano censent, anno Christi 57. ab Apostolis Antiochiæ celebratum fuisse Concilium, in quo novem editi sint Canones: nempe 1. Ut fideles dicerentur Christiani. 51. Concilium Apostolorum Antiochenum supposititium.

2. Ut baptizati non circumciderentur.
3. Ut nullus excludatur a religione Chriſtiana.
4. Ut Eccleſiaſtici vitent avaritiam.
5. Ut vitent Chriſtiani gulam, ludorum theatra.
6. Ut vitent gentilium mores.
7. Ut ratum ſit præceptum de abſtinentia a ſanguine & ſuffocato.
8. Ut pingatur Chriſti effigies.
9. Ut non admittatur ciborum alius delectus more Judaico.

Verum hoc Concilium eſſe ſuppoſititium, ex eruditis multi exiſtimant, quia nulla illius in Actis Apoſtolorum mentio, nullumque veſtigium apud veteres ſcriptores Eccleſiaſticos.